

METODE DA'VETA U SPREČAVANJU I OTKLANJANJU LOŠIH DJELA

ABDUL HAMID AL-BILALI

BESPLATNO

ABDUL-HAMID EL-BILALI

**METODE DA'VETA
U SPREČAVANJU
I OTKLANJANJU LOŠIH
DJELA**

Naslov originala
METODE DA'VETA U SPREČAVANJU
I OTKLANJANJU LOŠIH DJELA

Autor
Abdul-Hamid el-Bilali

Preveo
Zuhdija Adilović

Likovno i tehničko uređenje
Nedžad Kazić

Savjetnik za bosanski jezik
Senahid Halilović

Lektor i korektor
Samija Halilović

Kompjuterska obrada
D&N, Zagreb

Izdavač
VISOKI SAUDIJSKI KOMITET ZA POMOĆ BIH

KNJIGA BROJ 18
Drugo izdanje

Besplatan primjerak
Tiraž: 16.000
Sarajevo, 1998-1418.g.H.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

RIJEČ IZDAVAČA

"Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio: tražite da se čine dobra djela, a od nevaljalih odvrćajte, u Allaha vjerujte". (Ali 'imran, 110).

Jedan od alamera savršenog imena je "naređivanje dobra i odvrćanje od zla" kako bi se na Zemlji zadržalo samo ono što valja i što je vrijedno i plemenito, a zlo nestalo i povuklo se. Šutnja i pasivan odnos prema zlu vode ummet-zajednicu u propast, kako u sadašnjosti tako i u budućnosti, jer posljedice i rezultati sadašnjosti tek će se pojaviti i osjetiti u budućnosti.

Ali na koji način, kako izvršiti ovu dužnost-vadžib vezanu za borbu protiv zla? Razumijevanje i spoznaja metode primjene ove ustanove je ono što je potrebno dajama – islamskim aktivistima.

Islamska ulema, naši dobri prethodnici ovoj instituciji su posvetili veliku pažnju i dovoljno su istražili sve njene aspekte. Za nas je ostalo razumijevanje njene primjene. Bilo koji nedostatak i greška u razumijevanju proizvodi suprotne efekte i daje negativne rezultate.

Šejhul Islama Ibn Tejmiji-rahimehullah – su se požalili neki učenici na Tatare kako javno piju alkohol. On im na to reče: Pustite ih, neka ih opije i odvraća od borbe protiv muslimana.

Jedno od najvažnijih načela u ovoj oblasti je načelo koje glasi: Izbjegavanje nereda i zla ima prioritet nad pribavljanjem koristi. Spoznaja snage onog koji zabranjuje, vremena zabranjivanja, njegovih posljedica, okolnosti i okruženja su važni preduvjeti uspjeha u

ovom poslu. S obzirom da je ove oblasti istraživanje nepoznata mnogim ljudima i s obzirom da stanje i situacija u kojoj se trenutno nalazimo zahtijevaju mudru politiku i planiranje kako bi se izbjeglo cijepanje ummeta-zajednice, Visoki saudijski komitet je odlučio da da svoje učešće u obogaćenju bosanske biblioteke ovom vrijednom knjigom koja pojašnjava daijama – islamskim djelatnicima, aktivistima i entuzijastima ove vjere najispravniji put i način odvratanja od zla, naročito kada se uzme u obzir činjenica da je Bosna otvorena zemlja u kojoj žive različite religije, ideologije i shvatanja.

Zato smo u potrebi za razumijevanjem pravilnog odnosa prema zlu i borbi protiv njega u ovakvom društvu na način da Allah – Subhanehu – bude zadovoljan i da se očuva njegovo jedinstvo. Molim Allaha, dž.s., da sačuva ovo društvo od svakog zla i nedaće, da ova knjiga bude od koristi i da za nju nagradi autora.

Ves-selamu 'alejkum

Direktor Regionalnog centra za Evropu:
Šejh Nasser bin Abdurrahman Es-Seid

RIJEČ MUFTIJE TUZLANSKOG

Potreba da se ispravno razumije uspjeh koji su polučile prve generacije islama na polju misionarstva (širenja islama), navela je mnoge savremene autore da se prihvate proučavanja i analize uzroka koji su doveli do ovako briljantnog uspjeha.

U posljednje vrijeme među muslimanima sve je više autora koji svoje istraživačke radove upravo posvećuju ovom važnom predmetu na polju islamskog djelovanja.

Bez sumnje da je uspjeh islamske misli ponajviše bio uvjetovan sadržajem Poruke koja svoju izvornost vodi od Gospodara nebesa i Zemlje, ali u svemu tome značajnu ulogu odigrali su i nosioci same Poruke metode kojima su nastojali istinu približiti ljudima.

Knjiga koja je pred nama autora Abdul-Hamida el-Bilala govori nam o metodama jednog aspekta islamske misije: sprečavanje i otklanjanje loših djela. Kako je kur'anska naredba "Naređivanje dobra i odvratanje od zla" vrlo konkretna i traži treba koristiti. Upozoravajući, kako to i sam ističe u svom predgovoru, da mnogi koji su sebe željeli vidjeti misionarima, propali su zbog nedovoljnog poznavanja metoda što ih je udaljilo od onih kojima su trebali poruku dostaviti. To je prouzrokovalo nepremostivu psihološku barijeru i nanijelo veću štetu samoj islamskoj misli od onih koji se uopće nisu bavili ovim pozivom.

Autor u ovom djelu izlaže svoje poglede na misionarstvo koje bi morao uvažavati, potkrepljujući to kur'anskim ajetima i praksom

Poslanika, s.a.v.s., te istaknutih misionara islama, prvih generacija ashaba tabiina te velikana islamske misli, Hasana Basrija Ibn-Tejmije i Ibn el-Dževzija i dr.

Pokušaj Abdul-Hamida el-Bilala da novim generacijama prikaže dio prijednog puta islamskog misionarstva svakako je vrijedan pažnje. Ovo jeste način da se mladim ljudima približi dio bogatog nasljedstva islamskog misionarstva predstavljenog kroz poznate ličnosti naše muslimanske prošlosti te njihovih metoda rada, strpljivosti, istrajnosti i mudrosti na ovom teškom zadatku.

Imajući u vidu siromaštvo štiva iz ovog područja na našem jeziku, nadam se da će ovaj prijevod bar unekoliko popuniti nastalu prazninu, te potaknuti i druge da daju svoj doprinos u ovom području.

Bože, daj da nam ovo djelo bude od koristi!

Husein ef. Kavazović

UVOD

Neprijatelji islama upotrijebili su svoju nauku i svoje učenjake stavili u službu oslabljivanja islamskog ummeta putem sukoba i sporova koji se vode nemilosrdno i svirepo u ime nauke, a pod plaštom naređivanja dobra i zabranjivanja zla. Muslimanska sredina prepuna je pokreta i pravaca i svaki od njih tvrdi da predstavlja čisti (originalni) islam, a da je akidet (vjerovanje) drugih labilan i da ih zbog toga poziva u ispravni islam i u istinu osim koje preostaje samo zabluda.

Ovakvom svojom logikom oni su zabranili bilo kakvu saradnju sa svojim neistomišljenicima, a neki od njih su odobrili i njihovo proklinjanje i grdnju, ili pak naložili njihovo klevetanje smatrajući ih novotaristima, na čije je novotarije potrebno upozoriti.

Ovakva metoda je jedan od faktora kušnje s kojom se suočava savremeni islamski pokret. Ta kušnja se povećava nepoznavanjem metoda osuđivanja i otklanjanja zla koje su koristili naši čestiti i pobožni prethodnici. Ovu temu je priredio naš uvaženi brat, profesor Abudl-Hamid el-Bilali, koji je sabrao njene propise potkrepljujući ih Kur'anom, sunnetom Poslanika, s.a.v.s.¹, i praktičnim primjenama iz vremena ashaba i čestitih i pobožnih muslimana koji su živjeli poslije njih.

¹ Allah mu se smilovao i spasio ga.

Svi oni koji rade na polju islamskog misionarstva, bez obzira na njihov stepen, imaju stalnu potrebu za podsjećanjem na ova temeljna pravila koja su spomenuta u knjizi uvaženog profesora "Metode da'veta u sprečavanju i otklanjanju loših djela", a posebno na slijedeće:

1. Ako se u nekoj zajednici, organizaciji ili sistemu pojavi ružno djelo, dužnost je suprotstaviti se takvom djelu uz obavezno poznavanje dotične ili njoj slične organizacije. A to obavezuje zajednice i pojedince da se međusobno ispomažu u odbacivanju takvih djela, jer Uzvišeni Allah kaže: "I pomažite se u dobročinstvu i bogobožnosti"², ne u smislu da se svaka organizacija ograniči samo na svoje članove u sprečavanju i otklanjanju zla. Naprotiv, ona takvim svojim stavom slabi one kojima je Allah, dž. š., naredio da međusobno saraduju, dok drugi veoma dobro saraduju na planu slabljenja islamskog pravca.

2. Odsustvo razumijevanja metoda borbe protiv zla koje su koristili naši čestiti i pobožni prethodnici, jeste jedna od mnogih opakih bolesti koje nagrizaju organizam islamskog pokreta i uvećavaju obim nevolja koje koriste sustavi koji žele likvidaciju svakog vida organiziranog islama.

3. Izvršavanje obaveze zabrane nevaljalog i ružnog djela zahtijeva opširno poznavanje nauke o temeljima islamskog prava. Nije haram (zabranjena) svaka riječ ili izraz koji sadrži zabranu, niti je fard (obligatna dužnost) svaka riječ ili izraz čiji vanjski smisao izražava obavezu, niti je novotarist svaki onaj koji napusti dozvoljeno ili preporučeno. Stoga nije svaki islamski misionar (dalja) podoban da bude muftija - donosilac šerijatskopравnih rješenja, niti kompetentan za rad na osuđivanju i kritici nevaljalih i loših djela muslimana, bez obzira da li se radilo o vladarima ili običnom narodu.

4. Onaj koga interesira slava ili prepoznatljivost po kritici loših djela ne treba da se uključuje u ovakvu vrstu rada, jer je to, u tom slučaju, jedna vrsta licemjerstva. Iskrenost, kao nužno svojstvo ove vrste islamskog djelatnika, ne može se naći u srcu sklonom licemjerstvu ili želji za nadmoćnošću i slavom.

5. Osuda lošeg djela srcem nalaže nam napuštanje mjesta gdje se ono čini kao i njegovih izvršilaca, jer nastavk druženja s njima, uz mogućnost njihovog napuštanja, jeste jedna vrsta prihvatanja onoga što nam je vjerom Uzvišenog Allaha zabranjeno.

6. U opća pravila koja se odnose na ovu instituciju spada nenametljivo, tajno davanje savjeta i pouka i neisticanje učiteljske pozicije u odnosu na druge. Pouka i savjest nisu sramoćenje i diskreditacija sa isticanjem superiornosti u znanju i sl. Ko za sebe ustvrdi da je učenjak (alim), taj je neznalica, a ko bude žudio za diskrecijom drugih u radu, on je iznevjerio emanet podučavanja savjetovanja naspram Allaha, dž. š., Njegova Poslanika, s.a.v.s., muslimanskih prvaka i običnog naroda.

7. Prigovaranje mudžtehidima³ u spornim pitanjima jeste jedna vrsta neupućenosti u metode sprečavanja i otklanjanja lošeg djela, jer smatrati da je drugačije mišljenje ružno djelo koje treba odstraniti može samo onaj koji sebi pripisuje svojstvo božanstva ili papstva koje mu daje pravo govora u ime Uzvišenog Allaha, pa naredbodavac polaže pravo na dozvoljavanje i zabranjivanje.

8. Odsustvo primjene principa zabranjivanja zla u spornim pitanjima nikako ne znači i preporučivanje prešutkivanja istine ili zapreku naučnog dijaloga ili pak savjetovanja u vjeri. Svaka knjiga iz šerijatskog prava sadrži u sebi ova pitanja. Međutim, neosporavnje tih pitanja znači suzdržavanje od shvatanja suprotnog mišljenja kao ružnog djela koje treba odstraniti. Neki islamski učenjaci dosegli su položaj sa kojeg su mogli nametnuti silom ono što smatraju ispravnim. Međutim, kada se radi o spornim pitanjima, oni su se suzdržali od takvih odredbi. Taberi nam prenosi da je halifa Omer bin Hattab susreo čovjeka i upitao ga za njegov slučaj:

- Šta si uradio sa tim?

Odgovorio je: - Alija i Zejd presudili su tako i tako.

Omer je rekao: - Da sam bio, ja bih uradio ovako.

Čovjek je upitao: - Šta te sprečava, tebi pripada vlast i moć?

2. El-Maide, 2.

3. Mudžtehid - onaj koji samostalno rješava vjerskopравna pitanja.

Omer odgovori: - Kada bih imao dokaze u Allahovoj Knjizi ili sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s., učinio bih to; međutim, ja se pozivam na svoje mišljenje, a mišljenje je opća kategorija.

Imam Malik, r.a.⁴, odbio je naredbu halife da njegov fikh⁵ bude obavezan u svim pokrajinama. Malikov argument je bio da su njegovoj knjizi El-Muvetta⁶ prethodila objašnjenja, studije i predanje, pa je, zbog toga, nužno prepustiti ljudima da od toga izaberu ono što žele.

9. U fikh (razumijevanje) osporavanja lošeg djela spada i davanje prednosti važnijem nad važnim, da se muslimani ne bi bavili nekim sekundarnim pitanjem vjere, dok na drugoj strani nailazimo na vidljiva i jasna loša djela koja daije⁷ ne pokušavaju mijenjati. Bavljenje manjim problemima može dovesti do potpunog zanemarivanja krupnijih problema.

10. U fikh osporavanja ili sprečavanja lošeg djela spada i upotreba indirektnih sredstava u svrhu izbjegavanja provokacija drugih, ili zbog vlasti koju ima počinilac grijeha, nemogućnosti direktne konfrontacije ili bojazni od nanošenja šteta zbog kojih ne bi bilo ostvarivo otklanjanje lošeg djela. Autor je u ovoj knjizi, kao primjer, spomenuo slanje pisama od Allahova Poslanika, s.a.v.s., stranim vladarima. Ovakvi metodi su direktni metodi pozivanja u islam, ali su isto tako i indirektni, kako je to naveo sam autor, jer Poslanik, s.a.v.s., nije pristupio jasnom kritikovanju njihovog ideološkog uvjerenja, nego se zadovoljio njihovom pozivanju u islam.

Zbog ovoga i drugoga, što ova knjiga detaljno sadrži, napisao sam ove riječi, nadajući se da će ovakvo shvatanje biti prisutno kod svih daija kako ne bi izgubili svijest o putu kojim hode vjernici. Od Uzvišenog Allaha zaštitu i pomoć tražimo.

Salim el-Behnesavi

4 Allah bio zadovoljan s njim.

5 Šerijatsko pravo.

6 El-Muvetta je Malikova knjiga u kojoj je sakupio fikhske propise.

7 Misionari.

PREDGOVOR

Nema dvojbe u tome da su kušnje s kojima se suočava islamski pokret i koje ga zanose lijevo i desno rezultat određenih uzroka. Na čelu tih uzroka stoji plansko djelovanje neprijatelja islama svih boja i vrsta, kao i onih Arapa i muslimana koji su krenuli stopama silnika i tirana i zadovoljili se time da budu sluge neprijatelja islama i njihovo sredstvo za uništenje islama i njegovih pristalica.

Postoje, međutim, unutrašnji uzroci u samom organizmu islamskog pokreta koji pospješuju i uvećavaju obim iskušenja koje se sručilo na islamski pokret, a koje u mnogo slučajeva diktatori i tirani uzimaju kao opravdanje za nanošenje najtežih oblika nasilja, kao i sprečavanje onih koji pozivaju u Allahovu vjeru... shodno planovima neprijatelja islama.

Jedan od najvažnijih unutrašnjih uzroka jeste nepoznavanje osnovnih principa ukazivanja na loše i odvrćanja od njega, kojih se treba pridržavati prilikom obraćanja počinocima loših djela, sa svim njihovim kategorijama, što neminovno vodi, pored spomenutog, nastanku psihološke prepreke između daija i ljudi koji se pozivaju u vjeru, pa čak i onih koji nisu počinili loša djela, što im daje povoda da generalno osude ostale daije istom osudom koju su izrekli tom nezalci koji je više štete nanio misionarstvu nego koristi, kako on misli.

Zbog toga se i pojavila ova studija, kako bi obnovila razumijevanje načina otklanjanja lošeg, koje je bilo iščezlo među daijama,

sa ciljem da im ona bude svjetiljka koja će im osvijetljavati njihov teški put, kako bi bili u stanju otkloniti sve prilike koje se ukazuju neprijateljima islama za uništenje islamskog pokreta. Oni će to moći uraditi samo ako spoznaju temelje, pravila i stepene kojih će se pridržavati u svom nastupu prema ljudima.

ZAŠTO "METODE DAVETA U SPREČAVANJU I OTKLANJANJU LOŠIH DJELA"?

Nije nam namjera da nazivom ove studije: "Metode da'veta u sprečavanju i otklanjanju loših djela" zanemarimo ulogu institucije "naređivanja dobra". Željeli smo dati akcenat na instituciju "Sprečavanja i otklanjanja" bez "naređivanja dobra", imajući u vidu mnoge nezgode koje su pratile islamsko misionarstvo, prije ili nakon pada hilafeta, čvrsto vjerujući da je najveći broj tih nezgoda koje su zadesile daije u prošlosti a i sadašnjosti prouzrokovan njihovim nepoznavanjem temeljnih pravila i metoda sprečavanja i otklanjanja zla, koje su izvedene iz Kur'ana i sunneta, prakse ashaba, tabiina i istaknutih radnika na polju islamskog misionarstva, u prošlosti i danas, koji su svjesni ove problematike.

Uprkos tome, u mnogim slučajevima je teško praviti razliku između naređivanja dobra i zabranjivanja zla, zbog prozirnosti barijere koja ih razdvaja. U mnogim slučajevima naređivanje dobra jeste suština zabranjivanja zla, a samo zabranjivanje je, u većini slučajeva, jaka naredba za izvršavanjem dobrog. Vjerovatno ovo i jeste razlog koji je ove dvije naredbe učinio nerazdvojnim, bez obzira da li su spomenute u Kur'anu, sunnetu ili u knjigama koje su razmatrale ovo pitanje. Općenito uzevši, to je slobodno rasuđivanje koje je u sklopu ove teme, kao i nužnosti upoznavanja sudionika islamskog pokreta sa osnovama, načelima i stepenima metoda sprečavanja i otklanjanja zabranjenih djela.

POD ZASTAVOM MELEKA

Prenosi se od Ebu-Hurejrea, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Niko ne izide iz svoje kuće a da u ruci ne drži dvije zastave. Jednu zastavu nosi melek, a drugu šejtan. Ako je iz kuće izišao sa namjerom da uradi ono što Uzvišeni Allah voli, melek će ga slijediti sa svojom zastavom sve dok se ne vrati kući. Ako pak iz kuće izide sa namjerom da uradi ono što će izazvati srdžbu Uzvišenog Allaha, slijedit će ga šejtan sa svojom zastavom sve dok se ne vrati svojoj kući."⁸

Kakve razlike između ove dvije zastave! Zastave dobra i zastave zla. Onaj koji djeluje u ime Allaha kada izide iz svoje kuće, imajući u vidu da su učestala stradanja muslimana i da je prisutno njihovo neznanje, dobije jaku želju da vidi Allahovu zastavu kako se leprša po cijelom islamskom svijetu, nakon što su je oborili Allahovi neprijatelji i nezalnice ovog ummeta (naroda). Njegova jedina želja i zanimanje jeste izbjavljenje što većeg broja ovog naroda i njegovo vraćanje na Allahov put. Zbog toga je on neprekidno pod zastavom meleka, u svom odlasku i povratku, u stanju budnosti i u snu, pokretu i mirovanju. Njegovo srce i duša pripremljeni su na podnošenje svih poteškoća koje će mu dolaziti od sljedbenika šejtanove zastave, pa čak i njemu najbližih ljudi.

BODLIKE BEZ LISTOVA

Ovu istinu je shvatio Ka'b el-Ahbar, r.a., i htio se uvjeriti da li je ona prisutna kod Ebu-Muslima el-Havelanija, pa ga je upitao:

- Kakav ugled uživaš kod svog naroda?

Odgovorio je: - Dobar.

Ka'b mu je rekao: - Tevrat ne kaže tako!

⁸ Prenosi ga Imam Ahmed, a Ahmed Šakir ga smatra sahih (vjerodostojnim) hadisom.

- A kako kaže?

Rekao mu je: - Kada čovjek naređuje da se čini dobro, a zabranjuje zlo, smanjit će mu se ugled kod njegovog naroda.

Ebu-Muslim je na to rekao: - Tevrat je istina, a Ebu-Muslim je slagao.⁹

Vjerojatno je Ebu-Muslim nakon ovog razgovora sa Ka'bom kontaktirao sa različitim kategorijama ljudi i obnašao dužnost daije na Allahovom putu, uključujući obavezu naređivanja dobra i zabranjivanja zla i više se približio mnogim istinama o prirodi ljudi koje prije nije poznao. To ga je ponukalo da se sjeti odabranog pokoljenja ashaba koji su se trudili upoznati nedostatke i slabosti jedni drugih. U isto vrijeme se uvjerio da njegovo pokoljenje odbija prihvatanje savjeta pa je rekao: "Ljudi su bili kao listovi bez bodljika, a danas su oni kao bodljike na kojima uopće nema listova, pa ako ih grdiš i oni će tebe grditi. A ako ih kritikuješ, i oni će tebe kritikovati; a ako prestaneš sa tim, oni neće prestati."¹⁰

Ovako on opisuje pokoljenje koje je prihvatilo savjete: kao da je lišće bez bodljika koje ne ubada onoga koji ga dotakne, nego posmatrača oduševljava svojom zelenom bojom. A pokoljenje koje odbija prihvatanje savjeta poredi sa bodljikom bez listova koja ubada onoga ko je dodirne jagodicama svojih prstiju i okrvavi ih, a posmatrača uznemiri lošim izgledom bodlji bez lišća.

NAMETLJIVOST DAIJA¹¹

Onaj koji poziva u ime Allaha podnosi mnoge bolove od ljudskih bodlji sve dok je na putu upućivanja u pravu vjeru, jer oni kojima on upućuje Njegove savjete, naredbe i zabrane smatraju nametljivošću i osobnim miješanjem u ono što ga se ne tiče.

⁹ Tenbihul-gafilin, str. 96.

¹⁰ Ez-Zuhd, str. 367.

¹¹ Daija – islamski djelatnik, misionar.

Ovakav komentar često čujemo u današnje vrijeme. Njega je očekivao i Ahmed bin Hanbel u svoje vrijeme. Možda ga je i čuo, pa je htio sa njim upoznati nekog svog prijatelja da se ne iznenadi ako ga čuje jednog dana, ili njemu sličan komentar i to od onih ljudi kojima naređuje i zabranjuje.

Omer bin Salih kaže: – Rekao mi je Ebu-Abdullah: O Ebu-Hafs, doći će vrijeme kada će vjernik među ljudima biti kao lešina, a na munafika će se upirati prstom.

Upitao sam ga: – Pa kako će se na munafika upirati prstom?

Odgovorio mi je: – Naredbu Uzvišenog Allah će učiniti nametljivom. Ako vjernik smatra da treba narediti dobro a zabraniti zlo, te se ne strpi, nego izda naredbu ili zabranu, oni tada kažu: – To je nametljivost. Potom je rekao: "Munafik šta god uradi pokaže prstom ka svom čelu, pa se kaže: Divna li čovjeka, on nema nikakve veze sa nametljivošću."¹²

ČAST I PONOS PRIPADA NAMA, A NE DRUGIMA

Možda ipak jednim dijelom šejtanovo navođenje na zlo zavodi i obuzima daiju navodeći ga na neku vrstu lijenosti i neizvršavanja obaveze suprotstavljanja nevaljalim djelima kod ljudi, naročito kada vidi da se i dalje proljeva nedužna krv blistavih ruku pod abdestom, a zbog tih oštih i krutih ljudskih bodljika, ili kada zapazi lagodan život počinitelaca nevaljalih djela i ono što im je Allah pružio od mnogobrojnih dunjalučkih zadovoljstava, a što nije pružio njemu kao misionaru, pa se odvaja i osamu uzima za svoj pravac, ili i sam počne žudjeti za dunjalukom i njemu se posveti. Kao da se ruka imama¹³ Ibn-Dževzija pruža iz daleke prošlosti da nježnim milo-

¹² El-Adabu es-Šer'ije, 1/217.

¹³ Eminentni islamski učenjak, poznavalac islamskog prava i drugih disciplina.

vanjem glave tog misionara u korijenu prekine šejtanovo navođenje na zlo. Kao da mu govori s pouzdanošću vještog odgajatelja: – Upravi pogled prema ishodu stanja i odbaci lijenost koja te odvraća od dobročinstva i znaj da se dobročinstvo ne postiže na lahak način. Allah povećao bereket ljubiteljima dunjaluka u njihovom dunjalučkom životu. Mi smo bogati, a oni su siromašni. Ako grade kuću, rade na eksploatatorski način – a ako sakupljaju imetak, čine to na nepošten način. Svaki od njih se plaši da ne bude ubijen, smijenjen ili otrovan. Život im je pun neprijatnosti. Čast i moć na ovom svijetu pripada nama, a ne njima. Ljudi prilaze nama, a na budućem svijetu će, ako Bog da, postojati razlika između njih i nas.¹⁴

Ako na ovom svijetu najveće blagostanje od svih imaju nosioci vlasti, i uticaja, moći i uticaja, a život im je protkan brigom i stalnim strahom od mogućeg ubistva, otuđenja njihove imovine i smjenjivanja sa položaja, pa zbog čega onda žudnja za onim što oni imaju od života?

PLAŠLJIVA LJENČINA

Ako je pristup šejtana tom čovjeku uslijedio sa strane preferiranja dunjalučkih blagodati kod ljudi koji čine grijeh u odnosu na iskušenja sa kojima se suočava, i sa strane uljepšavanja dunjaluka da bi ga udaljio od pozivanja u vjeru, njegov pristup Ibn-Dževziju, koji tog čovjeka savjetuje da ne odoli dunjalučkim iskušenjima, mora biti na drugi način. Na taj način što će mu uljepšati određeni vid ibadeta, kao što je zikr, razmišljanje, lično preispitivanje i slično, kako bi tome dao prednost nad pozivanjem drugih na pravi put i njihovom izvođenju iz neznanja u znanje i poznavanje puta koji vodi Allahu, dž.s. Međutim, Ibnul-Dževzi je svjestan te šejtanove zamke, pa veli:

14 El-Adabu es-Šer'ije, 10246.

“Kada promotrim svoj odnos prema Allahu, nada mi se umanjji, srce omekša, suze poteku, smirenost me prekrije tako kao da se nalazim direktno pred Svevišnjim Allahom. Međutim, znanje je bolje, uvjerljivije i na većem stupnju, iako se možda desi ono na što sam se već žalio. Jer, to stanje samokontrole je, i pored svih pozitivnih strana o kojima sam govorio, blizu stanja plašljivog lijenčine koji se zadovoljio svojim dobrim osobinama, a zapostavio upućivanje drugih, koji se svojom samoćom udaljio od privlačenja drugih njihovom Gospodaru.”¹⁵

Ako se Ibnul-Dževzi zadovoljio nazivom onoga koji napusti obavezu pozivanja na dobro i odvraćanja od zla kao “plašljiva lijenčina”, Zejnul-Abidin bin Husejn proširuje optužbu ove kategorije ljudi pa kaže: “Onaj koji napusti naređivanje dobra i zabranjivanje zla isti je kao onaj koji odbaci Allahovu Knjigu i stavi je iza svojih leđa.”¹⁶

Imao je pravo da ga ovako okrivi, jer on sluša Allahove ajete i hadise Vjerovjesnika, s.a.v.s., koji ga pozivaju na naređivanje dobra i zabranjivanje zla, ali on i dalje ostaje povučen i usamljen, ostavljajući prostor nosiocima zla da i dalje zlo po zemlji šire.

Abdul-Hamid el-Bilali

24. 2.1406. po H.

7. 11. 1985. god.

15 Sajdul-hatir, 141, Darul-fikr.

16 El-Bidajetu ven-nihaje, 5/115.

I.

VRSTE ZABRANA NEVALJALIH DJELA

- ono što je Allahovo pravo
- ono što je ljudsko pravo
- ono što spaja ova dva prava

VRSTE POČINILACA NEVALJALIH DJELA

- mogu biti neorganizirani pojedinci
- mogu biti organizirana zajednica koja ih planski čini

VRSTE ZABRANA NEVALJALIH DJELA I VRSTE POČINILACA NEVALJALIH DJELA

– Vrste zabrana nevaljalih djela:

Prije nego što prijedemo na pitanje kategorija zabranjivanja lošeg i njegovih raznovrsnih pravila, moramo se ukratko upoznati sa vrstama zabrana nevaljalih djela, koje je naveo El-Maverdi u svom djelu "El-Ahkamus-sultanije" kazavši:

"Zabranjivanje lošeg dijeli se u tri vrste:

- prva vrsta se odnosi na prava Allaha, dž.š.,
- druga na prava ljudi,
- treća na prava koja su zajednička.

Prva vrsta se, opet, dijeli na tri dijela:

- prvi dio vezan za ibadete (obredoslovlje),
- drugi dio vezan za zabrane,
- treći dio vezan za međusobne odnose.

U prvi dio spadaju ibadeti koji su različiti od njihovog propisanog načina i u kojima se svjesno mijenjaju njihove sunnetom utvrđene radnje.

U drugi dio spada sve što je Šerijat zabranio, kao što je alkohol, blud i slično.

U treći dio spadaju šerijatski neispravni načini kupoprodaje i svaki vid poslovanja koji je Šerijat zabranio.

A što se tiče druge vrste, vezane isključivo za ljudska prava, u nju spada pomjeranje mede, proširenje dvorišta na račun komšijinog, ili stavljanje drveća na njegov zid, kao i kontrola poštenja ili prevare, kvaliteta ili nekvalitetnosti poslova od zanatlija i slično.

A u treću vrstu – zajedničkih prava – koja se istovremeno odnose na Allaha, dž.š., a vežu i za ljude, spada zabranjivanje gledanja u dvorišta ljudi i njihove kuće i zabranjivanje nemuslimanima (u islamskoj državi) da javno ispoljavaju svoja uvjerenja vezana za Uzejra i Isaa (Isusa), te nadgledanje kadija (sudaca) u njihovom poslu i pridržavanju pravila sudstva, kao i kontrola ponašanja vlasnika stoke i lađa... itd.¹⁷

17. El-Ahkamus-sultanije, 247-257, sa manjom izmjenom u tekstu.

Ovo je opći prikaz vrsta zabrana nevaljalih djela u kojima zabranjivanje ne biva na isti način, nego stepeni i oblici zabranjivanja mijenjaju shodno stepenu lošeg djela i stanju njegovog počinioca, njegovom položaju i broju počinilaca, svedeno bili oni pojedinci ili organizirana zajednica. Isto tako se moraju imati u vidu i okolnosti vezane za mjesto, vrijeme i ostale faktore. Zbog toga je pored našeg poznavanja vrsta zabranjivanja lošeg neophodno da se upoznamo i sa vrstama njegovih počinilaca, kako bi se pojasnila predstava o metodama zabranjivanja zla onome koji se želi ovom disciplinom baviti upotrebljavajući ove metode koje su izvedene iz metoda misionarstva uopće.

VRSTE POČINILACA LOŠIH DJELA

Ponovo ćemo zakucati na vrata imama Maverdija, nakon što smo okusili slast njegovih riječi o vrstama zabranjivanja lošeg, opazivši veliku dobrodošlicu s njegove strane, da nam ovoga puta govori o vrstama počinilaca grijeha, kako bi se njegov prijašnji govor povezao sa sadašnjim; on kaže:

"Stanje počinilaca grijeha jedno je od slijedećih dvoje:

- ili su oni raštrkani i nepovezani pojedinci koji ne pristupaju grijesima organizirano i planski, dakle, obični svijet koji nema uticaja i vlasti, i svi su saglasni u tome da je onaj ko ih vidi u takvim djelima, ili od njih čuje loše, obavezan da ih spriječi, ukoliko je to u stanju;
- ili su organizirana zajednica koja grijehe čini planski i u njih poziva druge.¹⁸

O pitanju zabranjivanja zla o ovakvima postoji razmimoilaženje. Muhaddisi¹⁹ i islamski tradicionalisti ne smatraju obaveznim njihovo sprečavanje u činjenju loših djela i smatraju da je čovjeku, u tom slučaju, dovoljno da on sam ne učestvuje u tom zlu i da se povuče u svoju kuću, ne pokušavajući da bilo šta uradi.

A druga grupa, koji vjeruju u pojavu očekivanog imama, kaže:

18. Ovdje se prije svega misli na sisteme vlasti. (op.p.)

19. Poznavaoći hadisa.

– Ne treba se suprotstavljati takvom zlu, niti ga zabranjivati dok se ne pojavi očekivani imam koji će tu ulogu lično obaviti, a oni biti njegovi pomoćnici.

Treća grupa, u koju spada i El-Esamm, kaže: Nije dozvoljeno ljudima da se takvoj vrsti zla suprotstave, izuzev ako se organiziraju pod vođstvom određene ličnosti (emira), u tom slučaju su obavezni ustati protiv zla zajedno sa njim.

A većina islamskih apologetičara tvrdi: da je suprotstavljanje takvom zlu obaveza, pod određenim uvjetima kao što je postojanje onih koji će pomoći u tom poslu, a ako ne bude imao podršku od drugih, u tom slučaju će odustati, jer možda će biti ubijen prije nego što dođe do cilja.²⁰

REZIME

Rezime riječi Maverdija jeste: kada se loše djelo pojavi od običnih pojedinaca koji nisu na vlasti, sprečavanje takvih u njihovim lošim djelima obaveza je za onoga ko ih u tome vidi ili čuje, ukoliko je to u stanju. Ali ako se loše djelo pojavi od organizirane zajednice, stranke ili vlada i sistema koji imaju vlast nad drugima, u tom slučaju je, po mišljenju većine učenjaka, isto tako obaveza, pod uvjetom da se nađe organizirana grupa ljudi koji će raditi na tome. Jer, zabraniti loše jednoj zajednici može samo zajednica slična njoj čiji članovi posjeduju osobine i svojstva koja im omogućavaju suprotstavljavanje zlu. U protivnom, ustajanje protiv zla onih koji ga organizirano rade, koji u njega pozivaju i koji su tu svoju rabotu zaštitili zakonom, bit će veoma teško.

NJIHOVE VRSTE U ODNOSU NA SAVJETE KOJI IM SE UPUĆUJU

Dok je imam Maverdi počinio loših djela podijelio sa aspekta njihovog broja i organiziranosti, imam Ibnul-Dževzi ima drugačiju

podjelu, u pogledu njihovog odnosa prema savjetima koji im se upućuju. Ova njegova podjela, i pored toga što je ograničena samo na njihov odnos prema savjetima koji im se upućuju, ima veliki značaj, kako bi oni koji rade na polju pozivanja na dobro i odvraćanja od zla imali predstavu o kategorijama ljudi kojima upućuju savjete i o stepenu prihvaćanja tih savjeta od svake od tih kategorija. Prepustimo priliku Ibnul-Dževziju da govori o toj vrsti podjele: Prilikom slušanja poruka u slušaocu se budi pozornost, ali nakon završene pouke ponovno nastupaju nemar i okrutnost. Ja sam razmišljao o razlogu toga i spoznao ga, a zatim sam uvidio da se ljudi u tome razlikuju. Opće prisutno stanje je da srce ne biva na istom stepenu pozornosti nakon završetka pouke kao za vrijeme same pouke iz dva razloga:

Prvi je da su savjeti kao udarci bičem, a udarci bičem ne bole nakon što prestanu, njihova bol je ograničena na vrijeme trajanja bičevanja.

Drugi razlog jeste da se čovjek, dok sluša savjete, potpuno oslobodi negativnih uticaja i svojim tijelom i umom se oslobodi dunjalučkih okova, te i njegovo srce učestvuje u slušanju, a kada se vrati svojim obavezama, one ga poklope svojim negativnostima. Svakako, on neće ostati u istom stanju nakon svega toga. To je slučaj sa svim ljudima, s tim što se razlikuju u dužini trajanja tragova pozornosti nakon pouke.

Ima među njima onih koji čvrsto donesu odluku, bez imalo dileme i nastave sa istom mjerom pozornosti, a ako im se na tom putu ispriječi njihova ljudska narav, oni se pobune. Kao što je Hanzala²¹ kazao sam o sebi: "Hanzala je munafik."

Među njima ima i onih koje njihova urođena sklonost ponekad navede na nemarnost, a ponekad ih savjeti, koje su čuli, navedu na aktivnost, te su oni kao klas kojeg vjetrovi povijaju na razne strane.

A na treće savjeti utiču samo dok ih slušaju, kao voda na ogoljelu stijenu.²²

²¹ Jedan od ashaba (drugova) Poslanika, s.a.v.s.

²² Sajdul-hatir, 12, El-mektebetul ilmije.

Imam Ibnul-Dževzi, dakle, smatra da razlog samo trenutnoj pozornosti na savjete od većine ljude jeste njihova okupiranost raznim obavezama koje brišu tragove savjeta i uputa. Zbog toga se dalje moraju usredsrediti na svrhu zbog koje je čovjek stvoren i pravu istinu o dunjaluku i njegovim prividnim ukrasima i iskušenjima, zatim na smisao ibadeta koje Allah, dž.š., traži od čovjeka. Dajje moraju pojasniti suštinu ovih aspekata, kako bi na taj način povećali broj onih koji će donijeti čvrstu odluku, bez imalo dvojbe, i nastaviti tim putem bez obaziranja.

II. SVOJSTVA ONIH KOJI RADE NA ZABRANJIVANJU NEVALJALIH DJELA

- uvod
- mudrost
- strpljivost
- spoznaja Allaha i izučavanje nauke
- iskrenost
- uzor
- skromnost
- lijepo saslušavanje
- blagost

UVOD

Naređivanje dobra i zabranjivanje zla jeste suština ibadeta, jer potpuna definicija ibadeta jeste: sve ono što voli Uzvišeni Allah od riječi i djela. Ibadet je, dakle, cilj zbog kojeg je Allah stvorio čovjeka. To je povjerenje (emanet) kojeg nebesa, zemlja i brda nisu mogla podnijeti a podnio ga je čovjek. Nema sumnje da ovaj čovjek, koji je podnio ovo povjerenje, nesnosno za ova veličanstvena stvorenja koja su sustegnula da ga ponesu, posjeduje svojstva koja su mu omogućila ovu veliku čast. Bez ovih svojstava bilo bi mu veoma teško da bude od pionira podnošenja ovog povjerenja. Ako bi izgubio samo jedno od njih, ne bi bio u stanju nastaviti put. Ova vrsta pionira mora se okitati svim lijepim svojstvima na koja poziva Kur'an časni i čisti sunnet Poslanika, s.a.v.s., jer oni ne mogu uticati na druge, sve dok ne postanu musafi²³ koji se kreću među ljudima. Najstaknutija svojstva koja trebaju posjedovati jesu: mudrost, strpljivost, spoznaja Allaha, izučavanje nauke, odanost, uzoritost, skromnost, lijepo saslušavanje drugih, blagost i nježnost.

1. MUDROST

Mudrost je nužno svojstvo za onoga koji želi da se bavi ovim poslom. Uzvišeni u Časnoj knjizi kaže: "Na put Gospodara svoga, lijepo i mudrim savjetom pozivaj." (An-Nahl, 125)

Sejjid Kutb, r.a., kaže: "Pozivanje je pozivanje na Allahov put, a ne osobi koja poziva, ili njegovom narodu. Onaj koji poziva svojim pozivanjem samo izvršava svoju obavezu prema Allahu. On nema pravo isticati svoje djelovanje i ne smije smatrati da je dao doprinos instituciji da'veta ili ljudima koje poziva, a njegova nagrada je od Allaha. Mudro pozivanje, razmatranje stanja onih kojima se obraća, kao i obim obraćanja za svaki put veoma su važni elementi djelovanja, jer svojim nastupima ne smije opteretiti slušaoce i ne smije

23 Kur'an, dakle, sve dok njihovo ponašanje ne bude potpuno očišćenje kuranskih imperativa.

ih opteretiti zadacima prije nego što budu spremni da ih izvrše. On mora voditi računa o raznovrsnosti i bogatstvu sadržaja svojih predavanja. Mora paziti da ga ne obuzme osjećaj zanosa, neobuzdanosti ili žara i da u svemu ne prevrši mjeru mudrosti."²⁴

Nije modro koristiti se istom metodom prilikom zabrane i naredbe sa zreloom osobom i djetetom, čovjekom i ženom, obrazovanim i neobrazovanim, emirom²⁵ i prezrenim, srditim i staloženim. Nužna je različitost u obraćanju, onako kako to odgovara starosnoj dobi, obrazovanju, ličnoj naravi i društvenom statusu svakog ponaosob.

Nema sumnje da je onaj kome je podarena mudrost u načinima zabranjivanja lošeg, na ovakav način, darovan velikim dobrom. Uzvišeni Allah kaže: "On daruje mudrost onome kome On hoće, a onaj kome je mudrost darovana – darovan je blagom neizmjernim." (Al-Bakara, 269)

ČIŠĆENJE OD PR LJAVIH NASLAGA

Mudrost se ne može dati onome čije se srce ne sjeća Allaha, nego je okupirano ovodunjalučkim bolestima kao što su: žene, imetak, stoka, sinovi, nekretnine i drugi ovozemaljski ukrasi. Ona se ne može podariti vlasniku srca koje nikada nije razmislilo o Allahovim, dž.s., imenima, svojstvima i Njegovim veličanstvenim stvorenjima, niti onome koji je svoja djela pomiješao tako što je jedan dio svojih djela učinio radi Allaha a drugi radi nekog drugog mimo Allaha. Ovo je navelo imama Ibnul-Kajjima da kaže: "Ako se srce nahrani sjećanjem na Allaha, dž.s., očisti od prljavih naslaga, vidjet će divne stvari i bit će nadahnuto mudrošću."²⁶

Kada čovjek očisti svoje srce od prljavih naslaga (svih negativnosti) i učini ga odanim isključivo Allahu, dž.s., onda Allah, dž.s., u takvo srce ulije mudrost, jer se mudrost ne može skrasiti u srcu u kojem se nalaze dunjalučke prljavštine.

24 Ez-Zilal, 4/2202.

25 Zapovjednik, princ.

26 El-Fevaid, 128, Darun-Nefais.

2. SABUR (STRPLJIVOST)

Onaj koji naređuje dobro i zabranjuje loše sigurno će se suočiti sa otporom i protivljenjem onih na koje se to odnosi, jer im on zabranjuje ono što odgovara njihovim prohtjevima i ono što su uobičajili činiti. Vidovi tog otpora manifestiraju se na razne načine. Ponekad to biva putem fizičkog zlostavljanja ili ubistva, a ponekad preko lažnih optužbi, ili grdnje i omalovažavanja, ili pak progona i konfisciranja cijele imovine i sl. Međutim, onaj ko se Allahu, dž.š., zavjetovao da će biti jedan od Njegovih vojnika i u Njegovoj "stranci" i obavezao se da će pozivati narod u vjeru, on mora biti spreman na podnošenje neprijatnosti. Upravo to je Uzvišeni Allah naredio Svome Poslaniku, s.a.v.s., riječima: "I otpri ono što oni govore." (Al-Muzzemmil, 10)

Ovako je Vjerovjesnik, s.a.v.s., podučavao svoje vrijedne ashabe strpljivosti dok pozivaju u Allahovu vjeru. Jedan od njih, Vehb bin Munebbih, r.a., kaže: "Onaj ko komunicira sa ljudima a ostane bogobojazan i strpi se na njihovim uvredama najbolji je kod mene."²⁷

U životopisu poznatog ashaba Umejra bin Habiba nalazi se njegova oporuka sinovima u kojoj ih poučava ovom temeljnom pravilu na polju misionarstva, gdje im kaže: "Ako neko od vas želi ljudima naređivati dobro a zabranjivati zlo, neka se pripremi na strpljivost i uznemiravanja, čvrsto uvjeren u nagradu kod Allaha, dž.š., za to, jer onaj ko je siguran u Allahovu nagradu neće osjetiti tegobu tih uznemiravanja."²⁸

Samo će onaj koji zaboravi nagradu, kojoj ga Allah, dž.š., vodi kroz iskušenja, osjećati bol tih uznemiravanja, a kod onog koji je siguran u nagradu od Allaha, dž.š., ta iskušenja se pretvaraju u med u saću, u čijem prijatnom okusu uživa i govori kao što je govorio Bilal dok su bičevi cijepali njegova leđa: "Jedan... jedan...", ili kao što je rekao Osman bin Maz'un kada su mu izvadili oko nakon što je uzvratilo na stih Levida. "Svako blagostanje je prolazno" pa ga pogledao El-Velik bin Mugire, pod čijom je zaštitom (garancijom) bio Osman a zatim se odrekao njegove zaštite, i rekao: "Tako mi Allaha, bratiću moj, tvoje oko je bilo zaštićeno od toga što mu se desilo, ti si bio pod čvrstom garancijom." Osman mu

²⁷ Ez-Zuhd, od imama Ahmeda, 372.

²⁸ Ez-Zuhd, od imama Ahmeda, 186.

je na to odgovorio: "Naprotiv, tako mi Allaha, mom zdravom oku je potrebno da ga zadesi ono što je zadesilo njegovog brata na Allahovom putu." A zatim je izrekao slijedeće stihove:

"Ako je moje oko na putu Allahovog zadovoljstva
pogođeno od nevjernika koji je neupućen,
Milostivi je u naknadu za njega upisao nagradu svoju
a onaj s kim je Milostivi zadovoljan istinski je sretnik."²⁹

Na ovaj način su oni osjećali zadovoljstvo kušnje na Allahovom putu. I to je ono što je vrli ashab Umejr bin Habib htio usaditi u srca svojih sinova prije nego što zarone u okeane društva naređujući dobro i zabranjujući zlo.

3. SPOZNAJA ALLAHA I IZUČAVANJE NAUKE

RIBAR I MREŽA

Slavljeni i Uzvišeni Allah nas je stvorio i naredio nam da izvršavamo obavezu naredbe i zabrane. Izvršenje ove obaveze neće biti potpuno sve dok se ne ostvari prava ljubav između Stvoritelja i stvorenja. Ta ljubav se, opet, neće ostvariti sve dok se ne poveća naša spoznaja o Stvoritelju i Njegovom putu na kog je ukazao, i dok se ne poveća naša spoznaja o Njegovim imenima i svojstvima i dok Ga se ne budemo neprestano sjećali. Uz to se mora povećati i naša spoznaja svega onoga što se nalazi u Njegovoj Časnoj knjizi od naredbi i zabrana, uključujući i spoznaju onoga sa čime je došao Njegov Vjerovjesnik, s.a.v.s., od upute i nauke. Na ovaj način se dotičnom olakšava upoznavanje ljudi sa Allahom Kog on već poznaje i što Ga više upoznaje sve će više ljudi biti u stanju privući toj spoznaji. Od razmjera njegove spoznaje Allaha povećava se ili smanjuje broj upućenih preko njega. Ovo je pojasnio imam El-Džeilani kada je rekao: "Ko upotpuni svoju spoznaju o Uzvišenom Allahu, postane upućivač na Njega i mreža pomoću koje lovi ljude iz okeana dunjaluka."³⁰

²⁹ El-Hiljetu, 1/103.

³⁰ El-Fethur-rabbani, 95.

Onaj ko ne poznaje Allaha taj će teško privući Njegova stvorenja i biti mreža u koju će ih uloviti. Kod njega ne postoji sredstvo spasa, a gleda utopljenike u okeanu dunjaluka. Želi ih spasiti ali ne uspijeva, jer ne pozna Allaha. On je sličan slijepcu koji želi biti vođa onima koji su zalutali na putu, pa kako da ih izvede na sigurnosnu zonu?

Ova je vrsta misionara imama El-Džeilanija naljutila pa je jednom od njih odbrusio: "Ti si slijepac, pa kako da predvođiš druge? Ljude predvodi onaj koji vidi i koji zna. Njih iz mora izbavlja samo iskusni plivač. Ljude Allahu vraća onaj koji Allaha poznaje. A onaj ko Allaha ne poznaje, pa kako da ljude uputi ka Njemu?"³¹

NEOPHODNO ZNANJE

Postoje različite vrste naučnih disciplina koje treba poznavati onaj koji hoće da se uputi u naređivanje dobra i zabranjivanje zla. Imam Ibnul-Dže-vzi svodi na nekoliko, pa kaže: "Vaiz je dužan poznavati hadis Poslanika, s.a.v.s., biografije pobožnih ljudi, šerijatsko pravo, arapski jezik i mora biti rječit. A temelj svemu tome jeste takvaluk (pobožnost), jer shodno stepenu pobožnosti njegove riječi dopijevaju u ljudska srca."³²

Ovo ne znači da onaj koji ne vlada ovim naučnim disciplinama potpuno ili djelimično, neće negirati nevaljala djela. To zavisi, kako ističe imam En-Nevevi, od vrste loših djela "pa ako se radi o potpuno jasnim i poznatim naredbama ili zabranama, kao što su namaz, post, blud, alkohol i sl., u tome su svi muslimani znalci. Ako se pak radi o preciznim radnjama i riječima koje su vezane za idžtihad, tu obični svijet ne može imati učešća niti oni mogu negirati takve pojave, nego su to dužni učenjaci."³³

Osnov u svim ovim disciplinama jeste iskrenost i pobožnost. Možda daija ne vlada nekim od ovih znanosti, nije rječit, ne poznaje životopise pobožnjaka, ili islamsko pravo, ali je iskren i pobožan, pa njegove riječi dopiru do srca slušalaca. To je potvrdio i sam Ibnul-Dže-

31 El-Fethur-rabbani, 11.

32 Kitabul-Kussas, 180.

33 Šerh Muslim lin-Nevevi, 2/23.

vzi riječima: "A zatim će ispraviti svoj nijet (namjeru), pa ako mu nijet bude ispravan, Allah će uputiti srca ljudi na njega."³⁴

NUŽNOST SPOZNAJE VRSTA ŠERIJATSKIH PROPISA I DJELA POSLANIKA, S.A.V.S.

Ono što zadaje bol jeste da čovjek uočava izbjegavanje pozivanja ka Allahu od velikog broja ljudi, i slušanje riječi istine, te njihovu averziju prema slijedenju istine. To se osjeti kroz njihove stavove i nastupe. Ako budemo tragali za uzrokom, saznat ćemo da je to izbjegavanje i odvratnost prouzrokovano susretom sa nekim od daija koji su zagrijani za svoju vjeru i zabrinuti za stanje svog ummeta i stepen zaostalosti do kojeg su dospjeli; međutim, oni ne znaju nego samo za halal i haram, ili miješaju riječi i djela Poslanika, s.a.v.s., ne praveći nikakvu razliku između vrsta tih riječi i djela. Oni smatraju da svako onaj ko ostavi mustehab (poželjno) ili mubah (dozvoljeno), ono što je radio Poslanik, s.a.v.s., čini loše djelo i upozoravaju ga na to. Mnogi ljudi to ne prihvataju, pa se vode glasne prepirke i svade od kojih se vratne žile napregnu i lica zacrvene, a možda se i ruke ponekad umiješaju, zbog toga što jedni misle da su to loša djela koja treba sprečavati, a drugi da su to dobra djela koja treba širiti i s ljudima se prepirati ukoliko ih ne prihvate.

Onaj ko radi na polju da'veta mora poznavati vrste šerijatskih propisa i djela Poslanika, s.a.v.s., kako bi mogao znati šta je to protiv čega je obavezan da se bori od onoga što ljudi prakticiraju, a što je to što može prešutjeti. Poslanik, s.a.v.s., da ne bi otežao ljudima i zadužio ih preko njihove mogućnosti, savjetovao je svojim ashabima, r.a.: "Obradujte a ne zastrašujte, i olakšavajte a ne otežavajte..."³⁵

34 Kitabul-Kussas, 180.

35 Muttefekun alejhi (prenose ga Buharija i Muslim).

PRVO: VRSTE ALLAHOVIH PROPISA

1. OBAVEZA

Obaveza je traženje izvršavanja određenog djela u obliku naredbe i stroge obaveze, kao što su riječi Uzvišenog: "Klanjajte namaz i dajte zekat." (El-Bekara: 43) "Propisan vam je post". (El-Bekara: 183) Riječi Poslanika, s.a.v.s. "Pet namaza je Allah propisao ljudima", i drugi dokazi obaveze.

2. ZABRANA

Zabrana je traženje suzdržavanja od djela u obliku naredbe i obaveze, kao što su riječi Uzvišenog: "Ne približavajte se bludu." (El-Isra: 32) "Zabranjuje vam se strv, krv i svinjsko meso." (El-Maide: 3) "Udaljite se što više od poganih idola." (El-Hadž: 30)

3. POŽELJNOST

Traženje djela, ali ne u smislu naredbe i obaveze. Onaj koji to djelo napusti uopće ne griješi.

4. NEPOŽELJNOST

Traženje sustezanja od djela, ali ne u smislu naredbe i obaveze. Jedan od dokaza za ovu vrstu propisa je da je Šerijat propisao nagradu za onoga ko ih se kloni, ali nije propisao kaznu za onoga

ko ih uradi. To se razumije iz hadisa Poslanika, s.a.v.s.: "Ja ću zagovarati kuću u podnožju Dženneta za onoga ko ostavi prepirku, pa makar bio u pravu."

Od načina prepoznavanja ove vrste propisa jeste i taj da se pored zabrane nađe drugi dokaz koji jačinu te zabrane umanjuje i čini na stepenu nižem od obaveze. Primjer za to je hadis u kome se zabranjuje govor nakon jacija – namaza, a u drugom hadisu se navodi da je sam Poslanik, s.a.v.s., govorio poslije jacije.

5. DOZVOLJENOST

Prepuštanje na izbor između izvršenja ili sustezanja od tog djela. Dokaz za dozvoljenost jeste postojanje ajeta i hadisa koji upućuju na to da u oba slučaja, izvršenjem ili sustezanjem, nema nagrade niti grijeha, kao što su riječi "nećete pogriješiti..." Dozvoljeno može postati poželjno ili obavezno ili zabranjeno i drugo, sa različitim namjerama.

DRUGO: DJELA VJEROVJESNIKA, S.A.V.S.

Dužni smo precizno poznavati postupke Poslanika, s.a.v.s., i propise vezane za svaki od njih. Ne treba kritizirati onoga ko izostavi ono što je u okvirima dozvoljenog (mubah) ili poželjnog (mustehab), a ne treba ni kritizirati onoga ko uradi ono što je u okvirima nepoželjnog (mekruh). U isto vrijeme nema zapreke da se potječe na ostavljanje nepoželjnog, s obzirom na nagradu za sustezanje od njega, a neprouzrokovanje nikakve kazne ako se počini.

Tako Šerijat od nas ne traži, niti to spada u ispravan metod zabranjivanja i otklanjanja lošeg, da zabranjujemo određenu vrstu nošnje ukoliko to u Šerijatu nije zabranjeno vjerodostojnim dokazom, kao što je osporavanje oblačenja pantalona, ili prisiljavanje ljudi na oblačenje ogrtača i košulje, kao i turbana jer je to prakticirao Poslanik, s.a.v.s.

Ova pitanja spadaju u domen "običnih djela" koja je radio Poslanik, s.a.v.s., prakticirajući običaje svoga naroda. Po propisu su ona dozvoljena ukoliko se ne nađe drugi dokaz kojim se mijenja njihov status, zato niko nema pavo kritizirati onoga ko ih se ne pridržava.

4. ISKRENOST

Nije Ibnul-Dževzi jedini koji je uočio da je iskrenost jedan od najvećih razloga odziva ljudi onome ko ih poziva Allahovoj vjeri. Ovo je shvatio i učenjak Ibnun-Nuhas kada je rekao: "Ko je Allahu

iskreno odan njegov govor ostavlja traga u nemilosrdnim srcima i omekšava ih, oštre jezike skraćuje a vlasti urazumljuje."³⁶

NARIKAČA KOJA JE IZGUBILA DIJETE I UNAJMLJENA NARIKAČA

Čudio se Zerr pojavi koju je uočio na predavanjima svoga pobožnog oca Amra bin Zerra i nije joj uspio naći objašnjenje. Njegovo čuđenje je bilo veće što tu pojavu nije mogao uočiti na predavanjima drugih vaiza, što ga je nagnalo da o tome upita svoga oca: "Šta se to dešava sa ovim govornicima, govore a niko ne plače, a kada ti progovoriš, plač se čuje sa svih strana?!" Otac mu odgovori: "Sine moj, unajmljena narikača nije isto što i narikača koja je izgubila svoje dijete."³⁷

Vaiz koji prima novac za svoja predavanja i za odvracanje od lošeg i naređivanje dobra, ne može se nikako porediti sa onim koji ovaj posao smatra svojom obavezom i sastavnim dijelom svoga života, bez kojeg ne bi mogao živjeti. Zato što takav vaiz zapaža dominaciju šejtana, drskost silnika i njihovih podanika nad sljedbenicima istine, i njihovu borbu protiv Allahovog puta i njegovih sljedbenika, vidi čistu nevinu krv koju prolijevaju silnici u svim dijelovima islamskog svijeta. Njegovo srce vrije kao kotao, a suze mu se slijevaju kao vodopad, iz žalosti za onim što vidi da se čini sa Allahovom vjerom i njenim sljedbenicima. Zato riječi izlaze iz dubine njegove duše, dubokih uzdisaja njegovih prsa i suza njegovih očiju, da bi doprle do srca slušalaca i snažno ih uzdrmale. Slušalac se tada nalazi zbunjen pred zapanjujućim objašnjenjima koja izviru iz tog agitatora istine. Istinu je rekao Amr bin Zerr kada je rekao: "Unajmljena narikača nije isto što i narikača koja je izgubila svoje dijete." Navodi se da je Sufjan es-Sevri rekao: "Ne vidim ništa zbog čega bih trebao naređivati ili zabrinjavati pa da zbog toga mokrim krv."³⁸

³⁶ Tenbihul-gafilin, 56.

³⁷ Ez-Zuhd, od imama Ahmeda, 357.

³⁸ El-Džehru vet-ta'dilu, 1/134.

IZ MORALA LICEMJERA

Ako razlog koji je Amr bin Zerr spomenuo svome sinu o pojavi koju je uočio na njegovim predavanjima nije bio dovoljan da bi se shvatili smisao i poruka, pobožni beduin Avf spominje drugi razlog, kojim se ova stvar više pojašnjava: razlog koji je vezan za onoga koji negira loše djelo, kada se šejtan ušeta u njegovu dušu i potakne ga da se divi svome govoru, objašnjenjima i stavovima prilikom negiranja lošeg, mnoštvom prisutnih slušalaca na njegovim predavanjima, i ukrasi mu hvalisanje i pohvale a omrzne kritiku, te pomisli da je dostigao stepen savršenstva. Ovaj šejtanski osjećaj jeste jedna od najvećih zapreka u djelotvornosti predavača na slušaocima. Avf el-E'arabij ga svrstava u moral munafika pa kaže: "U moral munafika spada ljubav prema hvali i prezir prema kritici."³⁹

SPOJ VODE I VATRE

Imam Ibnul-Kajjim smatra da je spoj između iskrenosti i ljubavi i sklonosti prema hvalisanju nespojiv. On ih poredi sa spojem između vode i vatre pa kaže: "Nemoguć je spoj između iskrenosti i ljubavi prema hvalisanju kao što je nemoguć susret vode i vatre, ili bodljorepog guštera (Dabb) i kita. Ako ti duša žudi za odanošću, pozabavi se prvenstveno pohlepom i presudi joj nožem beznada, zatim se pozabavi hvalom i uzdizanjem i budi u njima skroman poput skromnosti zaljubljenika u ahiret na ovom svijetu. Ako uspiješ raščistiti sa pohlepom i postaneš skroman u pitanju hvale slave, lahko ćeš doći do iskrenosti."⁴⁰

39. Ez-Zuhd, od imama Ahmeda, 373.

40. El-Fevaid, 195-196.

LAŽNI ŠEHID⁴¹

Nakon Ibnul-Kajjima dolazi Ibnun-Nahas da potvrdi svu ozbiljnost ove opake bolesti u redovima onih koji pozivaju u Allahovu vjeru, a posebno onih koji vladaru osporavaju nevaljalo djelo, pa kaže: – "Onaj ko uđe emiru ili vladaru sa namjerom osporavanja nevaljalog djela, njegova namjera treba biti čista, isključivo u funkciji Uzvišenog Allaha. Ako mu je namjera da njegov nastup bude povod poznanstva sa vladarom i pravljenje mjesta kod njega, ili traženje pohvale od naroda i prepričavanje iste, sa zahvalom za taj njegov gest i divljenjem prema njemu, ili da se za njega kaže: "On je vladara ispravio i njemu se suprotstavio!", te da na taj način postane slavan i da na njega sa strahopoštovanjem gledaju njegovi sunarodnjaci, ili bilo šta tome slično..., on čini veliku pogrešku o kojoj treba razmišljati i dobro preispitati svoju namjeru, prije nego što u nju zapadne. U suprotnom će se možda desiti da ga zadesi kakva nedaća na ovom svijetu za koju neće biti nagrađen, nego naprotiv grješan i ukoren. Možda da takav njegov postupak bude razlog njegovom ubistvu pa bude ubijen kao grješnik, dok je on sam uvjeren da je najzaslužniji šehid."⁴²

Zato je potrebno preispitati i korigirati svoju namjeru i cilj prije bilo kojeg postupka negiranja nevaljalog djela.

Druga stvar na koju treba obratiti pažnju jeste da taj osjećaj ne postane dominantan na pojedine dane i da ih ne spriječi u negiranju nevaljalih djela, jer bi oni, u tom slučaju, bili žrtva naredne šejtanske prevare.

5. UZOR

Uzor je osnova bez koje se ne može ostvariti postupak negiranja nevaljalih djela i bez koje nema rezultata. Djela, u mnogim slučajevima, mogu biti snažnija od riječi. Negiranje loših djela, ili bilo koji

41. Poginuli na Allahovom putu.

42. Tenbihul-gafilin.

savjeti daije koji se ni sam ne pridržava dotičnih uputa, mogu biti pogubni. To može dovesti do zavodenja slušalaca i nevjerovanja u ispravnost onoga što daija propovijeda. Zbog toga Hasan el-Basri kaže: "Poučavaj ljude svojim djelima, a ne svojim riječima."

Da bi misionarov učinak negiranja nevaljalog djela bio što djelotvorniji, on mora početi od samog sebe, prije nego se preda prenošenju pouka na druge. To je Hasan el-Basri pojasnio na drugom mjestu riječima: "Vaiz je onaj ko ljudima vazi svojim djelima, a ne riječima. Kada želi nešto narediti, počne od sebe, pa ga prvo on izvrši, a kada želi nešto zabraniti, prvo ga se on kloni."⁴³

Onome koji poziva na činjenje nekog djela nije dovoljno da ga on samo djelimično ili površno prakticira, nego on mora biti najčvršći u primjeni onoga na što poziva. U protivnom će biti svrstan u one koji su Allahu, dž.š., mrski, a što se jasno vidi iz Njegovih riječi: "O kako je Allahu mrsko kada govorite riječi koje djela ne prate." (Es-Saff: 3)

Možda je ovo propast na koju je ukazao Hasan el-Basri rekavši: "Ako naređuješ na neko dobro, budi prvi koji će ga primijeniti, inače si propao, a ako si od onih koji zabranjuju neko loše djelo, budi prvi koji će ga se kloniti, inače si propao."⁴⁴

Sposobnost daije da odgoji samog sebe omogućava mu odgajanje drugih, a njegova sposobnost da odvrati samog sebe od nevaljalih djela povećava mu mogućnost negiranja nevaljalih djela kod drugih. Istinu je kazao El-Džejlani kada je rekao: "Ako si nevaljalo djelo odbacio od sebe, moći ćeš i druge odvratiti od njega."⁴⁵

Koga zarobi njegov nefis⁴⁶ i postane rob svojih strasti, on ne može negirati drugima njihova nevaljala djela.

43 El-Hasan el-Basri, 87.

44 Ez-Zuhd od imama Ahmeda, 260.

45 El-Fetur-rabbani, 43.

46 Njegovi loši nagoni.

6. SKROMNOST

Kao što uvećavanje imetka ima negativan odraz na neke ljude, te ih čini nepravednim i oholim nad drugim, a ponekad i daije koji budu iskušani time padnu na ispitu, isto tako i znanje može imati negativan uticaj na pojedine ljude koji se uzohole i osjete superiornijim nad drugima, zadivljeni svojim znanjem koje je veće od njihovih partnera na polju da'veta, ili koje ih odlikuje nad onima kojima upućuje svoje kritike za loša djela koja čine. Zbog toga je Vehb bin Munebbih upozorio na ovu pojavu rekavši: "Znanje kvari kao što kvari novac."⁴⁷

Ljudi se razilaze u definiciji i značanju skromnosti. Jedni smatraju da se skromnost ogleda u odjeći, drugi smatraju da se ona ogleda u vrsti jahalice (prijevoznog sredstva) koje čovjek koristi, treći smatraju da se ona ogleda u vrtu kuće, a četvrti opet, smatraju da se ona ogleda u spomenutom i još mnogom drugom itd.

Sličan razlaz se desio među prisutnima kod Hasana el-Basrije, koji je to šutke promatrao, dok im se nije obratio riječima: "Slušam vas kako mnogo pričate o skromnosti." Oni ga tada upitaše: "Šta je to skromnost, o Ebu-Se'ide?" "Da izideš iz svoje kuće i smatraš svakog muslimana kog sretnes boljim od sebe", odgovori on."⁴⁸

Ovo je rezultat njegovog straha od Uzvišenog da mu ne primi njegova djela, i stalnog obračunavanja sa samim sobom. To ga udaljava od bilo kakve uobraženosti zbog bilo kog djela koje učini, te misli da je svaki musliman bolji od njega. To je, svakako, jedna vrsta poniznosti, ali poniznosti koju voli Allah, dž.š., kojom mu se povećava ugled kod ljudi i deredža kod Uzvišenog Allaha. To primjećujemo u spomenutom djelu od Ibnul-Hadža, gdje kaže: – "Ko želi ugled neka bude ponizan Allahu, dž.š., jer se ugled stječe shodno poniznosti. Zar ne zapažaš da se voda koja se spušta do korijena stabla ponovo diže na sam njegov vrh. Kao da ju je neko

47 Ez-Zuhd od imama Ahmeda, 372.

48 Ez-Zuhd od imama Ahmeda, 279.

upitao: "Šta te je nagnalo da se popneš na vrh stabla kad si već bila sišla ispod korijena?" Kao da ona svojim stanjem progovara: "Ko je ponizan Allahu On će ga podići."⁴⁹

Neminovno je da onaj ko želi uspjeti u procesu negiranja nevaljalih djela mora da se odlikuje ovim svojstvom i da ne ispoljava "profesorstvo" kada naređuje i zabranjuje. Ispoljavanje znanja i govor sa tornja od slonove kosti razgoni ljude i udaljava ih od prihvatanja poruke.

7. UČTIVO SLUŠANJE

Kada su Kurejši⁵⁰ poslali Utbe bin Rebi'a Poslaniku, s.a.v.s., da mu predloži neke stvari, ne bi li se on kanio "uznemiravanja" njih, Utbe je došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu:

"Bratiću moj, ako želiš čast, postaviti ćemo te za našeg poglavara i niti jednu naredbu nećemo donijeti bez tebe. Ako želiš vlast, postaviti ćemo te za našeg vladara. Ako se pak ne možeš osloboditi svoje opsjednutosti, tražit ćemo ti lijeka i u tu svrhu ćemo uložiti naše imetke kako bismo te od toga izliječili..."

Kada je Utbe završio sa govorom, upitao ga je Poslanik, s.a.v.s.: "Da li si završio, Ebil-Velide?"

Odgovorio je: "Da."

Poslanik, s.a.v.s., rekao mu je: "Sada poslušaj ti mene!"

Odgovorio je: "Da čujem."

Allahov Poslanik, s.a.v.s., proučio mu je iz Kur'ana časnog: "Ha-Mim. Objava je od Milostivog, Samilosnog. Knjiga čiji su ajeti jasno objašnjeni na arapskom jeziku za ljude koji znaju." (Fussilet: 1-3) do kraja ovog događaja.⁵¹

Ono što nas zanima iz ovog događaja jeste karakter Vjerovjesnika, s.a.v.s., i njegovo učtivo slušanje izlaganja Ebul-Velida, iako je, s.a.v.s., sigurno znao da je ono što uz odsustvo bezumno bunca

49 El-Medhal libnil-Had2, 2/122.

50 Pripadnici arapskog plemena Kurejš iz Meke.

51 El-bidaje vers-nihaje, 2/63.

Utbe veliko neznanje, i neumjesno optuživanje počevši od želje za moći, vlašću i bogatstvom pa do optuživanja za opsjednutost šejtanom. Uprkos svemu tome, Poslanik, s.a.v.s., dozvolio mu je da završi ono što želi reći, ne prekidajući ga do zadnje njegove riječi. A zatim do kraja učtivo ga upitao, prije nego što je počeo sa svojim izlaganjem: "Da li si završio, Ebil-Velide?"

Dajama su itekako potrebne ovakve moralne osobine prilikom njihovog rada na negiranju loših djela. Trebaju pažljivo saslušati svoga protivnika, primitivna čovjeka, nemarnog, zavedenog, pa čak i nevjernika. Možda tokom diskusije dođe i do pogrđnih riječi od njih, ali to ne smije biti razlog za prekidanje njihovog govora, nego se moraju saslušati do kraja. Poslušajmo šta o tome kaže Ibnul-Mukaffe': "Nauči se učtivom slušanju kao što si se naučio učtivom govoru. U učtivo slušanje spada: dozvoljavanje onome koji se obraća da završi svoj govor do kraja, gledanje u onoga koji govori i razumijevanje onoga o čemu govori.

Znaj da ispravnost govora tvog sagovornika i ljepotu njegovog izraza narušava tvoja preuranjena znatiželja za ciljem njegovog govora i tvoje prekidanje njegovog izlaganja, prije nego što sam iskaže ono što je htio."⁵²

8. BLAGOST I NJEŽNOST⁵³

52 El-Edebul-kebir, 119.

53 O njima sam detaljno pisao u svojoj prvoj knjizi, "El-Musaffa min sifatif-duati".

III. UVJETI SPREČAVANJA LOŠEG NASILNIM PUTEM

- PRVI UVJET: NEMOGUĆNOST SPREČAVANJA LOŠEG NA DRUGI NAČIN
- DRUGI UVJET: PREVLADAVANJE MIŠLJENJA DA SE NJIME NEĆE IZAZVATI ZLO KOJE JE VEĆE OD ZLA KOJE SE ŽELI SPRIJEČITI
- TREĆI UVJET: POSTOJANJE MOGUĆNOSTI SPREČAVANJA SILOM

UVJETI SPREČAVANJA LOŠEG NASILNIM PUTEM

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ko od vas uoči nevaljalo djelo neka ga spriječi svojom rukom, a ako ne može, onda riječima, a ako ne može, onda neka to učini prezirom u svom srcu, a to je najslabiji iman."⁵⁴

Kadija ljd, r.a., rekao je: "Ovaj hadis je osnov za način otklanjanja loših djela. Onaj ko sprečava loše djelo ima pravo da ga spriječi na svaki način koji će omogućiti njegovo nestajanje, riječju ili djelom, kako bi uništio sredstva koja se koriste u činjenju lošeg i potpuno iskorijenio zlo. On sam će, ukoliko bude u stanju, oduzeti oteto i vratiti ga njegovom vlasniku, ili će to narediti onome ko je u stanju da ga izvrši. Sa neupućenom osobom treba blago postupati, kao i sa silnikom čijeg zla se plašimo, jer će tako lakše prihvatiti naš savjet. Iz tog razloga je poželjno da ovu vrstu posla upražnjava čestita i pobožna osoba..." A zatim je rekao: "Ako kod njega prevladava mišljenje da će sprečavanje lošeg djela silom izazvati veće od postojećeg, kao što je ubistvo njega ili nekog drugog, on će se ograničiti na riječi, upozorenje i zastrašivanje. Ako se plaši da će njegove riječi izazvati loš efekat, ona će to djelo prezreti svojim srcem i na takav način je postupio po ovom hadisu."⁵⁵

Ibnu-Muflih kaže: "On ima pravo razbiti muzički instrument, imaginarnu sliku, def i cinbal,⁵⁶ posudu za alkohol i bačvu ako se negiranje ne može uraditi na drugi način."⁵⁷

Ako riječi Ibni-Mufliha dodamo riječima kadije ljada, dobit ćemo određen broj uvjeta koji ograničavaju sprečavanje lošeg silom.

54 Prenosi ga Muslim.

55 Nevevijejv komentar Muslima, 2/52.

56 Muzički instrument.

57 El-Adabuš-šer'ije, 1/219.

PRVI UVJET

Prvi uvjet je ono što je spomenuo Ibnu-Muflih: nemogućnost otklanjanja lošeg djela na drugi način. Kao npr. kada je sa počinocem iscrpljen metod direktne i indirektno kritike na blag, nježan i fleksibilan način, zatim zastrašivanjem, mudrošću i lijepim savjetom. Uprkos svemu tome, on ostaje ustrajan u svom djelu, i kada se ustanovi da je nevaljalo djelo koje dotični čini jedino moguće spriječiti rukama, odnosno silom, nakon što su iscrpljene mogućnosti rješavanja drugim sredstvima, primjenjuje se ruka, odnosno sila u sprečavanju tog djela. Međutim, prije prihvatanja ovoga metoda nužno je primijeniti drugi – slijedeći uvjet.

DRUGI UVJET

Drugi uvjet je spomenuo kadija ljad, kada je rekao da – ako kod daije prevladava mišljenje da će sprečavanje lošeg djela silom izazvati veće od postojećeg, kao što je ubistvo njega ili nekog drugog – on će se ograničiti na riječi, upozorenje i zastrašivanje. Ibnu-Kudame ovu pojavu još detaljnije objašnjava pa kaže: "Kod koga prevladava mišljenje da bi ga mogla zadesiti kakva nedaća ukoliko bude zabranjivao zlo, nije obavezan to činiti, a ukoliko prevlada mišljenje da ga neće zadesiti nikakva nedaća, onda je dužan to učiniti. Ovdje se svakako ne uzima kao mjerilo postupak kukavice, niti postupak hrabrog ali brzopletog čovjeka, nego se uzima u obzir postupak čovjeka umjerene naravi. A pod nedaćom se ovdje misli na udaranje, ubistvo i pljačkanje imovine, kao i pronošnje neistinitih loših vijesti o njemu s ciljem da mu se ocrni obraz. Što se tiče grdnje i psovke, to nije opravdanje za prešutkivanje zla, zato što onaj koji zabranjuje zlo u najvećem broju slučajeva biva izložen tome."⁵⁸

58 Muhtesar minhadi-kasidin.

Ako zbog osporavanja lošeg silom ne dođe do ružnog djela, kao što je ubistvo, udaranje, pljačkanje imovine i sl., imajući u vidu da se radi o čovjeku od uticaja i moći, treba voditi računa o neizazivanju nereda u običnom svijetu, koji to može pogrešno razumjeti. Upravo iz ovog razloga se i Poslanik, s.a.v.s., suzdržao od ubistva ili kažnjavanja Abdullaha bin Ubejja, kako ljudi ne bi pričali da Muhammed ubija svoje pristalice i time odvraća ljude od primanja islama. On je isto tako odustao od rušenja Kabe i njene ponovne izgradnje na temeljima koje je postavio Ibrahim, a.s., plašeći se zlobnih komentara naroda kako on ne poštuje sveta mjesta.

Muslim u svome Sahihu prenosi od Aiše da joj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da tvoj narod nije tako blizu perioda u kom su bili nevjernici, porušio bih Kabu i ponovno je izgradio na temeljima Ibrahimovim, jer su je Kurejši prilikom gradnje skratili i napravio bih joj vrata na drugoj strani."⁵⁹

Imam Nevevi u komentaru ovog hadisa kaže: "U ovom hadisu je dokaz za mnoga od fiksnih pravila, jedno od njih je: ako se sukobe različiti interesi, ili interes i šteta i ne bude bilo moguće ostvariti interes a izbjeći štetu, mora se dati prednost važnijem. U ovom hadisu je Poslanik, s.a.v.s., obavijestio da je u rušenju Kabe i njenom ponovnom podizanju na temeljima Ibrahimovim, a.s., interes i korist, ali je tom interesu oprečna šteta koja je veća od njega, a ogleda se u tome što bi taj postupak mogao izazvati smutnju kod onih koji su tek primili islam, zbog toga što su oni vjerovali u svetost Kabe i njeno rušenje smatrali velikim grijehom. Zato je Poslanik, s.a.v.s., odustao od tog postupka."⁶⁰

EL-MEHDI I SANDALE POSLANIKA, S.A.V.S.

U mudre postupke pojedinih ljudi koji su bili u stanju spriječiti nevaljalo djelo silom, jer su obnašali vlast, ali to nisu učinili zbog toga što bi time izazvali veće zlo od onog kojeg su htjeli spriječiti,

spada slučaj koji se prenosi u knjizi "El-Misbahu el-mudi", kada je jednoga dana El-Mehdi sjedio sa grupom ljudi i pojavio se čovjek sa sandalama umotanim u mahramu i rekao: "O vladaru pravovjernih, poklanjam ti sandale Allahovog Poslanika, s.a.v.s."

El-Mehdi mu reče: "Daj mi ih!" Potom je poljubio unutrašnji dio sandala i njima dotakao svoje čelo, i naredio da se tom čovjeku isplati 10.000 dirhema. Pošto je čovjek uzeo novac i napustio dvoranu, El-Mehdi je rekao prisutnima:

"Znate li vi da ja smatram da Poslanik, s.a.v.s., uopće nije ni vidio ove sandale, niti bilo ko od njegove porodice, a kamoli da ih je Poslanik, s.a.v.s., oblačio, ali da smo mu to osporili, on bi rekao svijetu: -Došao sam vladaru pravovjernih sa sandalama Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pa mi ih je vratio! Većina ljudi bi mu povjerovala, jer svijet je po svojoj prirodi sklon dvosmislenostima i pomaganju slabog nad jakim. Iz toga razloga smo kupili njegove riječi i mislimo da je ono što smo učinili bolje i korisnije."⁶¹

TREĆI UVJET

Mora postojati mogućnost sprečavanja lošeg silom, a ona se ogleda u vlasti koju ima onaj koji sprečava loše nad onim ko ga čini. Profesor Abdul-Kerim Zejdan je tokom svog izlaganja o pravilima da`veta djelom, u prvom od tih pravila rekao da "onaj koji želi spriječiti neko loše djelo silom mora posjedovati mogućnost za to. Nema sumnje da se daje razlikuju u tim mogućnostima i da najveću mogućnost ima emir, onaj u čijoj je ruci vlast, naredba i zabrana. Zbog toga je on odgovoran više od drugih za otklanjanje zla u njegovoj vladavini. On je za to šerijatski zadužen, ima vlast nad svojom vladavinom i u stanju je to uraditi. Zato je to njegova stroga obaveza izuzev ako će otklanjanje zla izazvati pojedine reakcije koje će prouzrokovati štetu veću nego korist koja bi se time postigla."⁶²

59 Prenosi ga Muslim, Kitabul-had2, 1333.

60 Nevevjev komentar Muslima, 9/89, Darul-ikh.

61 El-Misbahul-mudi', 1/420.

62 Usulud-da'veti, 465.

U općim državnim pitanjima, pravilima i zakonima, gospodar je vladar, dok su roditelji gospodari u svojim kućama nad svojom ženom i djecom i oni su dužni nevaljalo djelo spriječiti silom, ukoliko druge metode ne koriste. Međutim, to nisu u stanju sa svojim rođacima, komšijama i ostalim ljudima. Daija se ne može poslužiti silom tamo gdje nema vlasti.

Imamu Ahmedu je došao El-Mervezi i požalio mu se na svoga komšiju koji ga uznemirava svojim lošim djelima. Imam Ahmed mu je odgovorio: "Posavjetuj ga nasamo."

El-Mervezi mu je na to rekao: "Ja sam to stalno činio, ali bez ikakve koristi."

Imam Ahmed mu tada reče. "Ti si svoje uradio, a on to radi na svoju štetu, prezri to svojim srcem i ostavi ga."⁶³

Ovo su uvjeti kojih se daija mora pridržavati kada su u pitanju oni nad kojima nema vlast, on će njima naređivati dobro i odvrćati ih od zla riječima i srcem. A ako se spomenuti uvjeti ostvare, onda je dužan to činiti silom.

– NEGIRANJE NEVALJALOG DJELA RIJEČIMA

Ovo je metoda koju će daija upotrijebiti ukoliko ne bude u stanju zabraniti zlo silom. I ova metoda ima svoja pravila i norme kojih se daija treba pridržavati, neke smo već spomenuli, a o njima ćemo opširnije govoriti na drugom mjestu. Ako se bude bojao da će njegove riječi nanijeti više štete nego koristi, daija prilazi negiranju lošeg djela svojim srcem.

– NEGIRANJE NEVALJALOG DJELA SRCEM

Negiranje nevaljalog djela srcem znači imati averziju prema takvom djelu, kao što kaže El-Munavi: "...pa onda svojim srcem." "Obavezno je to djelo negirati svojim srcem, u vidu prezira i čvrste odluke da ukoliko bude u stanju ukloniti ga silom ili riječima da će

to uraditi. Ovo je stroga obaveza svakog pojedinca, za razliku od prethodnih metoda, koje to nisu."⁶⁴

Jedna je od metoda borbe protiv lošeg djela i nezadržavanje na mjestu na kome se ono čini, kao i neostajanje sa onima koji to čine i neispoljavanje sreće i zadovoljstva sa tim djelom dok se čini. Takvo smo mjesto dužni napustiti, odvojiti se od počinitelja i izraziti našu ljutnju i nezadovoljstvo prema njima.

63 El-Adabus-šer'ijje, 1/218.

64 Fejdu'l-Kadir, 6/131.

IV.

KORACI KOJI SE PODUZIMAJU PRILIKOM SUZBIJANJA NEVALJALOG DJELA

- UVOD
- PRVI KORAK: UPOZNAVANJE
- DRUGI KORAK: POUKA
- TREĆI KORAK: OŠTAR PRIJEKOR
- ČETVRTI KORAK: SPREČAVANJE SILOM
- PETI KORAK: PRIJETNJA
- ŠESTI KORAK: UDARANJE
- SITUACIJE U KOJIMA SPADA OBAVEZA SPREČAVANJA LOŠEG
DJELA

UVOD

Neki učenjaci su spomenuli korake suzbijanja i njihovo stepenovanje. Prema počiniocu nevaljalog djela odnosili su se kao prema djetetu. Prije nego što od djeteta zatražimo da nam nešto pročita, dužni smo ga naučiti slova, na takav način da ono zavoli čitanje i pisanje, a ne stekne antipatiju prema nauci. Isti je slučaj sa počiniocem lošeg djela: prema njemu se trebamo odnositi kao prema bolesniku i nezalici, sa njim moramo biti oprezni i činiti dobro promišljene i postepene korake u sprečavanju nevaljalog djela kojeg čini, prije nego što upotrijebimo direktnu metodu sprečavanja silom ili riječima.

Jedan od učenjaka koji je spomenuo ove korake jeste Ibnu-Kudame el-Makdisi. Prvi korak po njemu je upoznavanje, s pretpostavkom da počinitelj lošeg djela ne zna da je ono loše.

PRVI KORAK: UPOZNAVANJE

Neupućena osoba prilazi grijehu ne smatrajući ga lošim. Kada spozna da je to loše, on ga napusti. Takvu osobu treba na blag način upoznati i reći mu: "Čovjek se ne rada učen. Svi smo mi bili neupućeni u šerijatske propise dok nas nisu učenjaci naučili. Možda u tvom mjestu nema onih koji te mogu poučiti." Ovako se treba ljubazno ophoditi sa njim, kako bi se upoznao bez uvrede.

DRUGI KORAK: POUKA

Zabrana putem pouke, savjeta i zastrašivanja Uzvišenim Allahom je drugi korak. Citirati mu predanja koja sadrže prijetnju. Također mu pričati o životopisu naših predaka suosjećajno i s ljubavlju, bez grubosti i srdžbe.

TREĆI KORAK: OŠTAR PRIJEKOR

Oštar prijekor grubom i surovom riječju metod je kome se pribjeгава kada se ne može izvršiti sprečavanje na lijep način i kada se primijete simptomi ustrajnosti u grijehu i ismijavanje pouke i savjeta. Ali pod ostrim prijekorom ne mislimo na besramnost i laž.

Uzvišeni Allah prenoseći riječi Ibrahima, a.s., kaže: "Teško vama i onima kojima se, umjesto Allahu, klanjate! Zašto se ne opametite?" (El-Enbija':67)

ČETVRTI KORAK: SPREČAVANJE SILOM⁶⁵

PETI KORAK: ZASTRAŠIVANJE

Zastrašivanje i prijetnja, kao kada se kaže: "Prestani sa tim ili ću sa tobom uraditi to i to!" Poželjno je da se prijetnja na ovaj način uputi prije pristupanja samom udaranju, ukoliko je to moguće.

ŠESTI KORAK: UDARANJE

Udaranje direktno rukom ili nogom i slično, bez upotrebe oružja, dopušteno je pojedincima, ali u nuždi i samo u granicama potrebe, pa ako se ukloni zlo, treba prestati sa udaranjem.⁶⁶

⁶⁵ Prethodno smo spomenuli uvjete sprečavanja lošeg silom, te nema potrebe da ih ovdje ponavljamo.

⁶⁶ Muhtesar minhadžul-kasidin, 136.

SITUACIJE U KOJIMA SPADA OBAVEZA SPREČAVANJA LOŠEG DJELA

Imam Ibnu-Kudame govori i o situacijama u kojima je nijekanje i sprečavanje zla beskorisno, pa kaže: "Ako zna da njegovo sprečavanje neće koristiti, onda će se naći u jednoj od četiri slijedeće situacije:

- Prvo: Ako zna da će loše djelo nestati ukoliko na njega upozori ili ga silom ukloni, a to neće prouzrokovati negativne posljedice, onda je obavezan to uraditi.
- Drugo: Ako zna da njegove riječi neće koristiti i da će, ukoliko progovori, biti pretučen, onda sa njega spada obaveza.
- Treće: Ako je svjestan da njegovo opominjanje neće koristiti, ali ne postoji bojazan da mu se zbog toga nešto desi, on u toj situaciji nije obavezan opominjati, zato što nema koristi, ali mu se preporučuje da to čini radi upražnjavanja jedne od vjerskih obaveza i podsticanja na vjeru.
- Četvrto: Ako je svjestan da će mu se desiti nešto loše, ali zna da će svojim postupkom ukloniti zlo, kao npr. da razbije gitaru, ili prospe alkohol, a siguran je da će zbog toga biti pretučen, u tom slučaju spada obaveza sa njega, ali ostaje da je to poželjno, jer u hadisu stoji: "Najbolji džihad jeste riječ istine u lice nepravednom vladaru."⁶⁷

To zbog toga što šutnja svih spada u prokletstvo koje je Allah spomenuo u Časnoj knjizi, a negiranje islamskog pokreta vladaru koji je poznat po nasilju šteti cijelom pokretu. Zato je neophodno da se nađu pojedinci među islamskom ulemom koji će osporiti postupke nasilničkog vladara, pa makar to prouzrokovalo njihovo fizičko zlostavljanje, jer je neophodno da se nađe neko ko će zastupati tvrdnu liniju.

67. Muhtesar minhadžul-kasidin, 132.

Iz navedenog se vidi da sa daije spada obaveza sprečavanja zla ukoliko je siguran da će ga zbog toga zadesiti nedaća. O tome se mora voditi računa prilikom upražnjavanja ove vrste šerijatskih imperativa, izuzev u četvrtom slučaju, kada je siguran da će tim svojim postupkom ukloniti zlo, i pored nedaće koja će ga zadesiti, tada mu se to preporučuje, kako se razumije iz citiranog hadisa. Tako nešto se desilo imamu Ahmedu, r.a., koji je u svom radu nailazio na mnoge poteškoće, ali je ostao ustrajan u negiranju nevaljalih djela i bio uvjeren da će svojim radom uspjeti eliminirati ta djela, što se zaista i dogodilo!

PRVO POGLAVLJE

PRAVILA NEGIRANJA

- UVOD
- PRVO PRAVILO: STAVLJANJE VAŽNIJEG ISPRED VAŽNOG
- DRUGO PRAVILO: POSTEPENOST U NEGIRANJU
- TREĆE PRAVILO: NAPUŠTANJE UHOĐENJA
- ČETVRTO PRAVILO: UTVRĐIVANJE ČINJENICA
- PETO PRAVILO: NEMA PRIGOVARANJA MUDŽTEHIDU
- ŠESTO PRAVILO: IZBOR ODGOVARAJUĆEG VREMENA
- SEDMO PRAVILO: TAJNO SAVJETOVANJE
- OSMO PRAVILO: KOMBINACIJA NEKIH OVODUNJALUČKIH ŽELJA SA STVARIMA AHIRETA
- DEVETO PRAVILO: NAPUŠTANJE PROVOKACIJA I KORIŠTENJE DOKAZA
- DESETO PRAVILO: LJUBAZNO POSTUPANJE
- JEDANAESTO PRAVILO: BIRANJE MANJE ŠTETE
- DVANAESTO PRAVILO: SREDSTVA INDIRECTNOG ODVRATANJA OD GRIJEHA

UVOD

Historija nam pripovijeda da je slavni ashab Ali bin Ebu-Talib, r.a., izdao naredbu Ebul-Esvedu o sastavljanju gramatike arapskog jezika. Povod ovoj naredbi bilo je uočavanje jezičkih nepravilnosti, jer se uslijed širenja islama u pokrajinama koje su bile daleko od arapskih zemalja arapski jezik nije više govorio kao što su ga govorili Arapi. Cilj je bio sačuvati originalni arapski izgovor u okvirima tih gramatičkih pravila. Iz ovog razloga islamski učenjaci su sastavili pravila za pravilno učenje Kur'ana i njegove zaštite od nepravilnog učenja od nearapa. To nam je omogućilo da mi danas učimo Kur'an istim izgovorom kojim su se koristili Kurejši u ono vrijeme.

Iz istog su razloga islamski misionari (daije) bili prinuđeni postaviti pravila koja su izveli iz kur'anskih ajeta, hadisa Poslanika, s.a.v.s., životopisa časnih ashaba i njihovih iskrenih sljedbenika do Sudnjeg dana, pravila na putu pozivanja u islam koja imaju za cilj zaštititi instituciju sprečavanja zla od proizvoljnih mišljenja i postupaka koji će srušiti ono što su iskrene daije dugo vremena gradile, da je sačuvaju od neznanja koje će udaljiti svijet od istine i doprinijeti njihovom prihvatanju neistine i sinova Iblisa i održati je svježom i djelotvornom onako kako su je razumjele prve generacije i oni koji su ih vjerno slijedili.

PRVO PRAVILO

STAVLJANJE VAŽNIJEG ISPRED VAŽNOG

Uvaženi profesor Muhammed Kutub kaže: – Ne obraćajući pažnju na to da li muslimani imaju opravdanje u svom nepoznavanju tih činjenica ili ne i da li je značenje riječi "Nema drugog Boga osim Allaha" sa svim onim što one podrazumijevaju (prihvatanje svega što nam je došlo od Allaha, dž.š., i nezadovoljstvo bilo kojim drugim

zakonom mimo šerijatskog), a kojima čovjek zadobiva status muslimana, općepoznate i ulaze u sami pojam vjere ili ne, mi moramo odrediti polaznu tačku u svom radu. Mislim da nam se ona do sada već jasno odredila. Mi, danas, nećemo početi svoj rad na polju da'veta pozivajući ljude u vjerovanje da je Allah jedan, nego ćemo početi sa činjenicom koju nije bilo potrebno objašnjavati tokom 13 prethodnih stoljeća, a danas je moramo pojasniti, moramo pojasniti istinsko značenje riječi: "la ilahe illallah", "Nema drugog Boga osim Allaha" i njihove čvrste povezanosti sa vladavinom po Allahovim zakonima, koja je neodvojiva.⁶⁸

Problem određivanja početne tačke jeste problem u kojem mnoge daije pogriješe pa izazovu veliku odbojnost kod ljudi. Polazna tačka koju ovdje uvaženi profesor spominje jeste važeća za većinu muslimana u današnje vrijeme, ali ona ne važi za sve. Pojedini muslimani tačno znaju pravi smisao značenja riječi: "Nema drugog Boga osim Allaha" i njihovu čvrstu povezanost sa vladavinom po Allahovim, dž.š., zakonima, ali uprkos tome čine mnoge grijehe. Neki, opet, poznaju taj smisao i ne čine velike grijehe, ali zato nisu pošteđeni malih grijeha. Ovo nas stavlja pred činjenicu da moramo poznavati okolnosti svakog kome se obraćamo ponaosob, kako bismo mogli odrediti polaznu tačku svakome od njih koja je kod svakog različita. Naša spoznaja za određivanje polazne tačke sa onim koga želimo spriječiti od zla ovisi o našoj spoznaji o samim grijesima i pokudenim djelima koja dotični čini. Na osnovu toga će nam biti jasno da su obaveze koje je on zapostavio važne, ali da su jedne važnije od drugih i da su djela koja čini loša, ali da su jedna veće zlo od drugih. U oba slučaja najvažnije i najveće zlo predstavlja početnu tačku od koje ćemo krenuti sa naređivanjem dobra i sprečavanjem zla kod dotične osobe. Ovo pravilo nazivamo: stavljanje važnijeg ispred važnog ili, kako ga profesor Muhammed Kutub naziva, početna tačka.

⁶⁸ Menhedžut-terbijje el-islamije, 1/82.

Po ovom pravilu je nepravilno postupio i izišao iz okvira metoda sprečavanja zla onaj ko da primjedbu čovjeku zbog toga što brije bradu, a zna da taj čovjek ne klanja namaz, niti posti, niti zekat daje. Isti je slučaj i sa onim koji kritizira čovjeka zbog dužine njegovih pantalona, a zna da je taj čovjek potpuno opsjednut oponašanjem svega što je zapadno i da je sav ogrezao u raznim grijesima. Takav je i onaj koji osporava čovjeku jedenje lijevom rukom, a zna da taj ne zna gdje je kibla i da za cijelog svog života nije ušao u džamiju.

Primjeri ovakve vrste mnogobrojni su i kada bismo primijenili ovo pravilo na naše postupke vidjeli bismo da mnogi od njih izlaze iz okvira institucije naređivanja dobra i zabranjivanja zla, jer nije data prednost važnijem nad važnim.

POSLANIK, s.a.v.s., POUČAVA MUAZA PRAVILU

Prenosi se da je Ibn-Abbas, r.a., rekao: "Poslanik, s.a.v.s., rekao je Muazu ibnu Džebel, kada ga je poslao u Jemen: "Doći ćeš kod kitabija⁶⁹ pa ih pozovi u kelimei-šehadet (da očituju da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik). Ako to prihvate, onda ih obavijesti da im je Allah naredio da obavljaju pet namaza svaki dan i noć, pa ako poslušaju, onda ih obavijesti da im je Allah naredio zekat – dio imetka koji se uzima od bogatih i daje siromašnim, pa ako te poslušaju, nipošto ne uzimaj najbolji dio njihovog imetka i boj se dove onoga nad kim je učinjena nepravda, jer između te molbe i Allaha nema zapreke."⁷⁰

Imam Ibn-Hadžer kaže: – Što se tiče riječi El-Hattabija: "Sadaka je, u ovom hadisu, spomenuta poslije namaza jer je ona obavezna za neke, a za neke nije i ne ponavlja se kao namaz", one su na mjestu, a mi još možemo dodati da je ovdje data prednost važnijem nad važnim, što predstavlja učtivost u govoru, jer da je od njih tražio da odmah sve izvrše, vjerovatno bi odbili."⁷¹

69 Oni kojima je objavljena sveta knjiga; jevreji, kršćani i Sabejci.

70 Prenosi ga Buharija, Fethul-Bari, 1/496.

71 Fethul-Bari, 3/359.

IBN EBI-ZI'B I NAMJESNIK MEDINE

Ibn-Ebi-Zi'b je bio vješt u prigovaranju vladarima i emirima. Kada ga je upitao Ebu-Dža'fer o sebi, odgovorio mu je: "Tako mi Gospodara, zaista si ti nepravedan."⁷² Za njega je imam Ahmed rekao da poslije njega neće doći niko ko bi mu mogao biti ravan i smatrao ga je boljim od imama Malika. Ovog velikog imama, koji je dobro poznao metode suprotstavljanja lošem, nije moglo promašiti ovo poznato pravilo. On je poznat po svojim prigovorima vlastodržcima, kada je saznao da je uhapšen Muhammed ibn Adžlan – jedan od učenjaka hadisa, zbog toga što je prigovorio namjesniku na dužini njegove hutbe, otišao je do namjesnika i rekao mu: "Uhapsio si Ibn-Adžlana?"

Namjesnik je rekao: "Zar mu nije dovoljno da nam naređuje nasamo pa mi to prihvatimo, nego je morao to uraditi pred narodom i tako oslabiti naš autoritet?!"

Ibn-Ebi-Zi'b mu reče: "Ibn-Adžlan je glup. On vidi kako jedeš haram i oblačiš haram i za to ne osuđuje, a prigovara ti na dužini tvoje hutbe sa minbera Poslanika, s.a.v.s."

Namjesnik tada reče: "Izvedite Ibn-Adžlana i pustite ga neka ide svojim putem."⁷³

Dakle, moramo dati prednost načelima nad sitnicama i važnijem nad važnim. Ovo nas primorava da se pridržavamo drugog pravila, a to je postepenost u negiranju nevaljalih djela.

DRUGO PRAVILO

POSTEPENOST U NEGIRANJU NEVALJALIH DJELA

Da bismo ovo pravilo objasnili, dovoljno nam je da se uputimo na jedno putovanje sa vjernikom iz porodice Faraona pa da upozna

72 Tezkiretul-huffaz, 1/192.

73 Adabus-Safi'i, 48-49.

postupnost osporavanja ružnih djela kod njegovog naroda i to stepen po stepen, sve dok im na kraju ne prizna svoje vjerovanje koje je do tada tajio. Sve je to on radio na način koji odiše oštromnošću i krajnjom preciznošću u postepenom negiranju nevaljalih djela.

PUTOVANJE SA VJERNIKOM IZ PORODICE FARAONA

Faraon je odlučio ubiti Musaa, a.s., što govore njegove riječi koje su spomenute u Kur'anu: "Pustite vi mene da ubijem Musaa, a on neka traži pomoć od svog Gospodara, jer se bojim da vam ne izmijeni vašu vjeru, ili da u zemlji ne izazove nered." (El-Mu'min: 26)

Musa, a.s., na to reče: "Molim Gospodara svoga i Gospodara vašega da me zaštiti od svakog oholog koji ne vjeruje u Dan u kojem će se račun polagati." (El-Mu'min: 27)

Tada jedan čovjek, vjernik iz porodice Faraonove, koji je skrivao svoje vjerovanje, ustade i pođe da brani Musaa, a.s., kako bi odvratio njihovu pakost od njega na oštroman način, postepeno ali uvjerljivo i stručno, sa dubokim poznavanjem metoda sprečavanja zla. On je to činio sa ljudima od vlasti i poznatim tiranima, kroz diskusiju koju je podijelio na nekoliko dijelova i stepeni, kako bi oni shvatili ono što on želi – da se uvjere i priznaju svoja loša djela koja im osporavaju.

PRVI STEPEN:

UVELIČAVANJE RUŽNOG DJELA

Sejjid Kutub, r.a., kaže: On počinje sa prikazivanjem zvjerstva koje oni žele počinuti: – Zar da ubijete čovjeka zato što govori: "Allah je moj gospodar." (El-Mu'min: 28) – Pa zar ova kao kristal čista riječ koja se odnosi na vjerovanje srca i zadovoljstvo duše, zaslužuje ubistvo i da joj se uzvraća ubistvom? Zaista je to djelo, ovako opisano, očigledno odvratno i ružno.⁷⁴

⁷⁴ Ez-zilal, 5/3079.

Nužno je potrebno da onaj koji poziva na otklanjanje ružnog djela počne sa uveličavanjem tog djela i objašnjavanjem njegove odvratnosti u poređenju sa dobrim djelima, sve dok to ne postane motiv za odvratnost prema njemu. Takvi primjeri se nalaze u Kur'anu časnom, kao što je slikoviti prikaz onoga koji ogovara drugog u liku čovjeka koji jede samo meso svog umrlog brata. Zatim, prikazivanje onoga koji uzima kamatu u liku čovjeka koji se jedva diže zbog toga što ga je šejtan dodirom izbezumio, i drugi brojni primjeri koji su spomenuti u Kur'anu časnom. A od primjera ove metode u sunnetu su riječi Poslanika, s.a.v.s., koje se odnose na onoga koji da poklon a zatim ga povрати: "Onaj koji povрати datu sadaku sličan je psu koji povрати hranu a zatim se vrati na to mjesto i ponovo je pojede."⁷⁵

Imam Ibn-Hadžer, komentirajući ovaj hadis, kaže: – Vjerovatno su ove riječi djelotvornije u odvratanju od tog djela, nego da je, naprimjer, rekao. "Ne vraćajte ono što poklonite."⁷⁶ Ovakvi su primjeri brojni u hadisu.

DRUGI STEPEN:

POJAŠNJENJE DOKAZA O SPREČAVANJU LOŠIH DJELA

Zatim je zajedno s njima krenuo slijedećim korakom, jer onaj koji izgovara ovu čistu riječ: "Allah je moj gospodar", izgovara je, a sa njim je njegov dokaz i u ruci argument: "A on vam je donio jasne dokaze od vašeg Gospodara." (El-Mu'min: 28) On ukazuje na jasne dokaze koje je izložio Musa, a.s., a koje su oni sami vidjeli, daleko od pogleda naroda i teško im je zanemariti ih.⁷⁷

Kada se daija bavi postupkom negiranja, treba raspolagati nepobitnim dokazima koji potvrđuju da je ono što govori istina, i da je ono što osuđuje loše, jer se ljudi nisu navikli na popustljivost i ostavljanje loših djela samo zato što im to neko strogo nareduje, ukoliko je ta naredba bez dokaza i objašnjenja.

⁷⁵ Prenosi ga Muslim, Kitabul-hibat, 1622.

⁷⁶ Fethul-Bari, 5/235.

⁷⁷ Ez-zilal, 5/3079.

TREĆI STEPEN:**PREDVIĐANJE NAJLOŠIJH MOGUĆNOSTI**

Zatim ih stavlja pred najgoru mogućnost i zajedno sa njima se stavlja ispred te mogućnosti pokušavajući pravedno presuditi o tom slučaju u njegovoj najgoroj verziji: "Ako je lažov, njegova laž će njemu nauditi" (El-Mu'min 28) i on snosi odgovornost za svoj rad, prihvata kaznu i snosi svoje zlodjelo, ali im to ni u kom slučaju nije razlog niti opravdanje za ubistvo.⁷⁸

ČETVRTI STEPEN:**VJEROVATNOĆA ISKRENOSTI DAJE**

Koliko god tirani tumačima istine pripisivali netačne optužbe i koliko god ljudi vjerovali u ono što oni govore, pod pretpostavkom da je dotični daija lažov, ostaje vjerovatnoća, pa makar bila i mala, da je bar nešto od onoga čemu poziva ispravno. Sejjid Kutub, r.a., kaže: – Postoji i druga vjerovatnoća, a ta je da je on iskren i umjesna je rezerva prema ovoj vjerovatnoći i nesuprotstavljanje njenim rezultatima: "A ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti." (El-Mu'min: 28) Da ih stigne bar nešto od onoga čime im prijeti isto tako, najmanja je vjerovatnoća u ovom slučaju i on ne traži više od toga. Ovo predstavlja krajnju pravednost u diskusiji i ušutkivanju dokazima.

PETI STEPEN:**NEODREĐENA OPĆA PRIJETNJA**

Zatim im potajno prijeti i govori riječi koje se podjednako odnose na Musaa, a.s., i na njih: "Zaista, Allah neće uputiti na pravi put

78 Ez-zilal, 5/3079.

onoga koji u zlu pretjeruje i koji mnogo laže." (El-Mu'min: 28) Pa ako je Musa taj kojeg Allah, dž.š., neće uputiti, niti će mu pomoći, pustite ga neka iskusi kaznu Njegovu. A vi se čuvajte da vi ne budete oni koji će lagati na Musaa, a.s., i njegovog Gospodara i koji će pretjerati, jer će vas zadesiti takav kraj.⁷⁹ Najljepša strana ovog metoda jeste ta što on predstavlja indirektnu prijetnju, jer ljudske duše osjećaju odvratnost prema direktnoj prijetnji i ne vole se okupljati oko onoga ko im prijeti ili ih primorava na nešto određeno, posebno ako je čovjek kao i oni. Zbog toga je on ovu opću prijetnju vezao za Allaha, dž.š., a ne za sebe, što umanjuje žestinu odbojnosti prema njoj i čini je prihvatljivom i djelotvornom, jer su oni vjerovali u bogove, da oni donose korist ili štetu, ali nisu vjerovali u jednog Boga.

ŠESTI STEPEN:**PODSJEĆANJE NA ALLAHOVE BLAGODATI
I UPOZORENJE OD NJEGOVA GNJEVA**

– Kada sa njima stigne do pojašnjenja postupka Allaha, dž.š., sa onima koji pretjeruju i lažu, onda im on upućuje prijetnju od Allahove, dž.š., kazne, od koje ih ne može spasiti ni vlast i moć koju posjeduju, upozoravajući ih da je to blagodat koja zaslužuje zahvalnost, a ne nezahvalnost. "O narode moj, danas vam pripada vlast kao pobjednicima na Zemlji, ali ko će nas zaštititi od Allahove kazne ako nas ona stigne." (El-Mu'min: 29)

Čovjek osjeća ono što osjeća srce vjernika, da je Allahova kazna najbliža vladarima i moćnicima na Zemlji i da se oni trebaju Allaha najviše bojati. Zato im se lijepo obraća i podsjeća ih na Allahovu kaznu: "A ko će nas zaštititi od Allahove kazne, ako nas stigne?", želeći im pokazati da ga njihovo stanje interesira. On je jedan od

79 Ez-zilal, 5/3079.

njih i očekuje kraj svog životnog puta sa njima. Zato ih iskreno savjetuje sažalijevajući ih, ne bi li to uticalo na njih da njegovo upozorenje prime sa interesiranjem i da se prema njemu ophode sa iskrenošću i odanošću.⁸⁰

U najveće greške koje čine mnoge daije na putu zabrane loših djela ubraja se i njihov osjećaj da su čistiji od onih kojima se obraćaju, i da su oni izuzeti od Allahove srdžbe i kazne. Primjer za to su njihove riječi: "Vi ste takvi i takvi...", "Allah će vam se osvetiti" i "Allah će vas kazniti vatrom". Ove direktne prijetnje u kojima daija sebe ne pripisuje ljudima kojima se obraća imaju za posljedicu izazivanje odbojnosti i mržnje prema njemu, što mu otežava rad na polju odvratanja ljudi od loših djela i pridobijanju pristalica.

SEDMI STEPEN:

ISPOLJAVANJE STRAHA PREMA SVOM NARODU I PODSJEĆANJE NA PROPAST NARODA PRIJE NJIH

O tome Kur'an časni kaže: "Tada onaj vjernik reče: Narode moj, bojim se da i vas ne stigne ono što je stiglo narode koji su se protiv poslanika bili urotili, kao što je bilo sa Nuhovim narodom, Adom i Semudom, kao i onima poslije njih. A Allah nije nepravedan prema Svojim robovima." (El-Mu'min: 30-31)

Isto tako, pojedine daije govore onima kojima se obraćaju: "Da vas ne volimo, ne bismo vas savjetovali", ili "Da se ne bojim za tebe i da te ne želim udaljiti od vatre, ne bih te upućivao", i druge fraze koje kod počinioaca lošeg djela ostavljaju vidan dojam smirenosti i povjerenja prema onome ko ga odvraća od zla, i zbog njih lakše prihvata savjet i opomenu.

OSMI STEPEN:

ZASTRAŠIVANJE SUDNJIM DANOM

Kur'an časni kaže: "Narode moj, plašim se šta će biti sa vama na Dan kada budete jedni druge dozivali, na Dan kada budete uzmičući bježali, kada vas od Allaha neće moći niko odbraniti. A onoga koga Allah u zabludi ostavi, toga neće niko uputiti." (El-Mu'min: 32-33)

Sejjid Kutub, r.a., kaže: Tog dana meleki će dozivati ljude da se sakupe za presudu, ashabul-a'raf (oni koji će biti na pregradi) dozivati će stanovnike Dženneta i Džehennema, dženetlije će dozivat džehenemlije, a džehenemlije dženetlije... Dozivanje će, dakle, toga dana biti višestruko i na razne načine. Sam naziv tog dana Danom dozivanja govori o tome da je to dan u kome će biti dreke i glasnog zapomaganja sa svih strana, što znači da je to dan gužve i rasprave. To se slaže sa riječima čovjeka mu'mina kada kaže: "Na Dan kada budete uzmičući bježali, kada vas od Allaha neće moći niko odbraniti." Možda će to njihovo bježanje biti od užasa Džehennema, ili samo pokušaj bježanja, ali tada neće biti zaštitnika niti će moći pobjeći.⁸¹

Govor o gajbu (nevidljivom) drag je čovjeku. Ljudske duše po svojoj naravi čeznu za istraživanjem i upoznavanjem nevidljivog, kao i za spoznajom onoga što će se dogoditi u budućnosti. Iz ovog razloga mnogi ljudi, koji ne znaju da je zabranjeno vjerovati onima koji tvrde da poznaju gajb i budućnost, odlaze kod gatara u dlan ili findžan da ih lažno obavijeste o onome što će se dogoditi u budućnosti. Možda je ovo jedan od razloga koji je potaknuo Kur'an i sunnet da potanko objašnjavaju pitanja nevidljivog svijeta, počevši od džina, preko meleka, pa do kabura i onoga što se u njemu događa, od uživanja do kazne, proživljenja i njegovih užasa, Dženneta i njegovih ljepota, Džehennema i njegovih strahota i ostalih gajb stvari. Sve to treba da posluži kao program daijama koji će se njime napajati

⁸¹ Ez-zilal, 5/3080.

⁸⁰ Ez-zilal, 5/3079-3080.

i iz njega crpiti ono što je dušama shvatljivo i drago, ne bi li neke od njih krenule pravim putem nakon što o tome čuju. Historija islamskog misionarstva uči nas da je uzrok upute, za mnoge koji su prihvatili pravi put, bilo upoznavanje sa nekim od pitanja gajba, posebno ako je daija lijepo obrazlagao ove teme i izabrao pravo vrijeme.

DEVETI STEPEN:

PODSJEĆANJE NA IDENTIČNE DOGAĐAJE KOJI SU SE DESILI U NJIHOVOM VREMENU

Uzvišeni Allah u Kur'anu, riječima čovjeka mu'mina, kaže: "Jusuf vam je, još davno, donio jasne dokaze, ali ste vi stalno sumnjali u ono što vam je donio. A kada je on umro, vi ste rekli. "Allah više neće poslije njega poslati poslanika! Eto, tako Allah ostavlja u zabludi svakoga onoga ko u grijehu pretjeruje i u jasne Božije dokaze sumnja." (El-Mu'min: 37)

On odabira događaje koji su bliski svijesti njegovog naroda i identični njihovim grijesima koje im on osporava. U ovakvom načinu djelovanja uspjeh će samo onaj ko dobro pozna historiju i kur'anska kazivanja i koji zna odabrati odgovarajuće vrijeme za poređenje lošeg djela koje vidi ispred sebe, a za koje počinitelj ne zna kakve su mu posljedice, i sličnog lošeg djela koje se desilo ranije nekom pojedincu ili grupi i kako ih je Allah zbog njega kaznio. Što je taj događaj vremenski bliži, sve jače djeluje na srca ljudi.

ZAVRŠETAK RAZGOVORA

"Pred ovakvom obmanom, cinizmom i upornošću, čovjek mu'min je kazao svoju zadnju riječ, gromku, bogatu i jasnu, nakon što je pozvao narod da slijedi pravi put, put koji vodi Allahu, otkrio im vrijednosti ovog prolaznog i kratkotrajnog života i u njima pobudio želju za blagodatima budućeg vječnog svijeta, upozorivši ih na

kaznu budućeg svijeta i objasnivši im kakve sve zablude i ispraznosti u sebi sadrži mnogoboštvo."⁸²

I tada onaj vjernik reče: O narode moj, ugledajte se u mene, ja ću vam na pravi put ukazati! O narode moj, život na ovom svijetu samo je prolazno uživanje, a onaj svijet je, zaista kuća vječna. Ko učini zlo bit će prema njemu kažnjen, a ko učini dobro – bio muškarac ili žena, a vjernik je – ući će u Džennet, u njemu će imati u obilju svega, bez računa. O narode moj, šta je ovo, ja vas pozivam da vas spasim, a vi mene pozivate u vatru? Pozivate me da ne vjerujem u Allaha i da prihvatim Njemu ravnim onoga o kome baš ništa ne znam, a ja vas pozivam Silnome. Onome Koji mnogo prašta. Nema nimalo sumnje u to da se oni kojima me vi pozivate neće nikome, ni na ovom ni na onom svijetu, odazvati, i da ćemo se Allahu vratiti, i da će mnogobošci stanovnici ognja biti. Tada ćete se, sigurno, mojih riječi sjetiti! A ja Allahu prepuštam svoj slučaj; Allah, uistinu, robove svoje vidi." (El-Mu'min: 38-44)

PRIDOBILANJE SRCA

Prije svega spomenutog, postoji nešto što je natjeralo Faraonovu porodicu da sluša svoga daiju i da on iskoristi njihovo slušanje. To može biti srodstvo ili nešto slično, ali kada daiju sa počinioćem lošeg djela ne veže ovakav odnos, on treba biti ta veza koja će uspostaviti taj odnos, pridobiti njegovo srce, a zatim početi raditi na otklanjanju lošeg djela i to osjećanjima i ljubazno, upravo onako kako to čini prema nekome koga voli.

Vjerni učenik imama Hasana el-Benna, Abdul-Bedi'Sakr, imao je pravo kada je tražio od daija koji su željeli slijediti put misionarstva da ne zaborave zapisati na samom početku svoga podsjetnika. "Metod provokacije (izazova), makar i sa neoborivim dokazom, omrzi daiju kod drugih, zato je ljubaznost nužna, jer je pridobijanje srca važnije od pobjede u diskusiji."⁸³

⁸² Ez-zilal, 5/3082.

⁸³ Kejfe ned'un-nas, 11, El-Mektebul-Islamij, Sesto izdanje.

Nakon pridobijanja srca počinje postepeno i plansko obučavanje. To je Aiša, r.a., pojasnila vjernom tabiiu Jusufu ibn Maliku, kada mu je rekla: "Prvo što je od Kur'ana objavljeno bila su poglavlja koja detaljno govore o Džennetu i Džehennemu, pa kada su se ljudi potpuno predali islamu, objavljene su naredbe i zabrane. A da je odmah, na početku objavljeno: Ne činite blud,' oni bi odgovorili: Nikada se nećemo kaniti bluda. U Meki je objavljeno Muhammedu, s.a.v.s., dok sam se ja kao djevojčica igrala: Međutim, smak svijeta im je rok, a smak svijeta je užasniji i gorči (El-Kamer: 46), a Bekare i Nisa' su objavljene kad sam ja već bila kod njega."⁸⁴

Aiša, r.a., objašnjava daijama veliko pravilo o postupnosti negiranja, kao što je to i u Kur'anu vidno, jer je počeo sa bodrenjem i opominjanjem, i podsjećanjem na budući svijet, pa tek kada tijela očvrstnu i srca ojačaju dolazi faza izgradnje.

TREĆE PRAVILO

NAPUŠTANJE UHOĐENJA

Imam Ahmed prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "O vi koji ste povjerovali samo svojim jezicima, a iman nije ušao u vaša srca, nemojte tragati za mahanama i greškama muslimana, jer ko bude tragao za mahanama svoga brata muslimana, Allah će tragati za njegovim mahanama, a kome Allah bude tragao za njegovim mahanama, osramotit će ga pa makar u njegovoj kući."⁸⁵ Traganje za greškama i uhodjenje kvari ljudi, tako što umanjuje povjerenje i širi zlu kob i nesreću među njima, zato što stranu koja se uhodi, kada za to sazna, dovodi u stanje mržnje i antipatije prema onome ko je uhodi. Tako se prekidaju odnosi i kvare ljudi. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zaista ćeš ti upropastiti, ili gotovo dovesti do propasti ljude, ako budeš tragao za njihovim mahanama."⁸⁶

84 Prenosi ga Buharija, 6/152, Babu te'lifil-Kur'an.

85 Prenosi ga imam Ahmed, a Albani kaže da je sahih, hadis broj 7861.

86 Prenosi ga Ebu-Davud, a Albani kaže da je sahih, hadis broj 4888.

Načelo uhodjenja se, dakle, odbacuje u procesu odvratanja od lošeg djela, sve dok je loše djelo skriveno, pa makar se radilo i o onome ko ima vlast, zbog toga što dovodi do nereda među podanicima. Zbog toga nije čudno da čujemo Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Emir (vladar) svojom sumnjom kvari ljude."⁸⁷

El-Munavi, tumačeći ovaj hadis, kaže: "... tj. njegovo sumnjanje i optužba ljudi s namjerom da ih osramoti kvari ljude. Ukoliko stvari ne provjeri, nego ih otvoreno počne optuživati, to će ih navesti da stvarno počine ono za šta ih optužuje i tako ih upropasti. Smisao spomenutog hadisa jeste poticanje vladara na zanemarivanje i odustajanje od traganja za mahanama i greškama. Jer, to jača red i osigurava mir. Čovjek se rijetko kada sačuva od svog poroka, pa kada bi se prema njima ophodio na navedeni način, imajući u vidu sve što su rekli i učinili, nanio bi im nesnosne bolove i patnje i još bi se više povećali njihovi poroci. Zato će on pokriti njihove mahanane i zanemariti ih, i neće ih sramotiti i uhoditi njihove postupke."

Prenosi se da je neko rekao Ibn-Mus'udu: Ovom čovjeku kapa alkohol sa brade. On na to reče: "Nama je zabranjeno uhodjenje, ali ako nešto primijetimo, uzet ćemo ga u obzir."⁸⁸

Uhodjenje, dakle, ne spada u načela negiranja lošeg, niti u njegove segmente. Šerijat ne traži od daija da negiraju ono što je skriveno, nego ono što se vidi, zato je u hadisu rečeno: "Ko od vas vidi loše djelo..."

NEPRIHVATLJIVA ISPRIKA

Imam Ahmed smatra da onaj ko vidi posudu i smatra da je u njoj alkohol, ne treba da je pregleda, nego je treba ostaviti.⁸⁹ El-Mervezi kaže: "Pročitao sam Ebi-Abdullahu da je Ebu-Rebi'es Sufi rekao: Ušao sam kod Sufjana u Basri, i rekao mu: O Ebu-Abdullah, ja ću se pridružiti inspektorima, pa ćemo pretraživati nevaljalce, ulazit ćemo

87 Prenosi ga imam Ahmed, a Albani kaže da je sahih, hadis broj 1581.

88 Fejdu'l-Kadir, 2/333.

89 El-Adabus-ser'iije, 1/317.

u njihove kuće preko zidina. On nam tada reče: A zar njihove kuće nemaju vrata? Mi odgovorismo da ćemo to činiti kako ne bi pobjegli. Međutim, on nam je to osporio i oštro osudio takve naše postupke.⁹⁰

Imam Ibnul-Dževzi kaže: "Ne treba on krišom prislušivati kuću drugog da bi čuo zvuke muzike, niti tragati za mirisom alkohola. Također, ne treba otkrivati prekriveno platnom da bi ustanovio oblik muzičkog instrumenta, niti je njegovo da se obavještava preko komšija o tome šta se dešava. Međutim, ukoliko bi ga obavijestila dvojica čestitih da je taj i taj pio opojno piće, tada je dužan da uđe i spriječi taj ručan čin."⁹¹

Sve ovo se odnosi na inspektora, zvanično i opunomoćeno lice od države, koja ima vlast u svojim rukama, on može ružno djelo spriječiti silom, dok ono lice koje nema vlasti to ne može sprečavati silom. O tome smo govorili u prethodnim poglavljima.

EBU-JA'LA OBJAŠNJAVA IZUZETAK

Kadija Ebu-Ja'la je u "Carskim odredbama" spomenuo slijedeće: "Ako prevlada mišljenje da neki ljudi tajno čine grijeh na određenom lokalitetu, na što upućuju određeni pokazatelji ili posljedice tog grijeha, a usto se radi o rušenju ljudske časti, kao da ga, npr., obavijesti čovjek, u čiju iskrenost ne sumnja, da se neki čovjek osamio sa drugim s namjerom da ga ubije, ili sa ženom radi bluda, u tom slučaju se dozvoljava istraga i uhodjenje za to ovlaštenom licu. A ako je sumnja manja od spomenutog, uhodjenje i razotkrivanje nije dozvoljeno."⁹²

U osnovi su privatne stvari zaštićene i niko nema pravo da ih povređuje. Od ovog se izuzimaju samo pojedini slučajevi, kao što je to pojasnio kadija, pod slijedećim uvjetima:

90 El-Adabuš-šer'ije, 1/318-319.

91 El-Adabuš-šer'ije, 1/320.

92 El-Adabuš-šer'ije, 1/318.

1. Vjerovatnoća da se sastaje neka grupa ljudi radi grijeha.
2. Pojava naznaka i tragova koji upućuju na grijeh.
3. Vjerovatnoća nanošenja štete drugima, kao što je ubistvo ili blud, ukoliko se ta lična prava ne povrijede.
4. Da o tome obavijesti čestit i povjerljiv čovjek.

Bez ovih uvjeta nije dozvoljeno uhodjenje onome ko želi spriječiti nevaljalo djelo.

ČETVRTO PRAVILO

UTVRĐIVANJE ČINJENICA

Razjašnjenje i utvrđivanje činjenica svojstva su čvrstih vjernika muslimana. Zbog ovog njihovog svojstva, Uzvišeni Allah im objašnjava znakove i putokaze prošlih naroda kako bi pouke izvukli, koje će ih sačuvati od onoga što se drugim narodima dogodilo i na koje se Uzvišeni rasrdio. Stoga Uzvišeni kaže: "I Mi dokaze objašnjavamo onima koji čvrsto vjeruju." (El-Bekare: 118)

Imam Taberi kaže: "Allah, dž.s., time je odlikovao one koji čvrsto vjeruju, jer oni provjeravaju sve stvari i zalažu se za sigurno i ispravno poznavanje suštine stvari. Uzvišeni Allah nas upozna je da je ovo svojstvo pohvalio kako bi onaj ko ga posjeduje otklonio svaku sumnju i nepovjerenje, a spoznao pravu istinu."⁹³

Šejh Siddik Hasan Han kaže: "Cilj razjašnjavanja jeste istraživanje i spoznaja, a utvrđivanje jeste smirenost, polagahnost, sagledavanje činjeničnog stanja navedene vijesti, sve dok se detaljno ne objasni."

Šejh Šerbasi kaže: "Razjašnjavanje (tebejjun) znači razboritost i traženje ispravnog rješenja i utvrđivanje pitanja bez žurbe, prije donošenja presude u njegovu korist ili protiv njega. Jezičko pravilo kaže da se nešto pojašnjava i postane jasno i stvari se prepoznaju po svojim jasnim znakovima, bilo fizičkim ili racionalnim..."⁹⁴

93 Tefsirut-Taberi, 2/557, tahkik Mahmud Šakir.

94 Mevsu'atu ahlakil-Kur'an, 3/15.

BLAGOST I SMIRENOST (BEZ ŽURBE) ŠTITI DAJE OD NEDAĆA

Uzvišeni Allah u časnom Kur'anu spominje ovu osobinu, podstičući daije da se njome okite, pa kaže: "Ako vam nepošten čovjek donese kakvu vijest, provjerite je." (El-Hudžurat: 6) Ovim se potvrđuje da je ovo važno načelo, koje se mora koristiti u procesu sprečavanja loših djela.

Mi mnogo slušamo o grijesima koje čine neki ljudi. Možda to čujemo od ljudi koji su ustrajni u slijedenju sunneta po svojoj vanjštini, ili su pripadnici pojedinih vrijednih džemata, te im odmah povjerujemo i zauzmemo određen stav prema nekome prije nego što utvrdimo stvarno stanje. Upravo zbog toga je i objavljen spomenuti ajet, da nam bude pravilo u nizu pravila kojih se trebamo pridržavati u procesu negiranja loših djela.

Povod objave ovih ajeta prenosi nam imam Ahmed, "od Harisa ibn Dirara el-Huza'ija, koji je rekao: – Došao sam kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji me je pozvao u islam. Prihvatio sam ga i pristupio. Zatim me je pozvao da prihvatim zekat, pa sam ga prihvatio. Zatim sam rekao Poslaniku, s.a.v.s.: – Allahov Poslaniče, vratit ću se svome narodu i pozvat ću ih u islam i na davanje zekata, pa ko od njih udovolji mom traženju sakupit ću njegov zekat i poslati ga Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., po izaslaniku kog će mi on poslati u određeno vrijeme. Pošto je Haris sakupio zekat od onih koji su se odazvali, a izaslanik kojeg je Poslanik, s.a.v.s., trebao poslati nije došao u dogovoreno vrijeme, Haris je pomislio da se na njega naljutio Allah, dž.š., i Njegov Poslanik, s.a.v.s., pa je pozvao prvake svoga naroda i rekao im: – Poslanik, s.a.v.s., bio je odredio vrijeme kada će mi poslati svog izaslanika koji će preuzeti zekat koji sam sakupio, a Poslanik, s.a.v.s., sigurno neće iznevjeriti obećanje, zato smatram da se to desilo zbog ljutnje prema meni. Podimo zajedno do Poslanika, s.a.v.s.

U međuvremenu je Poslanik, s.a.v.s., poslao El-Velida ibn Ukbe da preuzme taj zekat. Ukbe je krenuo i došao do određenog dijela puta, pobjao se i vratio nazad do Poslanika, s.a.v.s., i rekao mu: – Haris mi nije dao zekat i htio me je ubiti. Poslanik, s.a.v.s., poslao je delegaciju

prema Harisu, kojih ih je, zajedno sa svojim drugovima, sreo na putu. Oni ga prepoznaše i rekoše: – Ovo je Haris. Kada je došao do njih, Haris im reče: – Gdje ste poslati? – Tebi!, odgovoriše oni. On im uzvрати: – Zašto? Oni mu odgovoriše: – Poslanik, s.a.v.s., tebi je još prije, poslao Velida ibn Ukbeta, koji je izjavio da mu ti nisi dao zekat i da si ga htio ubiti. On im na to reče: – Ne, tako mi Onoga Koji je Muhammeda poslao sa Istinom, ja ga uopće nisam vidio i nikako mi nije dolazio. Kada je Haris ušao kod Poslanika, s.a.v.s., i on mu je rekao: – Zadržao si zekat i htio si ubiti mog izaslanika?! On mu odgovori: – Ne, tako mi Onoga Koji te je poslao sa Istinom, ja ga uopće nisam vidio i nikako mi nije dolazio. Ja sam zakasnio samo zbog kašnjenja izaslanika Poslanika, s.a.v.s., pomislio sam da se na mene naljutio Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s. Tada su objavljena ajeta iz sure El-Hudžurat: "O vjernici, ako vam nekakav nepošten čovjek donese kakvu vijest, dobro je provjerite, da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete! I znajte da je među vama Allahov Poslanik; kad bi vas on u mnogo čemu poslušao, doista biste nastradali; ali Allah je nekima od vas pravo vjerovanje omililo i u srcima vašim ga lijepim prikazao, a nezahvalnost i raskalašenost i neposlušnost vam omrzio. Takvi su na pravom putu dobrotom i blagodati Allahovom. A Allah sve zna i mudar je." (El-Hudžurat: 6-8)

RAZLOG OPOMENE

Razlog opomene muslimana od Uzvišenog Allaha, za požurivanje i upozorenje na nužnost utvrđivanja i provjere stvarnog stanja prije poduzimanja odgovarajućih mjera, jesu riječi Uzvišenog Allaha: "... da u neznanju nekome zlo ne učinite, pa da se zbog onoga što ste učinili pokajete!", tj. da u neznanju ne nanesete zlo nevinim ljudima, jer bi se nakon dokazivanja njihove nevinosti mogli kajati zbog uzurpacije njihovih prava, ožalošćeni žalošću koja će vas uvijek pratiti. Voljeli biste da to niste učinili, jer je kajanje žalost za onim što se dogodilo, uz želju da se to nije nikada dogodilo.⁹⁵

⁹⁵ Mevsu'atu ahlakil-Kur'an, 3/20219.

Ova žalost koja pogada muslimane zbog njihove nepromišljenosti jeste rezultat naredbe šejtana, koji ih čini tužnim i nemirnim i koji im pomaže u njihovom razjedinjavanju, širenju mržnje i trganju povjerenja kao i lijepog mišljenja koje ih okuplja. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Blagost i promišljenost od Allaha su, a brzina od šejtana."⁹⁶

Imam Ibnul-Kajjim je rekao: "Brzina je od šejtana jer ona u sebi sadrži brzopletost, lahkoumnost i oštrinu koja sprečava čovjeka u utvrđivanju pravog stanja, smirenosti i blagosti, rezultira pogrešnim postavljanjem stvari i nedaćama, a sprečava dobro. Brzina je posljedica dva pokudena svojstva: nejedinstva i požurivanja prije vremena."⁹⁷

RASTANAK SA HIDROM

Vjerovjesnici i poslanici najodabranija su stvorenja, uzor i primjer u njihovim narodima, pa je zbog toga neophodno da se kod njih nalazi svojstvo utvrđivanja činjeničnog stanja kao osnovno svojstvo, kako bi bili u mogućnosti stvari postaviti na prava mjesta i izbjeći svaki vid nepravde. Požurivanje, nepostojanost i neutvrđivanje stvarnog stanja ne spadaju u svojstva potpunih.

Zbog toga je Slavljeni i Uzvišeni Allah ovome svojstvu poučio Svoje vjerovjesnike, da bi bili uzori na koje će se ugledati nasljednici vjerovjesnika, a to su daije koji će doći poslije njih. Među tim poslanicima je Musa, a.s., u događaju sa pobožnim čovjekom Hidrom. Hidr je od Musaa, a.s., uzeo zavjet i uvjet: ako se nađe u njegovom društvu, da od njega nauči ono što mu je Allah dao i da ga ništa ne pita, dok mu on sam ne objasni. Musa, a.s., dao je svoju saglasnost na uvjet Hidra, da neće požurivati sa osporavanjem njegovih djela, koja po svojoj spoljašnosti izgledaju kao nevaljala, prije nego od Hidra čuje stvarno stanje.

96 Prenosi ga Bejhki u 'Ei-su'ab, a Albani smatra da je hasen, str. 3008.

97 Fejdul-Kadir, 3/277.

"Hidr je izbušio lađu koja ih je prevezla, iako im njezin vlasnik nije naplatio vozarinu. Hidr, dakle, na taj lijepi postupak uzvraća suprotno – kako se to činilo Musau – i prouzrokuje potop njenih prefinjenih vlasnika. Zatim, ubija bezgrješnog dječaka koji im nije nanio nikakvo zlo, niti su im nanijeli kakvo zlo njegovi roditelji. Suprotno tome, prezida i ispravi zid bez ikakve naknade u selu koje ih nije ugodilo i nije se prema njima korektno ponijelo. Svi ovi čudni postupci Hidra su, kod Musaa, a.s., izazvali nestrpljenje i čuđenje i tjerali ga na negodovanje i neprestano postavljanje pitanja."⁹⁸ Musa, a.s., bio je dužan da se strpi, sve dok mu Hidr ne objasni razloge i činjenice zbog kojih to čini, kako bi mogao postići najveći stupanj znanja od tog pobožnog čovjeka. To je Hidra nagnalo da ga podsjeti na polagahnost nakon svakog njegovog neodobravanja, podsjećajući ga na uvjet kojeg je prihvatio na početku njihovog susreta.

S obzirom da se Musa, a.s., nije pridržavao datog uvjeta, Hidr je odlučio da se rastanu, a Musa, a.s., izgubio priliku da stekne veliko znanje.

"Sada se ja i ti rastajemo – reče on – pa da ti objasnim zbog čega nisi mogao da se strpiš?" (El-Kehf: 78) Objasnio je razloge bušenja lade, ubistva dječaka i gradnje zida, kako je to rečeno u suri El-Kehf, koji se nisu mogli dokučiti izvana. Daije iz ovog događaja trebaju naučiti obaveznost polagahnosti i provjere stvarnog stanja prije nego što prijedu na osudu. Trebaju znati da onaj ko se ovim svojstvom odlikuje, kao da je postigao jedan dio poslanstva. Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Polagahnost, razboritost i lijepo ponašanje dio su od 24 dijela poslanstva."⁹⁹ Gdje su ambicije koje se takmiče sa zauzimanjem ovih vjerovjesničkih pozicija?

98 Teemmulat li suretil-Kehf, Ebil-Hasan en-Nedevi, 69.

99 Prenosi ga Abd ibni Humejd u svom musnedu, Taberanija u Kebiru i Tirmizi od Abdulla-ha ibni Serdžesa, a Albani kaže da je sahih, 3007.

SULEJMAN, A.S., I PUPAVAC

Ovo je svojstvo jasno izraženo kod Sulejmana, a.s., i to u događaju sa pupavcem, kada Slavljani i Uzvišeni kaže: "Izvršio sam smotru ptica i rekao: Zašto ne vidim pupavca, da nije odsutan? Ako mi ne donese valjano opravdanje, teškom ću ga kaznom kazniti ili ću ga zaklati." (En-Neml: 20)

Sejjid Kutb, Allah mu se smilovao, kaže: "Znamo da je Sulejman odlučan vladar koji prijete odsutnom vojniku prekršiocu: "teškom ću kaznom kazniti ili ću ga zaklati", međutim, Sulejman nije nemilosrdan vladar na zemlji. On je vjerovjesnik i još nije čuo ispriku odsutnog pupavca, pa iz toga razloga nema ni konačne presude u vezi s njim, prije nego što od njega čuje razlog njegovog odsustva. A zatim se ističe moral pravednog vjerovjesnika: "Ako mi ne donese valjano opravdanje", tj. valjan dokaz koji objašnjava njegovu ispriku i odbacuje poduzimanje mjere protiv njega."¹⁰⁰

Smirenost i utvrđivanje stvari su lijepa svojstva koja voli Uzvišeni Allah, a bit će ljepša ako dolaze od moćnog koji je u stanju kazniti i izdati naredbu. Zbog toga je pjesnik Ibn-Hani'el-Magribi rekao:

Blagost je na svakom mjestu za pohvalu

Ali blagost moćnog koji je u stanju, posebna je

Konačan stav dolazi tek nakon dugog razmišljanja

A čvrsta odluka nakon dugog iščekivanja¹⁰¹

UPOZNAVANJE SA STANJEM STVARI PRIJE NEGIRANJA

Iz kazivanja o Hidru sa Musaom i Sulejmanu sa pupavcem i drugih kur'anskih i vjerovjesničkih uputa, ulema je izvela propise o negiranju loših djela, i pravila o kojima mi, upravo, govorimo, ko što su blagost, provjera i upoznavanje stvarnog stanja prije negiranja.

100 Ez-Zilal, 5/2637.

101 Mevsu'atu ahlakil-Kur'anil Kerim, 3/27.

Kadija Ebu-Ja'la spominje u svom djelu "Carski propisi" kada govori o inspektorima: ako primijeti čovjeka i ženu kako stoje na prometnom putu, ako se na njima ne primjećuju znaci sumnje, neće intervenirati prijekorom niti prigovorom. Ako bi, pak, stajali na praznom putu, na tom mjestu bi se odali sumnji pa ih treba opomenuti. Iz opreznosti se ne treba požurivati sa odgojno-pedagoškom mjerom, plašeći se da mu nije mahrem. Ako utvrdi da je riječ o ženi koja mu je mahrem, reći će mu da je treba čuvati od mjesta u kojima će pasti u sumnju, a ako utvrdi da mu nije mahrem, onda će ga upozoriti od osame koja će ga odvesti u grijeh prema Allahu, dž.š. Neka njegov prijekor bude skladan pokazateljima. Ako uoči nešto sumnjivo, neće srljati, nego će dobro provjeriti i uzeti u obzir sve okolnosti, i neće požuriti sa kritikom prije nego što ustanovi stvarno stanje.¹⁰²

NEPOVREDIVOST UČENJAKA

Buharija prenosi u svome Sahihu hadisi-kudski, kojeg prenosi Poslanik, s.a.v.s., od svog Gospodara: "Ko neprijateljski postupi sa Mojim miljenikom, objavit ću mu rat..."

Ako je utvrđivanje stvarnog stanja obavezno kada su u pitanju obični muslimani, ako se radi o učenjacima (alimima), onda je to još obaveznije, imajući u vidu negativne posljedice koje prate požurivanje sa optuživanjem nekoga od alima, jer to vodi nekorištenju običnih ljudi njihovim znanjem, ili formiranju lošeg mišljenja o njima, a oni mogu biti od svega toga čisti. Zbog toga oni koji rade na negiranju loših djela obavezni su dobro utvrditi činjenično stanje, posebno ako je riječ o nekom alimu i da se ne povode za onim za čim se povode drugi, da bi se, ako shvate pravo stanje, pokajali još na ovom svijetu, ili budućem, kada će se suočiti s tim učenjakom kao sa svojim neprijateljem, koji će od Uzvišenog Allaha tražiti da ga pravedno kazni za ono što ga je teretio od lažnih optužbi a bez utvrđivanja pravog stanja.

102 El-Adabus-ser'ije, 1/322.

Imam Es-Subki u svom je djelu "Tabekatuš-šari'ije" donio zlatno pravilo o iznošenju mahana učenjaka kada je rekao: "Tačno je, kod nas, da kada se nečiji ugled i pravičnost utvrdi i vidimo mnoge koji ga hvale i pozitivno se o njemu izražavaju, a rijetki budu oni koji ga kritiziraju i pored postojanja jasnog pokazatelja za kritiku, kao što je mezhebska pristrasnost i sl., da se mi nećemo obazirati na te kritike, nego ćemo ga smatrati pravednim. Jer, kada bismo uzeli po suprotnom i otvorili vrata davanja prednosti kritici nad pohvalom, ne bi nam nijedan od imama ostao valjan. Jer, nema nijednog imama a da ga nisu klevetnici klevetali i mnogi zbog toga propali.

Imam Ebu-Umer ibn Abdul-berr u svojoj knjizi o znanju, napisao je posebno poglavlje o stavu prema govoru alima jednih o drugima. Svojim senedom prenosi od Ibn-Abbasa da je rekao: "Slušajte znanje učenjaka, ali nemojte vjerovati u priče jednih o drugima. Tako mi onoga u Čijoj je moći moja duša, žešće se nadmeću od jaraca u njihovim torovima." A od Malika ibn-Dinara prenose se riječi. "Od govora učenjaka i učača Kur'ana uzima se sve, izuzev govor jednih o drugima".

Zatim Ibn-Abdul-Berr kaže: "Ko misli da može prihvatiti riječi provjerene uleme jednih o drugima neka prihvati riječi ashaba jednih o drugima. Ako to uradi, daleko je zalutao i sigurno na jasnom gubitku. Zato ćemo reći da se ne prihvata govor Ibn-Ebi-Zi'ba o Maliku, niti Ibn-Me'ina o Šafiji, niti Nesaije o Ahmedu ibn-Salihu, zato što su svi oni poznati imami. Onaj ko ih odbacuje bio bi sličan onome ko prenosi neku čudnu vijest, koja – da bi se stvarno desila – sigurno bi bila prenesena od mnogih. Primjer za ovo što smo rekli jeste i ono što poneki znaju kazati za Buhariju: Ostavili su ga Ebu-Zur'a i Ebu-Hatim, zbog pitanja o izgovoru Kur'ana.¹⁰³

Allahu ekber, braćo muslimani, zar je bilo kome dozvoljeno da kaže da je Buharija odbačen (ostavljen), a znamo da je on nosilac zastave hadiske znanosti i jedan od predvodnika ehli-sunneta ve džemata.¹⁰⁴

103 Jedno od poznatih (beskorisnih) apologetskih pitanja u kojem se razmatra da li spada u Allahov govor i ono što čovjek izgovara kada uči Kur'an (prim. Brev.).

104 Tabekatuš-Saff'ije, 1/187-190.

PETO PRAVILO

NEMA PRIGOVARANJA MUDŽTEHIDU U ONOME OKO ČEGA SE ULEMA RAZILAZI

Jedan od vidova neznanja jeste uporno pridržavanje svoga mišljenja u spornom pitanju prigovaranja svakom onome ko se ne slaže sa njegovim mišljenjem, suprotstavljajući se na taj način riječima većine učenjaka da se može prigovoriti samo u onome što se od svih smatra lošim djelom.

Ibnu-Kudame kaže: "Uvjetuje se u negiranju lošeg djela da ono bude utvrđeno kao loše djelo, bez idžtihada, jer sve što spada u idžtihad ne podliježe instituciji negiranja."¹ Ebu-Nu'ajm prenosi svojim senedom od imama Sufjana es-Sevrija, Allah mu se smilovao, njegove riječi: "Ako vidiš čovjeka da radi nešto u čemu se razilazi ulema, a ti smatraš da nije dozvoljeno, nemoj ga sprečavati."²

Od njega prenosi El-Hatib el-Bagdadi slijedeće: "Ono u čemu su se razišli šerijatski pravници neću zabraniti nijednom mome bratu da to prihvati."³

Ibnu-Muflih u svom djelu "El-Adabuš-šer'ije" prenosi od imama Ahmeda, r.a., pod naslovom: "Nema negiranja mudžtehida u onome u čemu je dozvoljen razlaz, od sporednih pitanja" slijedeće riječi: "Fakih ne treba poticati ljude na određeni mezheb, niti treba vršiti pritisak na njih..."⁴

Iz ovog kadija Ebu-Ja'la izuzima pitanje u kojem razlaz nije jak, a ako se na njega ne upozori, može doći do lošeg, u kome su svi saglasni. On kaže: "Ona pitanja u kojima je razlaz slab, a odvode u nešto što je po svima zabranjeno, kao što je pitanje kamate na novac, ulaze u kompetencije ukazivanja na loše."⁵ Ovo se odnosi

1 Muhtesar minhadžil-kasidin, str. 113.

2 El-Hilje, 6/368.

3 El-Fekihu vel-mutefekkih, 2/69.

4 El-Adabuš-šer'ije, 1/186.

5 El-Adabuš-šer'ije, 1/186.

na pitanja u kojima je istina jasna, za koju postoje dokazi iz Kur'ana, sunneta i idžmaa, ali ukoliko se radi o pitanjima u kojima ne postoje tako jasni dokazi, u tom slučaju se neće prigovarati medžtehidu.

Imam En-Nevevi u svom djelu "Er-Revda" kaže: "Učenjaci osuđuju ono za što su se jednoglasno odlučili da osuđuju. A ono u čemu se razlikuju – ne osuđuju. Jer, svaki mudžtehid je u pravu, ili je samo jedan u pravu, ali mi ne znamo ko je taj. Spor je bio prisutan i među ashabima i tabiinima oko sporednih pitanja i nijedan nije osuđivao drugoga. Jedino su osuđivali ono što se nije moglo uskladiti sa dokazima iz Kur'ana i sunneta i idžmaa i jasnog kijasa."⁶

ŠESTO PRAVILO

IZBOR ODGOVARAJUĆEG VREMENA

Neće se izabrati vrijeme ljutnje počinioca lošeg djela, nego će se izabrati vrijeme njegove smirenosti i raspoloženja, niti vrijeme njegove zauzetosti poslom, nego slobodno vrijeme. Također, neće se birati vrijeme kada je razgovor daleko od teme nevaljalog djela, nego treba pronaći vrijeme kada će se razviti diskusija o djelu koje želi kritizirati, ili o nekoj sličnoj temi koja može biti uvod u tu kritiku.

To je uradio Jusuf, a.s., kada su mu se obratila njegova dva druga u zatvoru, nakon što su mu povjerovali, sa molbom da im protumači snove. Jusuf, a.s., iskoristio je priliku i na inteligentan način negirao nevaljalo djelo, jer je počinitelj nevaljalog djela, u ovom slučaju, vlasnik potrebe koji svojim vlastitim izborom i zadovoljstvom želi čuti riječi i zbog toga ih je spreman prihvatiti, jer nije u pitanju nikakva prisila, nego osobna želja. U poimanju Jusufa, a.s., u metode negiranja zla spada i njegovo izlaganje njima onoga što želi od istine, kao i osuda onoga što želi od neistine, prije nego što im je predočio ono što oni žele. On zna da je njihova želja potaknuta saznanjem o tumačenju snova, kao i njihovog straha od onoga što

6 Tenbihul-gafilin, lin-Nehhas, str. 101.

ih očekuje od nepoznatog. Sve to čini da pažljivo saslušaju svaku njegovu riječ, kako bi saznali šta će se sa njima desiti.

Izbor odgovarajućeg vremena i odgovarajućih okolnosti najvažniji su razlozi za prihvatanje savjeta i otklanjanje lošeg djela.

Ibn-Mes'ud, r.a., imao je običaj kazati: "Srca imaju periode budnosti i spremnosti, ali i periode slabosti i nezainteresiranosti, zato im se obraćajte u periodu budnosti i spremnosti, a ostavite ih u periodu slabosti i nezainteresiranosti."⁷

Čestitamo vještom daiji koji zna kada su srca spremna prihvatiti savjet, a kada to nisu, pa zna kada treba uputiti savjet i kritiku i zna se lijepo obraćati ljudskim srcima.

SEDMO PRAVILO

TAJNO SAVJETOVANJE

Ljudska duša po svojoj prirodi ne voli biti u podređenom položaju pred drugima. Iz ove prirode nastaje druga narav. Duša mrzi kada neko pokušava istaknuti neke njezine nedostatke pred drugima, i to je navodi na ustezanje od prihvatanja tih primjdbi i ispravljanja grešaka, čak ako je kritika opravdana i propust prisutan. Sve iz inata prema onome koji ga je na njih upozorio. Iz ovoga se izuzima samo mali broj ljudi koji sami tragaju za onima koji će im ukazati na njihove propuste. Međutim, čak i oni, iako sami traže savjet, odbijaju da se njihove mahane iznose pred drugima i to smatraju jednom vrstom ukora kojeg oni ne žele slušati.

Poslušajmo šta kaže imam Šafija za jednog od onih koji su zapostavili ovo pravilo prilikom negiranja lošeg djela:

"Svoj savjet mi uputi kada sam sam
a nemoj me kritizirati pred drugima

7 El-Adabus-ser'ije, 1/109.

kritika među ljudima jeste vrsta prijekora kojeg ne volim slušati

a ako mi proturječiš i moje riječi ne poslušas ne budi nestrpljiv ako moju pokornost ne dosegneš."⁸

Neki ljudi odbijaju čak i tajnu kritiku ako je ona direktna, a pogotovo ne žele da izgledaju manjkavi pred drugima. Ovu vrstu osjetljivih ljudi trebamo indirektno kritizirati kako bi lakše savjet prihvatili. Ovaj metod je često koristio Poslanik, s.a.v.s. Kada bi vidio grešku koju je neko počinio, sazva bi sve i svima zajedno se obraćao riječima: "Šta je sa ljudima, čine to i to?" Ibn-Mufflih u svom djelu "El-Adabus-šer'ije" prenosi rivajet od Ibri-Hallala u kome stoji: "Ibrahimu ibn Edhemu je rečeno: Ako neko vidi nešto loše kod određenog čoveka ili za to sazna, hoće li ga upozoriti? On odgovori: To je grdnja; nego – indirektno!"⁹

OSMO PRAVILO:

KOMBINACIJA NEKIH OVODUNJALUČKIH ŽELJA SA STVARIMA AHIRETA

Ljudska duša teži za imetkom, voli žene i položaje. Nemoguće je zanemariti ovu čud kod čovjeka kada ga pozivamo ili primjenjujemo imperativ negiranja lošeg. Zbog toga Šerijat nije zapostavio ovo važno pravilo prilikom pozivanja u vjeru i ovu temeljnu odrednicu procesa negiranja loših djela, nego je u jednu od kategorija ljudi kojima je dozvoljeno davati zekat svrstao "one čija se srca pridobijaju dobročinstvom i pažnjom". Iz samog naziva nam je jasan cilj davanja imetka ovoj kategoriji, a to je pridobijanje srca onih koji nisu prihvatili islam, kako bi to uradili. Tek nakon toga ćemo pris-

8 Adabus-Šal'ī, str. 56.

9 El-Adabus-šer'ije, 1/215.

tupiti otklanjanju lošeg koje se u njemu nalazi i izgradnji novog čovjeka, koji će Allaha obožavati.

Kada bismo prelistali knjige iz šire¹⁰, naišli bismo na mnoge takve primjere. Poslanik, s.a.v.a., daje Safvanu stado sitne stoke koje je napunilo cijelu dolinu. On se na to začudi i trčeći uputi prema svom narodu vičući: "Primito islam, Muhammed dijeli imetak ne plašeći se siromaštva." Zatim, imamo primjer Ebu-Sufjana, r.a., poglavara svoga plemena, čiji ugled među narodom Poslanik, s.a.v.s., ne zaboravlja, pa pri dolasku u Meku kaže: "Ko uđe u kuću Ebu-Sufjana, siguran je!" Ovu počast mu je Poslanik, s.a.v.s., ukazao da bi shvatio kako islam nije došao da sakuplja ovosvjetske ukrase, niti mu je cilj ponižavati autoritete, niti prezirati i ponižavati poštovane i cijenjene u njegovom narodu.

Poslanik, s.a.v.s., slao je pisma vladarima i prinčevima, umirujući ih za njihovo kraljevstvo, da ako prihvate islam i dalje ostaju na vlasti.

Ovo načelo, koje je prošlo srca ashaba, r.a., a potom iščezlo ili je bilo skoro iščezlo nakon prve četverice halifa, ponovno je oživio pravedni halifa Omer ibn Abdul-Aziz, r.a.

Njegov sin Abdul-Melik čudio se postupnosti svoga oca u udaranju temelja pravde i pravosuđa u pitanjima koja su iskrivljena u periodima halifa prije njega, pa mu je govorio: "O oče moj, šta te sprečava da (odmah) sprovedeš pravdu koju želiš? Tako mi Allaha, ne bi mi bilo žao kada bismo i ja i ti klučali u uzavreloj vodi na tom putu!"

On mu odgovori: "Sine moj, ja privikavam ljude na teške vježbe. Želim oživiti pravdu o nekom od pitanja, pa to odgađam sve dok ne odstranim svaki vid ovodunjalučke požude iz te namjere. Tek tada oni mogu napustiti staru naviku a prihvatiti novu."¹¹

Daija je dužan voditi računa, kao što je to činio peti pravedni halifa, o ljudskoj naravi i sklonosti ka prihvatanju ili odbacivanju, kod onoga koga želimo pozivati ili kritizirati.

10 Životopisa Poslanika, s.a.v.s.

11 Ez-zuhd-ī Ahmed, 300.

Kršćanske misionarske organizacije, koje pozivaju u neistinu, vrlo rano su zapazile ovo načelo i koristile na hiljade poticajnih sredstava od požuda života, za one koje su željeli pokrstiti, počevši od imetka, položaja, besplatnog liječenja i školovanja, pa do drugih olakšica. Daije isto tako, a posebno u ovom stoljeću, imaju veliku potrebu da ne izgube iz vida ovo načelo i da ga maksimalno koriste. Ako se ljudi uznemire i razbježe uslijed osuđivanja njihovih loših djela, umirit će se kada im damo nešto od užitka ovog života.

DEVETO PRAVILO

NAPUŠTANJE PROVOKACIJA I KORIŠTENJE DOKAZA

Uzvišeni Allah kaže: "Ne grdite one kojima se oni, pored Allaha, klanjaju, da ne bi i oni nepravedno i ne misleći šta govore Allaha grdili. – Kao i ovima, tako smo svakom narodu lijepim postupke njihove predstavljali. Oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o onome što su radili obavijestiti."¹²

Sejjid Kutub, r.a., kaže: "Uzvišeni Allah dao je ljudima sklonost da svako djelo koje čine smatraju ispravnim i da ga brane. Ako čine dobra djela, u njima uživaju i brane ih, a ako čine loša djela, isto tako u njima uživaju i brane ih. Ako su na pravom putu, vide ga dobrim, a ako su zalutali, također to vide dobrim. To je u prirodi samog čovjeka. Pojedini Allahu pripisuju drugove, iako znaju i priznaju da je Allah stvoritelj svega i da sve opskrbljuje. Međutim, ako muslimani grde njihove bogove, oni pohitaju da ustvrde da njihovo obožavanje kipova spada u obožavanje Allaha, braneći tako svoje stavove koji su im prikazani lijepim u njihovom vjerovanju, predodžbama i običajima. Pa neka ih muslimani ostave u onome na čemu su, "oni će se, na kraju, Gospodaru svome vratiti, pa će ih On o

12. El-En'am; 108.

onom što su radili obavijestiti." To je lijep odgoj, koji kradi smirenog muslimana u svojoj vjeri, sigurnog u istinu koju slijedi smirenog srca, koji se ne upušta u ono od čega nema koristi. Jer, grdnja njihovih božanstava ne vodi ih uputi, nego samo uvećava njihov inat. Muslimani to ne trebaju raditi, jer to za sobom povlači slušanje onoga što preziru, a to je psovanje mušrika njihovog Slavnog i Uzvišenog Gospodara.¹³

Dužnost daije nije psovanje simbola zablude i neprijatelja agitacije vjere, ili njihovo ismijavanje. Ako je ovo njihov metod, nije svrshodno da ih daije oponašaju u ovim nekusnim metodama i da se spuste na njihov nivo. Ustrajavanje na ovome metodu odvelo bi nas od pridobijanja pristalica i ljudi bi se u velike neposlušnike prometnuli kada bi bili pozvani pod okrilje istine.

RUŠITELJ KIPOVA

Islam je vjera koja posjeduje svoju vlastitu unutarnju snagu. Njemu nije potreban terorizam, nasilno pokoravanje, lanci i željezo radi uvjeravanja ljudi da ga slijede. On je po svojoj prirodi vjera dokaza i logike, koja nikada ne negira prirodu niti joj se suprotstavlja.

Poznat je događaj kada je Ibrahim, a.s., rušio kipove u svome narodu. Raspravljao je sa njima sve dok ih nije ušutkao, pa kada se više nisu mogli suprotstavljati njegovim dokazima, koji su imali djelovanje topovskih granata, nije im preostalo ništa drugo nego da naredi njegovo spaljivanje i pogubljenje. Ovo je slučaj sa zagovaračima bezvrijednih programa koji ne posjeduju dokaze pa pribjegavaju upotrebi sile radi uvjeravanja svojih pristalica u taj bezvrijedni program koji je u suprotnosti sa ljudskom prirodom, a nakon svega toga optužuju one koji im se suprotstavljaju za nasilje i fanatizam.

13. Ez-Zilal, 2/1169.

Zatim, pogledajmo Ibrahima, a.s., kako je postupio sa tiraninom Nimrudom, koji je htio da se, mimo Allaha, proglasi bogom, kako razgovara sa njim i kako mu izlaže dokaze a da ga ne uvrijedi, ne ismije ili se ne naruga načinu njegova razmišljanja.

Uzvišeni Allah kaže: "Zar nisi čuo onoga koji se sa Ibrahimom o njegovu Gospodaru prepirao, onda kada mu je Allah carstvo dao? Kada Ibrahim reče: Moj Gospodar je Onaj Koji daje život i smrt – on odgovori: Ja dajem život i smrt! – Allah čini da sunce izlazi sa istoka – reče Ibrahim – pa učini ti da grane sa zapada!, i nevjernik se zbuni. A Allah silnicima neće ukazati na pravi put." (El-Bekare: 258)

Bilo je veoma moguće da odgovor spomenutog kralja koji se prepirao sa Ibrahimom o njegovom Gospodaru bude provocirajući za Ibrahima i poražavajući po njegove živce, i u tome slučaju, Allahov neprijatelj (kralj) bi ga lahko porazio. Međutim, Ibrahim, a.s., mudri agitator Allahove istine, savladao je svoje živce i ovaj odgovor glupog cara nije ga isprovocirao. Nije ušao sa njim u beskorisnu prepirku, uzajamno vrijeđanje i prekoravanje, jer bi u tom slučaju odstupio od svog cilja koji je sebi postavio sa ovim tiraninom. Nije se želio sa njim upuštati u dugu raspravu, koja bi se odnosila na njegove iskaze o oživljavanju i usmrćenju, jer toga car nije bio ni svjestan. On je bio svojeglav i vjerovao je da svojim oprostom može ostaviti na životu onog koji je osuđen na smrt i da može ubistvom usmrtiti nevina čovjeka. Zato što su njegova razmišljanja tako površna, Ibrahim, a.s., prešao je na iznošenje dokaza koji se ne može osporiti. Ovak je umijeće propagatorstva i umijeće osporavanja lošeg putem nepobitnog dokaza.

Ševkani kaže: Ibrahim je podrazumijevao da je Allah Taj Koji stvara život i smrt u ljudskim tijelima, a nevjernik je tvrdio da je on taj koji određuje oprost od izvršenja ubistva, pa je to po njemu oživljavanje, a ako ubije, to je usmrćenje. Ovo je glup odgovor, koji se ne može postaviti nasuprot dokazu Ibrahima, a.s., jer on je želio sasvim suprotno od onoga što je htio nevjernik. Da mu je rekao: – Moj Gospodar je Taj Koji stvara život i smrt u tijelima ljudi, pa da li ti to možeš? Odmah na samom početku bi se zapanjio nevjernik.

Međutim, on je prešao na drugi dokaz, da bi ga na neki način rasteretio i produžio diskusiju, pa je rekao: – Allah čini da sunce izlazi sa istoka" – reče Ibrahim – "pa učini ti da grane sa zapada!" – budući da u ovom dokazu nije moguće napraviti pogrešku, niti se nevjernik može iz njega izvući putem svoje oholosti i svade.¹⁴

Dajta koga uznemire riječi neprijatelja da'veta i kome izmiču vlastite riječi koje njegovi protivnici uzimaju za dokaz protiv njega, a oslanjajući se na pravilo: "zub za zub, oko za oko", nije svjestan da takvim svojim postupkom samo pomaže legalizaciju lošeg djela i njegovom učvršćivanju u dušama zalutalih, i da istovremeno gubi podršku slušalaca koji podjednako slušaju obje strane. Zalutalim na taj način daje povoda za psovanje naše vjere, Kur'ana i svega svetog. Upravo zbog ovakvih ozbiljnih posljedica, Uzvišeni Allah je zabranio psovanje lažnih bogova koje obožavaju oni koji slijede neistinu.

MRZIMO NEISTINU, ALI NE MRZIMO ONE KOJI JE SLJEDE!

Mnogi miješaju neistinu sa onima koji je slijede, ne ostavljajući im nimalo prostora u svojim srcima za milost i saosjećanje koje treba da ih potakne na savjetovanje tog grješnika. Oni ga ostavljaju šejtanu, ne trudeći se da ga izvuku iz njegovih kandži, ili da ga bar pokušaju izvući. Ne poklanjaju mu nijedan smiješak koji će mu pružiti nadu u povratak pravom putu.

Poznati ashab Ebu-Derda prošao je pored nekog čovjeka koji je zgriješio pa su ga ljudi zbog toga grdili. Njihov ga postupak nije oduševio i on je poželio da im iz svog bogatog iskustva na polju da'veta pokaže načelo koje oni nisu poznavali, pa ih je upitao:

"Da ste ga pronašli u dubokom bunaru, da li biste ga izvadili?"

Odgovorili su: – Da.

Zatim je rekao: – Nemojte grditi vašeg brata, nego zahvaljujte Allahu, Koji je vas izbavio.

¹⁴ Fethul-Kadir, *1/377.

Oni upitaše: – Zar da ga ne mrzimo?

On im odgovori: – Ja mrzim samo njegovo djelo, pa ako ga napusti, on je moj brat."¹⁵

NISAM ZADOVOLJAN SOBOM

Kada im je Ebu-Derda rekao: "Zahvaljajte Allahu, Koji je vas izbavio", htio ih je podsjetiti na Allahovu milost prema njima, jer im je podario iman. Jer, da nije Allahove milosti prema njima, vjerovatno bi i oni bili kao onaj koga oni grde, ili još gori. Želio ih je podsjetiti na blagodat upute koju je Allah podario onima koji su bili u mračnom džahilijetu. Sjetite se proteklih dana, sretno uzdahnite i recite: "Hvala Allahu, Koji nas je uputio. Ne bismo bili upućeni da nas Allah nije uputio."

Ovaj ajet teba da bude poticaj tim ljudima da više svoje pažnje usmjere ka onima koji griješe i da se suzdrže od grdnje prema njima i da porazmisle kako da ih izvuku iz gliba u koji su zapali. Nakon svega toga oni su dužni stalno razmišljati o svojim propustima prema Onome Koji ih je uputio u iman i pokušavati ispraviti tu manjkavost.

Poznat je primjer tabiina Rebi'a ibn Hajsema, koji je upotpunio pozitivne osobine do te mjere da je za njega Ibn-Mes'ud rekao: "Da te je vidio Allahov Poslanik, s.a.v.s., zavolio bi te."¹⁶

Na jednom sijelu je ogovaran neki čovjek, a prisutni kao da su željeli da im se i on pridruži kritici tog čovjeka, pa im je rekao: "Ja nisam zadovoljan sa samim sobom; kada završim sa ukoravanjem svoje duše, tek tada ću se moći posvetiti ukoravanju drugih. Mnogi ljudi se boje Allaha zbog grijeha drugih, a osjećaju se sigurnim od svojih grijeha."¹⁷

Allahov Poslanik, s.a.v.s., poučio nas je načelu: "Preljubnik u trenutku preljube prestaje biti musliman..." Isti je slučaj i sa onim

15 Muhtesar minhadzilkasidin, 137.

16 Takribut-tehzib, 1/244.

17 Ez-Zuhd, li Ahmed, 336.

koji ogovara druge, grdi ih, ponižava i mrzi, a zaboravlja svoje grijeh, nedostatke i mahane.

SILE IBN-EŠJEM I NJEGOVO DOMIŠLJATO NEGIRANJE NEVALJALOG DJELA

Prolazi dječak sa odjećom prepuštenom preko nožnih članaka pored drugova čuvenog tabiina, Sile Ibn-Ešjema. Oni su ga htjeli zbog toga izgrditi. Taj njihov postupak rastužio ga je pa je htio da im na tom primjeru održi lekciju iz metoda negiranja nevaljalih djela, pa im je rekao: – Pustite mene da to riješim, a zatim je rekao:

– Bratiću moj, ja imam jednu molbu za tebe.

Upitao je: – Koja je to molba?

Odgovorio je: – Volio bih kada bi malo podigao svoju odjeću.

On mu na to reče: – Svakako, vrlo rado ću to učiniti i obveseliti tvoju dušu tako što ću te poslušati. Zatim je podigao svoju odjeću.

Sile je tada rekao svojim drugovima: Ovo je bolje od onoga što ste vi namjeravali uraditi, jer da ste vi njega izgrdili i uvrijedili, on bi vam uzvratilo."¹⁸

Koliko samo grdnje i psovke s vremena na vrijeme čujemo od onih koji su zalutali, a sve zbog postupaka kao što je postupak drugova Sile.

KADA SE UPOTREBLJAVA OKRUTNOST

Osnova u pozivanju ljudi jeste korištenje blagosti, nježnosti i ljubaznosti. Ipak, sa nekim kategorijama ljudi ne možemo koristiti blagost, jer uz korišćenje blagosti oni i dalje ustrajavaju u svom nevaljalom djelu. Čak se usuđuju i podići ruku na onoga ko ih upućuje na pravi put. Takav njihov postupak može dovesti do toga da se i drugi ohrabre u činjenju loših djela i da ih i oni počnu javno

18 Muhtesar minhadzilkasidin, 137.

raditi. Pogotovo ako se radi o lošem djelu koje zadire u polje akaida, u tom slučaju daija je dužan ukoriti onoga koji čini loše djelo i izraziti svoje ogorčenje prema takvom postupku, tako da to bude razlogom njegovom odustajanju od tog pogrdnog djela.

Zbog toga imam Ahmed kaže: "Ljudima je potrebna pažnja i ljubaznost, naređivanje na dobro bez okrutnosti, izuzev čovjeku koji je od svojih oglašen kao poročan. U tom slučaju si dužan da ga od toga odvратиš i da to javno obznaniš, jer se kaže: Kod grješnika ne postoji svetinja, zato i oni sami ne zaslužuju poštovanje."¹⁹

DESETO PRAVILO

LJUBAZNO POSTUPANJE ZLO DOBRIM UZVRATI

Počinitelj lošeg djela to djelo ne bi prihvatio da ga nije zavolio i zadovoljio se njime. Zato je normalno da se bori, prepire, nadgovara, čak i ratuje radi odbrane svog lošeg djela koje upražnjava.

Onaj ko prakticira postupak odvratanja od lošeg djela treba očekivati da će se tokom svoga rada susretati sa pogrdom, psovkom, ismijavanjem, inadom i tvrdoglavošću od počinioca lošeg djela, koji smatra da se onaj ko mu osporava njegovo loše djelo miješa u njegov lični život. Također, osjeća da onaj ko osporava loše djelo želi da ga ismijava i da se izdigne iznad njega, pa se on zbog toga koristi svim mogućim sredstvima samoodbrane prilikom tog osporavanja.

Upravo zbog toga u pozitivne načine sprečavanja loših djela spada i metoda ljubaznog postupka, tj. uzvratanja lošeg postupka dobrim postupkom. Loš postupak koji pogađa daiju lično, a ne pogađa islam ili neku njegovu svetinju.

Ovom metodom su se koristili poslanici Allahovih objava sa svojim narodima, čije polazište je bilo kur'ansko načelo koje im je

¹⁹ El-Adabus-ser'ijje, 1/214.

Allah naredio i njegovu primjenu riječima: "Zlo dobrim uzvрати, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati." (Fussilet: 34)

Sejjid Kutub, Allah mu se smilovao, tumačeći ovaj ajet kaže: "Ovo načelo se u najvećoj većini slučajeva obistinilo. Ogorčenost se obrne u staloženost, srdžba u blagost, a prkos u stid, kroz lijepe riječi i lagahnu intonaciju prema namrgodenom, srditom i nekontroliranom licu. Kada bi takvom čovjeku uzvратиio istom mjerom, povećala bi se njegova galama, srdžba i likovanje. Tada bi on potpuno odbacio svoj stid, bio bi izvan svoje kontrole i ponio bi ga ponos sa grijehom kojeg čini. Međutim, ta velikodušnost treba veliko srce, koje će znati i moći pobuđivati naklonost i toleranciju, a u stanju je nauditi i uzvратiti. Ova sposobnost je neophodna, kako bi velikodušnost dala rezultate.

Treba paziti da se to dobročinstvo kod počinioca lošeg ne bi smatralo slabošću, jer ako osjeti njegovu slabost, neće ga poštovati i njegova velikodušnost neće imati nikakva rezultata. Ova velikodušnost, također, ograničena je samo na lične uvrede, a ne može se nikako tolerirati ako je u pitanju atak na vjeru i odvratanje vjernika od nje same. Ukoliko se radi o uvredama takve vrste, onda se mora braniti i suprotstaviti svim vidovima ili se strpjjeti dok Allah ne odredi ono što se mora desiti."²⁰

PRIMJERI IZ RASPRAVA POSLANIKA

Tokom rasprava poslanika sa njihovim narodima, o pitanju odvratanja od loših djela, zapažamo da su se oslanjali na metodu ljubaznog postupka, posebno kada bi se okomili na njih kao pojedince. To je bio njihov metod kada je u pitanju lično uznemiravanje i oni su ustrajavali na tom poslaničkom metodu, ali su mijenjali metod kada bi se napad prenosio sa njih na samu vjeru. Tada bi u odbrani vjere ulagali sve od sebe.

²⁰ Ez-Zilal, 5/3121-3122.

NUH, A.S., SA SVOJIM NARODOM

Uzvišeni kaže kako je Nuh, a.s., govorio svom narodu: "Ja sam tu da vas otvoreno opominjem, da se ne klanjate nikom osim Allahu, ja se zaista plašim za vas patnje na nesnosnom danu." (Hud: 25-26)

Njegov narod mu je odgovarao:

Prva sumnja: "Koliko mi vidimo, ti si čovjek kao i mi."

Druga sumnja: "Ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji." (Hud: 27)

"Ne vidimo da ste vi imalo od nas bolji, što bi vas moglo učiniti bližim uputi ili upućenijim u ono što je ispravno. Da je ono što je kod vas ispravno i dobro, i mi bismo ga spoznali, i ne biste nas vi u tome preduhitrili! Oni stvari mjere pogrešnim mjernim instrumentom, o kojem smo prije govorili. Dobro mjere imetkom, razboritost visokim položajem a obrazovanje vlašću... Bogataš je bolji, onaj s visokim položajem razboritiji, a ko ima vlast obrazovaniji!!!"²¹

Kada su završili sa upućivanjem sumnji, počeli su sa upućivanjem optužbi:

Prva optužba: "A vidimo da te slijede samo oni koji su među nama najniži." (Hud: 27)

"Među nama najniži" – društveni sloj.

"Prost i bijedan, hoće reći: – Slijedili su te naši jadnici, ništarije i bijednici." Nehhas kaže: "Najniži – to su siromasi koji nemaju svoje mišljenje i koji su prostih zanimanja."²²

Druga optužba: "bez razmišljanja" (Hud: 27), tj. "oni koji su to slijedili bili su bez razboritosti, svog mišljenja i pogleda. Na sam tvoj poziv odmah su se odazvali i slijedili te."²³

Treća optužba: "Štaviše, smatramo vas lažljivcima." (Hud: 27)

"Ovo je posljednja optužba koju su izbacili u lice poslaniku i njegovim sljedbenicima. Međutim, oni optužbu, na aristokratski način, stavljaju u prikladan kontekst predostrožnosti: Štaviše, smatramo vas... Čvrsto uvjerenje u ono što se govori i zastupa uobi-

21 Ez-Zilal, 4/1872.

22 Tefsirul-Kurtubi, 5/3251.

23 Tefsir Ibni-Kesira, 2/442.

čajeno je zanosu masa običnog naroda – bez razmišljanja – na koje sa visine gledaju gospoda suzdržljivi mislioci."²⁴

Usprkos ovom napadačkom odgovoru ispunjenom ironijom, prezirom, krutim metodom, zasićenim podozrenjima i ličnim optužbama, Nuh, a.s., doživljava izbjegavanja i ohola ponašanja na samo poslanicima svojstven, trpeljiv i popustljiv način, u svojoj superiornosti i uvjerenju u istinu sa kojom je došao, i spokoju prema svome Gospodaru, Koji ga je poslao, zatim u jasnoći puta koji je pred njim i ispravnosti njegovog programa i osjećanja. On ne grdi kao što oni grde, niti sumnjiči kao što oni sumnjiče. Ne tvrdi kao što oni tvrde i ne pokušava prisvojiti sebi pravo na nerealan aspekt, niti Božijoj objavi pripojiti nešto što joj ne pripada."²⁵

To je, dakle, metod lijepog postupka, sve dok su sumnje i optužbe ograničene na lično uznemiravanje. Odgovor daje Nuha, a.s., bio je: "Narode moj, da vidimo! Ako je meni jasno ko je moj Gospodar i ako mi je On od sebe dao vjerovjesništvo, a vi ste za to slijepi, zar da vas silimo da to priznate protiv vaše volje?"

O narode moj! Za ovo ja od vas ne tražim blaga, Allah će mene nagraditi. I ja neću otjerati vjernike, oni će izići pred svog Gospodara, ali, ja vidim da ste vi narod koji ne zna.

O narode moj! Ko bi me od Allaha odbranio kad bih ih ja otjerao? Zašto se ne urazumite? Ja vam ne kažem: U mene su Allahove riznice; niti: Meni je poznata budućnost; niti kažem: Ja sam melek; a ne govorim ni onima koje vaše oči s prezirom gledaju: Allah im nikakvo dobro neće dati – ta, Allah dobro zna šta je u njihovim dušama – jer bih se tada ogriješio." (Hud: 28-31)

ŠU'AJB, A.S., I NJEGOV NAROD

Uzvišeni kaže da je Šu'ajb, a.s., govorio narodu svome: "O narode moj, Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate.

24 Ez-Zilal, 4/1873.

25 Ez-Zilal, 4/1873.

Ne umanjujte pri mjeranju i vaganju. Vidim da u obilju živite i bojim se da vas jednog dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate.

O narode moj, pravilno mjerite obujmom i težinom i ne umanjujte ničije pravo i ne činite zlo po Zemlji praveći nered! Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dozvoljeno, ako hoćete biti vjernici, a ja nisam vaš čuvar." (Hud: 84-86)

Kurtubi, tumačeći ovaj ajet, kaže: "Oni su, pored toga što su bili nevjernici, bili i varalice i škrtice. Kada bi im došao prodavac sa hranom da je kupe, oni bi uzimali više nego što vaga pokazuje i do u tančine nepravedno cjepidlačili, a kada im dode mušterija, izmjere mu manje i prema njemu što je više moguće škrtare."²⁶

Dakle, njihovo loše djelo koje je Šu'ajb, a.s., htio izmijeniti bilo je nepravedno mjerenje i zakidanje na vagi. Šu'ajbu nije preostalo ništa drugo, nakon što je odredio vrstu njihovog prijestupa, nego da primijeni metod umjerenosti i blagosti, ispunjen simpatijom, saosjećanjem i naklonošću, zabranjujući im upražnjavanje tog prijestupa. Potom vidimo kako mu počinoci tog prijestupa uzvraćaju:

"O Šu'ajbe, da li tvoja vjera traži od tebe da napustimo ono čemu se naši preci klanjali ili da sa našim imanjinama ne postupamo onako kako nam je volja? Zaista si ti blag i razuman!" (Hud: 87)

Šejh Abdur-Rahman es-Se'adi kaže: "Smisao njihovih riječi: – Nema potrebe da nam zabranjuješ, osim što treba da se moliš Allahu i da Njemu izražavaš pokornost. A ako budeš tako radio, pa da li smo mi dužni napustiti ono što su naši očevi obožavali zbog riječi koje dokaza nemaju?

Također, tvoje riječi nisu obavezujuće za nas "da postupamo sa našim imanjinama" onako kako si nam rekao o ispravnom vaganju i mjeranju. Mi radimo onako kako hoćemo, pošto je to naša imovina i ti ne možeš njom raspolagati. Zbog toga su oni ironično kazali: "Zaista si ti blag i razuman", želeći ustvrditi da je on opisan suprotno ovome, tj. brzopletošću i zabludjelošću. Dakle, značenje njihovih

riječi bi bilo: Kako ti da budeš blag i razuman, a naši očevi da budu nerazumni zavodnici?!"²⁷

Pored ovako očitog podsmijeha i otvorenog izrugivanja, "Šu'ajb, a.s., obraća se ponizno i ljubazno, kako to priliči dajji koji je siguran u istinu koju zastupa. On uopće ne pridaje važnost njihovom ismijavanju, svjestan njihovog propusta i neznanja... Svojom ljubaznošću im daje do znanja da je on siguran u riječi svoga Gospodara, koje nalazi i u svojoj duši i srcu. Siguran je u ono što kaže, jer mu je dato znanje koje njima nije dato. Kada ih poziva na čestito ophođenje, zna da će njihov primjer pozitivno uticati na njihove bogataše i poslovne ljude. On, pored svega toga, ne teži ličnoj koristi. Neće im ništa zabraniti a da on to kasnije, kada tržište postane slobodno, sam uradi! Njegov poziv predstavlja opći poziv za reformom i njih i njega, i svih ljudi."²⁸

Šu'ajb, a.s.: "O narode moj, shvatite da je meni jasno ko je moj Gospodar i da mi je On dao svega u obilju. Ja ne želim činiti ono što vam zabranjujem, jedino želim učiniti dobro koliko mogu, a uspjeh moj zavisi samo od Allaha, u Njega se uzdam i Njemu se obraćam.

O narode moj! Neka vas neslaganje sa mnom nikako ne dovede do toga da vas zadesi ono što je zadesilo Nuhov narod, ili Hudov narod, ili Salihov narod. A Lutov narod nije mnogo prije vas živio. I tražite oprost od Gospodara svoga i onda mu se pokajte! – Gospodar moj je, uistinu, samilostan i pun ljubavi." (Hud: 88-90)

Iako se koristio ovakvim ljubaznim metodama, potpuno oslobođenim od uzvraćanja udarca njihovo ismijavanje, oni i ovaj put uzvraćaju žestoko, koristeći se prijetnjom:

"O Šu'ajbe! Mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš, a vidimo da si među nama jedan, da nije roda tvoga, mi bismo tebe kamenovali. Ti nama nisi drag." (Hud: 91)

Ebu-Revk veli: "Podrazumijevaju: jedan i ponižen, jer tvoja rod-bina nije prihvatila tvoju vjeru (da nije tvoje rodbine, kamenovali

27 Tefsiru kelamil-Mennan, 3/448-449.

28 Ez-Zilal, 4/1920.

bismo te), odnosno tvoga plemena i njihovog ugleda kod nas, kamenovali bismo te. Jedni kažu kamenjem, a drugi kažu: izvrijedali bismo te (ti nama nisi drag), tj. nemaš našu naklonost."

Kada su svoj metod oštrog odgovora preinačili sa ličnog vrijeđanja na vrijeđanje vjere, i dotakli se Gospodara svoga što postoji, tada se i metod Šu'ajba, a.s., izmijenio, pa nakon lijepog postupanja dolazi do suprotstavljanja i prijetnje konačnim obračunom.

"Tada Šu'ajb, a.s., nošen revnošću i žarom prema veličini svoga Gospodara i Njegovoj dostojanstvenosti, ističe nebitnost ponosa prema svom rodu i narodu i suprotstavlja im se zbog njihove loše procjene stvarnih snaga koje obitavaju u ovoj egzistenciji i njihovog lošeg odnosa prema Allahu, Koji dobro zna ono što oni rade. Nakon toga je rekao svoju presudnu riječ i konačno se odrekao života sa svojim narodom na osnovu vjere. Prepustio ih je Allahu i zaprijetio im kaznom koja očekuje njima slične, a zatim ih prepustio sudbini koju sami izaberu."²⁹

Šu'ajb, a.s., reče im: "O narode moj! Zar vam je moj rod draži od Allaha, Koga sasvim odbacujete? Moj Gospodar dobro zna ono što vi radite!

O narode moj, činite sve što možete, a činit ću i ja. Vi ćete sigurno saznati koga će stići kazna koja će ga osramotiti, a ko je lažac. Pa, čekajte, i ja ću sa vama čekati!" (Hud: 92-93)

HUD, A.S., I NJEGOV NAROD

Uzvišeni Allah, jezikom Huda, kaže: "O narode moj! Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, zar se ne bojite?" (El-A'raf: 65)

Početak pozivanja u vjeru i odvratanje od njihovih nevaljalih uvjerenja protkan je metodom vjerovjesnika iz koje svjetlucaju saosjećanje, ljubav i samilost.

²⁹ Ez-Zilal, 4/1922.

Njegov narod mu odgovara: "Mi smatramo da si ti doista neznanica i mislimo da si ti zaista lažac." (El-A'raf. 66)

Imam Ševkani kaže: "Neznanje (sefahetun) znači lahkoumnost i glupost. Oni se nisu zadovoljili sa tim, nego su rekli: – Mi mislimo da si ti lažac, potvrđujući svoje mišljenje da je ono što on tvrdi o poslanstvu laž."³⁰

Sve dok su njihove optužbe za lahkoumnost i laž bile u okviru ličnog vrijeđanja; Hud, a.s., samo je opovrgavao optužbe upućene njemu i nije ih optuživao kao što oni optužuju njega, nego samo osporavao, a potom nastavio sa negiranjem njihovih loših djela, koristeći se, i dalje, metodom ljubaznog postupka.

"O narode moj" – govorio je on – "nisam ja neznanica, nego sam poslanik Gospodara svjetova. Dostavljam vam poslanicu svoga Gospodara i ja sam vam iskreni savjetnik."

OD SINOVA VJEROVJESNIKA

Jedan od najvećih faktora koji utiču na korištenje metode ljubaznog postupka, a koji su odista teški po dušu, jeste da daija spomene svoje mahane, jer on nije u domenu neporočnosti. I pored svega sa čime se sučeljava, od pogrda i psovki do ismijavanja i neopravdanih optužbi od počinitelaca nevaljalih djela, to ne znači da i on sam nema mahana i pogreški, koje u većini slučajeva Allah, dž.š., sakriva od ljudi. On, svjestan ove dvije činjenice – netačnosti onoga što o njemu pričaju i postojanja grešaka i kod njega samog – neće netaktilčno postupiti te se truditi da uzvrati na tvrdnje onoga koji ga bestidno i bez ikakva opravdanja optužuje, nego će mu uzvratiti dostojanstveno i na najljepši način (na zlo uzvratiti dobrim), i to baš tada kada je u povoljnijoj poziciji. To zbog toga da se shvati ta ogromna razlika između onoga koji se nalazi pod zastavom meleka i onoga koji je pod zastavom šejtana.

³⁰ Fethul-Kadir, 2/217-218.

Evo kako je to shvatio Zejnul-Abidin Ali ibn Husejn, r.a.:

Kada je jednog dana izišao iz mesdžida, neki čovjek ga je počeo psovati. Ljudi se odmah uputiše ka njemu, a on im reče:

"Pustite ga"; zatim mu je prišao i rekao: "Mnogo je više naših mahana koje je Allah, dž.š., od tebe sakrio! Imaš li neku želju, da ti je ispunimo?" Čovjek se postidje, a on naredi da ga ogrnu njegovim ogrtačem i da mu se udijeli 100 dirhema. Kada bi ga taj čovjek kasnije sreo, govorio bi mu: "Ti si jedan od sinova vjerovjesnika."³¹

Istinu je rekao taj čovjek. Niko ne može obuzdati nepokornost duše, njenu ljubav za pobjedom i osvetom prema onome koji joj je nanio zlo, izuzev onoga koji je odgojen u porodici vjerovjesništva ili se napio vode sa njihovog izvora i ozario svjetiljkom njihovih moralnih vrijednosti i obilježja.

Spomenuti događaj nije bio jedini te vrste u životu Zejnul-Abidina. To je bila njegova stalna odlika, jer je razumijevao i bio čvrsto uvjeren da je to jedno od najvećih pravila odvratanja od zla i jedan od najvećih uzroka pridobijanja srca. U njegovom životopisu stoji da ga je neki čovjek jednom prilikom grdio, a on ga zanemarivao i pravio se da ga ne čuje. Čovjek mu tada reče: "Na tebe mislim", a on mu odgovori: "Od tebe pogled odvracam (namjerno te izbjegavam)."³²

DOK SU GA DRUGI ZANEMARILI, ON GA JE VEOMA DOBRO SHVAĆAO

Osjećaj za Božanskom kaznom i nagradom zajednički je element za veći dio islamskog morala. Zbog toga se na više mjesta u Kur'anu i vjerodostojnom sunnetu spominje ovaj osjećaj. Nema sumnje da on mora biti jedan od jasnih i utvrđenih temelja koji pomažu primjeni pravila o ljubaznom uzvraćanju. To je potaklo imama

31 El-bidaje ven-nihaje, 9/105.

32 El-bidaje ven-nihaje, 9/105.

Hasana el-Basriju da ponudi posudu sa svježim hurmama čovjeku koji ga je oklevetao i loše se prema njemu ponio. Na opće zaprepašćenje čovjeka, i prije nego što ga je upitao za razlog davanja hurmi, Hasan el-Basri mu reče: "Ja ti zbog tvog klevetanja mene darujem tvoje dobro koje si zaslužio." Čovjek se postidio i nikada ga više nije spominjao.³³

Jednog dana Hasan je primijetio kako dva čovjeka psuju jedan drugog. Opsovani je brišući znoj sa svog čela proučio kur'anski ajet: "Strpljenje i oprost spadaju u čvrste odluke."

Hasan je tada rekao: "Da ga Allah nagradi! Tako mi Allaha, on je razumio ovo pravilo kad su ga neznalice potpuno zanemarile."³⁴

JEDANAESTO PRAVILO

BIRANJE MANJE ŠTETE LUT, A.S., SA SVOJIM NARODOM

Allah, dž.š., kaže: I kada izaslanici Naši dodoše Lutu, on se zbog njih nađe u neprilici i bi mu teško pri duši, pa reče: "Ovo je mučan dan!" I narod njegov pohrli njemu – a prije su radili sramna djela.

"O narode moj", reče on, "eto mojih kćeri, one su vam čistije! Bojte se Allaha i pred gostima mojim ne sramotite me! Zar među vama nema razumnog čovjeka?" (Hud: 77-78)

Imam Eš-Ševkani kaže: "Kada su meleci otišli od Ibrahima, između Ibrahima i Lutova sela su bila samo četiri sata hoda. Došli su do Luta, i kada ih je vidio – a bili su u liku lijepih golobradih mladića (on se zbog njih nađe u neprilici), tj. loše mu je pao njihov dolazak (bi mu teško pri duši), znači bilo mu je teško u prsima kada je vidio meleke u tom liku – plašći se za njih od njegovog naroda, imajući u vidu njihovu poročnost i odavanje razvratu homoseksualizma, on reče: (Ovo je mučan dan)."³⁵

33 El-Hasan el-Basri, 19.

34 El-Hasan el-Basri, 19.

35 Fethul-Kadir, 2/513.

Lut, a.s., sada se našao licem u lice sa jasnim pogrdnim djelom. Nije imao ni broj ni opremu kako bi ih odvratio od tog pogrdnog djela koje žele uraditi. Svi ljudi iz sela su pohitali prema njemu. Pred njima, nošenim napadom bijesa, bilo je neophodno osuditi loše djelo, ali sa velikom dozom mudrošći, razuma, kako bi eliminirao ono što može prouzročiti strogost u osudi i izazvati potpunu neposlušnost. On se nalazi pred narodom koji se otrgnuo od ljudske prirode, čak su i životinje postale bolje od njih. Međutim, i pored znanja o njihovoj razvratnosti i odstupanju od ljudske prirode, on im nudi svoje bespriječno čestite i čedne kćeri, koje su odgojene u kući poslanstva. Nudi ih svome narodu da ih ožene i prihvata ih kao supruge svojim kćerima i pored njihovog lošeg ponašanja, kako bi izbjegao mnogo veće zlo i štetu nego što je vjenčavanje njegovih kćeri sa ljudima takvih osobina. "O narode moj, eto mojih kćeri, one su vam ljepše."

Poznavanje ovog pravila sada je potrebno više nego u bilo kom vremenu koje je iza nas, a posebno za omladinu koja pripada islamskom pokretu, zbog svireposti neistine danas. Da bi pridobili što veći broj pristalica za sebe, koji će ih štiti i biti jake baze u blistavoj sutrašnjici.

PRIMJERI IZ STVARNOSTI

Čuveni vaiz, na čije vazove dode hiljade slušatelja i potpuno se paralizira saobraćaj pored džamije u kojoj treba održati vaz; njegovi vazovi i savjeti budu sevebom upute desetina ljudi.

Ogromna sredstva se skupe za sirotinju, hudovice, mudžahide, jetime i razne druge islamske projekte. Šta će takav vaiz napraviti ako nekog od odgovornih u vladi oštro i direktno kritizira, ne služeći se metodom indirektno opomene, ili javno i otvoreno stane protiv neke nešerijatske pojave u društvu? Šta može time postići osim prekidanja svih tih dobara koja smo spomenuli?

Ista je stvar i sa vrijednim islamskim časopisom koga čitaju hiljade muslimana širom svijeta i preko njega se upoznaju sa islamskim

temama. Mnogi se vrte islamu čitajući taj časopis. Mnogo se preko njega uradi na ispravljanju pogrešnih ideja koje zastupaju pojedini muslimani. Njime se ukazuje na razne negativne pojave, koje se na taj način uklanjaju, i mnogo drugih korisnih stvari. Šta će taj časopis postići ako pretjera granicu u nediranju nekog od režima ili nekog od uglednih državnika? Sigurno ništa drugo osim ukidanja svih spomenutih korisnih djela kojima je bio uzrok.

Pojavila su se pojedina mišljenja prema kojima je zabranjeno (haram) učiti u državnim školama, uz obrazloženje da ta država ne sudi po Allahovom zakonu i da je ona zbog toga kafirska država, koju nije dozvoljeno na bilo koji način podržavati niti učestvovati u radu njenih institucija, ili sa obrazloženjem da nastavni planovi i programi u mnogim našim islamskim zemljama sadrže stvari koje se kose sa islamskim vjerovanjem, a koje se predaju kao nepobitne činjenice, kao što je Darwinova teorija, neke postavke Freuda i neke lokalne teze koje su u suprotnosti sa Šerijatom.

Šta će postići dajje (misionari) ako budu bojkotovali državno školstvo? Ništa više od toga što će dati priliku vlasnicima loših rušilačkih ideja da oni preuzmu kontrolu nad obrazovanjem i tako povećaju zlo koje je ionako bilo prisutno. Na taj način će značajne državne funkcije i institucije pasti u ruke pokvarenjaka i potpuno će u njima nestati nosilaca istine, te će se zlo još više raširiti i zavladatai mito i korupcija. Mi smo svjesni da su pojedini dijelovi nastavnog plana i programa u našim zemljama suprotni Šerijatu, nema sumnje da je to štetno, ali zar ta šteta nije daleko manja od štete koju bi prouzrokovao naš bojkot državnog školstva i doveo do svega što smo maloprije naveli?³⁶

Ibnu-Tejmije pojašnjava pravilo:

Imam Ibn-Tejmije kaže: "I prilikom naređivanja dobra i odvrćanja od zla uvijek treba gledati na kontraefekt, pa ako će se više dobra propustiti ili više štete nanijeti nego koristi, onda taj čin nije

36 Izučavanje neislamskih znanosti ne samo da je opravdano pravilom biranja manje štete nego ponekad njihovo izučavanje biva obaveza da bi se na njih moglo upozoriti.

dozvoljen. Svakako se u određivanju koristi i štete mora ravnati šerijatskim mjerilom.³⁷

A na drugom mjestu kaže: "Tako da naredba dobra ne prozrokuje propuštanje dobra većeg od njega ili još veće zlo, niti zabrana zla ne prouzrokuje zlo većeg od njega, ili propuštanje dobra većeg od njega."³⁸

Ovo pravilo je praktično pojasnio i Ibn-Nehhas riječima: "Kada bismo vidjeli nekog čovjeka koji prati jednu ženu s namjerom da uradi nešto loše s njom pa ugleda alkohol i počne ga piti, ako bismo mu zabranili alkohol – on bi to prihvatio, ali ne bi propustio ženu, a mi ga ne bismo mogli od nje odvratiti; u tom slučaju mu nećemo sprečavati alkohol, ukoliko će ga pijenje alkohola spriječiti od većeg zla, a u suprotnom bismo ga obavezno spriječili."³⁹

Na drugom mjestu kaže: "Kada bi ugledao jednog čovjeka na obali mora kako krađe kokoš jednom čovjeku i bio u stanju spriječiti ga, ali znao da će on u tom slučaju preploviti do druge obale i oteti ovcu drugom čovjeku, on ga neće spriječiti od krađe kokoši, jer bi ga sprečavanje od ovog grijeha odvelo u još veći grijeh. Međutim, ako to budu posmatrali s druge strane svjesni da je sprečavanje lošeg uvjetovano mogućnošću lošijeg, onda bi rekli da ga treba spriječiti u krađi kokoši zato što smo u stanju, a nismo ga u stanju spriječiti u krađi ovce uz postojanje mogućnosti da ga nešto spriječi u tom cilju. Ja smatram da je prvi postupak bliži ovim pravilima, a Allah najbolje zna."⁴⁰

A ukoliko se izravna dobro i loše kod nekog čovjeka i grupe koji to čine zajedno ili ostavljaju zajedno, Ibn-Tejmije kaže: "Ako neki čovjek ili grupa čine dobro i loše nikako ih ne odvajajući tako što će ih ili zajedno činiti ili zajedno ostaviti, njima nije dozvoljeno naređivati na to dobro niti ih odvrćati od tog zla, nego će se

37 El-Hisbe, 122.

38 El-Hisbe, 124.

39 Tenbihul-gafilin, 100.

40 Tenbihul-gafilin, 100.

razmotriti njihovo stanje, pa ako je dobro veće od zla koje će za sobom povući onda će mu narediti dobro, a neće se odvratiti od zla tako što će propustiti dobro veće od njega, jer bi u tom slučaju radio na odvrćanju od Allahovog puta i pokornosti Allahu i Njegovom Poslaniku, s.a.v.s., i prestanku činjenja dobrih djela."⁴¹

DVANAESTO PRAVILO

INDIREKTNA SREDSTVA NEGIRANJA

Postoje mnoga sredstva koja se upotrebljavaju u slučaju da se nismo u stanju direktno suprostaviti počiniocu lošeg djela zbog poteškoće u stizanju do njega, budući da je na velikom položaju, ili zbog toga što bi naše suprotstavljanje istom prouzrokovalo određene poteškoće koje bi onemogućile sprečavanje lošeg, ili jednostavno zbog toga što se uplašio i zbunio, te se ne bi bio u stanju adekvatno ponijeti u direktnom sučeljenju s njim.

Neka su od tih sredstava: pismo, knjiga, rad u novinama, audiokaseta, film, telefon, naljepnica i drugo.

1. PISMO

Pismo je jedno od najstarijih sredstava indirektna borbe protiv zla. Njega je upotrijebio i Sulejman, a.s., kada je poslao kraljici Belkisi, u kojem je poziva u islam. Upotrijebio ga je i naš Poslanik, s.a.v.s., nakon sporazuma na Hudejbiji, kada je poslao pisma vladarima i prvacima pozivajući ih u islam i upozoravajući ih na neistine u kojima se oni nalaze. Pismo je jedno od najefikasnijih sredstava indirektnog načina negiranja i ima veliki uticaj na počinioca lošeg djela, ukoliko ga pošiljalac lijepo, sa mudrošću i lijepim savjetom sročiti.

41 El-Hisbe, 122, 123.

Glavni sadržaj pisma

A – Uvod

Uvod pisma je kao mlijeko za dijete prije nego što se odbije, ili kao opijum prije hirurške operacije. Šta bi se desilo djetetu kada bismo ga odmah odbili bez mlijeka?! Nema sumnje da bi se to negativno odrazilo na dijete i bolesnika i da bi moglo dovesti do neželjenih posljedica. Isto tako bi se desilo kada bismo poslali pismo bez uvoda, možda bi to pismo izazvalo negativne posljedice koje nismo očekivali, a koje bi još više osnažile loše djelo i ohrabrilu njegovog počinioca u ustrajnosti na njemu.

Uvod je taj koji priprema čovjeka da prihvati prijedlog. Iz tog razloga je neophodno da se u uvodu pohvale određena pozitivna svojstva koja posjeduje počinitelj lošeg djela, ili da se pohvali njegova porodica i njena poznata dobra djela, ili čak pojedinci iz njegove porodice: njegov djed ili otac i sl. Isto tako u uvodu se može pojasniti neko od temeljnih pravila ili određeno značenje putem citiranja kur'anskog ajeta ili hadisa, ili poznate izreke. Uputno je u uvodu podsjetiti ga na njegovo dobro djelo koje je nekada davno uradio ili lijepu riječ koju je izrekao prije upuštanja u loše djelo. Možda će to pobuditi njegov ponos i pripremiti ga da lakše prihvati savjet.

B – Suština teme

U ovom dijelu pisma spomenut će se suština onoga što se želi reći, izbjegavajući izazov što je moguće više. Pojednostavit će se značenja i upotrijebiti najlakši izrazi. Treba izbjegavati preopširnost i nastojati da njegovo negiranje lošeg bude utemeljeno Kur'anom, sunnetom, riječima ashaba, r.a., i poznatih islamskih autoriteta, ili da se pozove na historijske dokaze, jer ukoliko pismo bude potkrijepljeno dokazima iz Kur'ana i sunneta utoliko će biti prihvatljivije.

C – Zaključak

Zaključaka ima raznih vrsta, ali svi se oni baziraju na temi pisma. Međutim, pisma kojima se želi negirati loše obično u zaključku daju

akcentat na dva temeljna pravila: prvo od njih je tergib, trhib (bodrenje i upozoravanje), a drugo je objašnjenje razloga zbog kojeg mu je upućeno pismo tako što pošiljalac podvlači svoju ljubav i brigu prema počiniocu lošeg i da je to razlog zbog kojeg mu upućuje ovo pismo, kako bi onaj kome je pismo upućeno shvatio da pošiljalac nije imao namjeru da ga ismije, niti ponizi ili uvrijedi.

PISMA POSLANIKA, s.a.v.s.

Kada bismo prelistali pisma koje je Poslanik, s.a.v.s., poslao vladarima i prvacima, vidjeli bismo da ona ne izlaze iz okvira ova tri elementa. Ovdje ćemo razmotriti četiri pisma koja je Poslanik, s.a.v.s., poslao nakon Hudejbije.

a) Pismo perzijskom caru Kisri

Uvod: U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

Od Muhammeda – Allahova poslanika; Kisri – velikanu Perzije.

Mir i spas onome ko slijedi Uputu, vjeruje u Allaha i Njegova Poslanika i svjedoči da nema drugog Boga osim Allaha i da Mu nema ravna i da je Muhammed Njegov rob i poslanik.

Tema: Ja te pozivam Allahovim pozivom, jer sam ja Allahov poslanik svim ljudima da opomenem žive koji slušaju i da se ostvare riječi prijetnje nevjernicima.

Zaključak – Bodrenje: Primi islam, bit ćeš spašen.

Upozorenje: A ako odbiješ, snosit ćeš grijehe svih međžusija.⁴²

b) Pismo upućeno bizantijskom caru Herakleu

Uvod. U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

Od Muhammeda – Allahova poslanika; Herakleu – velikanu Rimljana.

Neka je mir i spas onome ko slijedi Uputu.

42. Prenosi ga Buharija u poglavlju o bitkama, 8/96.

Tema: Ja te pozivam islamskim pozivom.

Zaključak: Primi islam, bit ćeš spašen, Allah će ti dati dvostruku nagradu.

Upozorenje: Ako odbiješ, snosit ćeš odgovornost za svoj narod.

Donošenje dokaza: O sljedbenici knjige, dodite da postignemo zajedničku riječ, da ne vjerujemo nikog osim Allaha i da Mu ne pripisujemo ništa, i da jedni druge ne smaramo gospodarima mimo Allaha. Pa ako okrenu lica svoja, recite, očitujte da smo muslimani.⁴³

c) Pismo Mukavkisu, vladaru Kopta

Uvod: U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog!

Od Muhammeda – Allahovog roba i poslanika; Mukavkisu – velikanu Kopta.

Mir i spas onome koji slijedi Uputu.

Tema: Ja te pozivam islamskim pozivom.

Zaključak – bodrenje: Primi islam, bit ćeš spašen. Primi islam, Allah će te dvostruko nagraditi.

Upozorenje: A ako odbiješ, ti ćeš biti odogovran za grijeh Kopta.

Donošenje dokaza: O sljedbenici knjige, dodite da postignemo zajedničku riječ, da ne vjerujemo nikog osim Allaha i da Mu ne pripisujemo ništa, i da jedni druge ne smaramo gospodarima mimo Allaha. Pa ako okrenu lica svoja, recite, očitujte da smo muslimani.⁴⁴

d) Pismo abesinskom kralju Nedašiji

Uvod: Od Muhammeda – Allahova poslanika; Nedašiji – kralju Etiopije

Primi islam, ja upućujem; hvala Onome osim Koga nema drugog boga, Vladaru Svetom, Koji svim upravlja; svjedočim da je Isa Merjemim Allahov duh i njegova riječ koju je spustio časnoj, čednoj i poštenoj Merjemi, pa je zanjela Isaa, kojeg je Allah stvorio od Svog duha, kao što je stvorio Adema Svojom Rukom.

43 Prenosi ga Buharija u poglavlju o džihadu, 6/78.

44 Ibnu-Sejjidin-nas, 2/265,266.

Tema: Ja te pozivam Allahu Jedinom, Koji nema sudruga i da se Njemu stalno pokoravaš, da mene slijediš i vjeruješ u ono što mi je objavljeno, jer ja sam Allahov poslanik i pozivam i tebe i tvoju vojsku Allahu, dž.s.

Zaključak:

Pojašnjenje razloga slanja pisma: ja sam dostavio i savjet i uputu!⁴⁵

Bodrenje: Mir i spas onome ko slijedi uputu!

Doktor Ahmed Galveš veli: "Čitajući ova pisma primjećujemo slijedeće:

a) Jedinstvo tematike svih pisama, jer sva sadrže poziv u islam, počevši od vjerovanja u Allaha, dž.s., pa do vjerovanja u buduću svijet.

b) Uvažavanje stanja onoga kome se šalje pismo, pa ako je od kitabija Poslanik, s.a.v.s., objašnjava mu da islam obuhvata vjerovanje u Isaa, a.s., i njegovo poslanstvo i da je Muhammed nago-viješten od Musaa i Isaa, a.s.

c) Sva su pisma sadržavala bodrenje i upozorenje putem naglašavanja obračuna na ahiretu i upozoravanja na kaznu onoga do koga dopre da'vet islama, pa se ne odazove.⁴⁶

Omer piše čovjeku kojeg želi oporaviti:

Ovaj metod su prihvatili ashabi poslije Poslanika, s.a.v.s.

Omer El-Faruk šalje pismo jednom čuvenom junaku, kojeg su mnogi posjećivali zbog njegovog junaštva. Bio je iz Šama. Jednog dana je upitao za njega pa mu je rečeno: "Pretjerao je u pijenju ovog pića (alkohola). Omer je pozvao svoga pisara i rekao mu:

"Piši! Od Omera ibn Hataba tom i tom ...

Selam – alejkum ... Ja pred tobom upućujem zahvalu Allahu, dž.s., osim Kojeg drugog boga nema, Onome Koji oprašta grijeh, prima pokajanje, strašno kažnjava i dugotrajno nagraduje. Ne, nema boga osim Allaha. Njemu se svi vraćamo.

Pismo je imalo veliki uticaj na čovjeka, koji je nakon što ga je primio i pročitao počeo izgovarati: "Onaj koji prašta, Allah, dž.s.,

45 Muslim u poglavlju o džihadu, 1774.

46 Ed-Da'vetul islamije, 423.

obećao mi je oprostiti grijehе." "Koji prima pokajanje i strašno kažnjava", i upozorio me je od Svoje kazne."

"Dugotrajno nagrađuje": nagrađuje raznovrsnim dobrima.

Nema boga osim Allaha i Njemu se vraćamo.

On je ove riječi stalno ponavljao, a zatim zaplakao i kanio se alkohola, kome se više nikada nije vratio.⁴⁷

Pismo Velida njegovom bratu Halidu

Knjige biografija Poslanika, s.a.v.s., obavještavaju nas da je uzrok prelaska na islam Halida ibn Velida bilo pismo koje mu je poslao njegov brat podstičući ga na prelazak u islam, u kojem između ostalog stoji: "U ime Allaha, Svemilosnog, Milostivog! Ja nisam vidio ništa čudnije od odstupanja tvoga mišljenja od islama. Upotrijebi svoj razum, upotrijebi svoj razum! Zar ima neko da može zanijekati nešto kao što je islam?"

Jednom prilikom Poslanik, s.a.v.s., upitao me je: "Gdje je Halid?" Ja sam odgovorio: "Allah će njega dovesti." On mi je odgovorio: "Zar je čovjek poput njega mogao ne vidjeti veličinu islama? Da je on svoju hrabrost i ustrajnost pridružio muslimanima, to bi mu bilo bolje i mi bismo mu dali prednost nad drugima." Zato nadoknadi, o brate moj, ono što te mimoišlo od hajra do sada.⁴⁸

Iz uvoda ovog pisma jasno se vidi inteligencija Velida, koji je na samom početku spomenuo neke od pozitivnih osobina svoga brata, kao što je zdrav razum. Jačinu njegovog pisma povećalo je pozivanje na riječi Poslanika, s.a.v.s., o Halidu. Zatim, svoje je pismo završio rečenicom u kojoj ga bodri u dobru i poziva ga da nadoknadi ono što ga je mimoišlo. Zbog toga je ono imalo veliki uticaj na Halida i prouzrokovalo njegov prelazak na islam.

Halid priča o pismu svoga brata: "Kad mi je došlo njegovo pismo, u meni se pojavila ideja za izlaskom i pojačala želja za islamom i mnogo me je obradovalo pitanje Poslanika o meni."⁴⁹

47 Tarih Umer ibnii-Hattab, Libnii-Dževzi, 154.

48 El-Bidaje ven-nihaje, 4/239.

49 El-Bidaje ven-nihaje, 4/239.

Pismo Enesa ibn Malika Abdul-Maliku

"Alija, sin Zejdov, kaže: Bio sam u dvorcu sa Hadžadžom kada je ispitivao ljude o Ibn-Ešasu. Na red je došao Enes ibn Malik i približio se, te mu je hadžadž rekao: Da, pakosniče! Ti, koji stalno za neredom trčiš. Jednom sa Alijom ibn Ebi-Talibom, drugi put sa Ibn-Zubejrom, treći put za Ešasom. Tako mi Allaha, potpuno ću te uništiti kao što se žvakača izvače i osolit ću te kao guštera! On mu na to reče: – Na koga to misli vladar pravovjernih, Allah mu se smilovao? Hadžadž mu reče: Na tebe, Allah ti sluh oduzeo! On tada reče:– Mi smo Allahovi i njemu se vraćamo, a zatim se udalji od njega."⁵⁰

Kada je Enes, r.a., uvidio da je Hadžadž čovjek s kojim se ne može sporazumjeti, da je on silan i brzoplet, upotrijebio je drugi metod negiranja lošeg, metod pisanja onome ko je u stanju loše spriječiti silom. Napisao je pismo halifi Abdul-Meliku, u kojem se žali na Hadžadža i kaže: "Kada bi bio neki čovjek koji je služio Isau, a.s., ili ga vidio i sa njim se družio, pa ga kršćani upoznali i shvatili njegovu vrijednost, sigurno bi mu dolazili i njihovi kraljevi i imao bi visoko mjesto u njihovim srcima i cijenili bi mu to. Ili da je neki čovjek služio Musaa, a.s., ili ga vidio i sa njim se družio a jevreji znali za njega, oni bi se sigurno prema njemu lijepo ponijeli i cijenili bi ga i na drugi način ukazivali svoju pažnju prema njemu koliko bi bili u stanju. A ja sam sluga Poslanika, s.a.v.s., i njegov drug, vidio sam ga i s njim jeo, sjedio, hodao, protiv njegovih neprijatelja se borio. Ali Hadžadž mi je naštetio i uradio to i to."

Muhammed ibn Zubejr prenosi: "Pričao mi je jedan od onih koji su bili prisutni dok je Abdul-Melik čitao pismo plačući, Allah zna koliko se bio naljutio, a zatim je napisao oštro pismo Hadžadžu, koje je došlo do njega, pa kada ga je pročitao, promijenio se i rekao pismonoši: – Hajdemo do Enesa da od njega tražimo halala!"

50 Ovo pismo ima svoj nastavak, a Hejsemi veli: prenosi ga Taberani, a Ali ibni Zejd je slab, dok ga poneki smatraju dobrim. Medžme'uz-zevid, 7/247.

Zatvoren je u mjesecu decembru 1983. godine u gradu Sela, zbog njegove smjelosti u ukazivanju na istinu i osporavanju grijeha. Razlog njegovog prvog zatvaranja je pismo koje je poslao najvišem vladajućem autoritetu u državi, u kojem stoji: "Pismo koje ti pišem nije kao svako drugo pismo. Ono obavezuje davanje odgovora na njega. Čak je i šutnja značajan odgovor. Ovo je otvoreno pismo, a ja sam se potrudio da ono stigne u ruke naroda prije nego što primiš njegovu kopiju. Tebi preostaje jedino da na njega odgovoriš kao vladar, okrutno i oholo nakon što odbiješ jasnoću i otvorenost kojom se ono odlikuje i savjet koji nosi tebi, kao i svim muslimanima, običnim i uglednim, ili da odgovoriš na njega skrušeno se oslanjajući na Allaha, potpuno se predajući istini, ako te na to ponuka tvoje porijeklo kojim te je Allah, dž.š., počastio, ili te Uzvišeni Allah obaspe Svojim nurom, pomoću kojeg ćeš razlikovati istinu od neistine i čuti lijepu riječ koju ti je donio autor ovih stranica u kojima nisam napisao nijedan harf bez iskrene želje za postizanjem Allahovog, dž.š., zadovoljstva. Ništa od ovoga nisam napisao iz neprijateljstva niti iz loših namjera, a Allah mi je dovoljan zaštitnik od tebe i od svih ljudi."⁵³

Kakvih li zadivljujućih riječi! Kao da su proizišle iz pisma učenjaka iz prvih stoljeća islama, koja su slali tadašnjim vladarima, da bi se slile na pero uvaženog alima Abdus-Selama Jasina u dvadesetom stoljeću, da ih on napiše poglavaru države s ciljem reforme i ozdravljenja muslimanskog društva.

2 – KNJIGA

Knjiga je, također, jedno od drevnih sredstava za indirektno osporavanje loših djela. Historija spominje da su neki učenjaci poklonili nekolicini vladara i emira knjige koje sadrže upute za otklanjanje nekih ružnih djela. Jedna od najpoznatijih knjiga ovakve vrste jeste knjiga "El-misbahul-mudi'i u fi hilafetil-mustedi'i" (Svjet-

53. Medzellelul-mudžteme; broj 723, godina šesta.

leća svjetiljka za vrijeme hilafeta El-Mustedia), koju je darovao imam El-Dževzi abasijskom halifi El-Mustadiu, a koja sadrži priče o halifama, objašnjavajući njihovu narav i dostojanstvenost u primanju savjeta od učenjaka i od običnih ljudi.⁵⁴

Nažalost, kršćanske misionarske organizacije su, već odavno, shvatile važnost ove metode i počele sa štampanjem džepnih knjižica misionarske sadržine, čija se vrijednost mjeri milionima dolara i predano rade na njihovom distribuiranju na afričkom kontinentu, štampajući ih na jezicima dotičnih naroda i plemena. Rezultat svega toga je bilo obraćanje mnogih sa idolopoklonstva na kršćanstvo. Svakako su daije i agitatori istine najpreči da se posluže ovom metodom kako bi pojasnili iskrivljenost i neispravnost drugih pravaca, a ukazali na ljepote islama.

Daije, ponekad, nisu u stanju počinioca pojedinih grijeha direktno upozoriti, zbog prevelike razlike u naobrazbi i kulturi. Njima se tada pruža mogućnost da o njima govore preko knjige i da im predoče dokaz koji će možda biti razlogom njihove upute. Neke predstavnike ljevičarske misli Allah je uputio zahvaljujući knjizi koja im je darovana.

3 – NOVINSKI ČLANAK

Daija će nekada, možda, uočiti, općeraširen grijeh koji je prisutan kod nekih renomiranih ustanova, kao što su televizija, radio, štampa ili pozorište. Svjestan je da bi njegov glas mogao otići sa vjetrom ako ode do počinioca grijeha i direktno im prigovori. U tom slučaju on se može dogovoriti sa drugim borcima protiv zla da pišu članke osude i prijekora za određene pojave, što će ponukati i druge da napišu slične članke osude. To, svakako, može dovesti instituciju

54. Jedno od takvih djela je i knjiga našeg čuvenog alima Hasana Kalije Prušćaka, r.a., koju je napisao pod naslovom "Temelji mudrosti o uređenju svijeta" u kojoj iznosi svoje primjedbe na tadašnju vlast i putuje u Istanbul gdje je lično uručuje tadašnjem halifi (prim. prev.).

koja je takva djela činila u situaciju da pod pritiskom masa bude prinuđena napustiti takvu praksu ili se javno izviniti.

Novinski članak je umjetnost koju ne poznaje svako. To je oblast u koju daje rijetko zalaze. "Nije uspješan daija onaj koji nosi ahmediju ili turban i u džamiji klanjačima govori: – Vi morate klanjati namaz! Niti je uspješan daija koji se osjeća sretnim kada upućuje žestoke naredbe nekolicini bijednika kojima će još više povećati njihovu bijedu i navesti ih na plač i očaj. Uspješan daija je onaj koji na najadekvatniji način radi na razvijanju i širenju zdrave svijesti među ljudima i njihovom pravilnom odgajanju, potičući njihovo lijepo ponašanje sa poznatih mimbera, govornica i katedri, kako ta mjesta ne bi ostala rezervirana za one koji ne znaju ili znaju ali neće da znaju.

Daije se moraju naći na svakom mjestu. Svojim, najprije sadržajnim i korisnim, radom trebaju osigurati sebi ugled među ljudima, te temeljito širiti i jačati djelatnost za koju su se opredijelili."⁵⁵

Područje novinarstva nosioci istine dužni su iskoristiti za naređivanje dobra i odvratanje od zla. Uspješan članak dotiče potrebu i želju pojedinaca, ali i pitanja cijelog ummeta, izbjegava teške riječi, direktne napade, srdžbu, psovku i bezvrijedan govor. Za svaku tvrdnju navodi dokaz iz Kur'ana i sunneta ili životne stvarnosti, historije i statističkih podataka. On mora biti odmjeran, ne treba biti dug i dosadan, niti kratak a nedorečen. Naslov članka treba biti privlačan i blistav, kako bi privukao poglede i ponukao čitaoca da pročita svako slovo. Poželjno je da članak bude dotjeran i podijeljen na više cjelina, ako se za to ukaže potreba, te da se svakoj cjelini da upečatljiv podnaslov, jer to najviše spotiče na čitanje i najdraže je čitaocu.

4 – SNIMLJENA TRAKA

Traka je savremeno sredstvo koje je pomoglo upućivanju mnogih muslimana na pravi put. Daija vrlo lahko može pokloniti traku

55. Kejfe neđ'u en-nas, 79.

nekome kome želi uputiti kritiku. Može iskoristiti zajedničku vožnju u automobilu sa nekim prijestupnikom, staviti traku u kasetofon i dati mu prostora da u miru sasluša svaku riječ, ne progovarajući ništa. Možda to bude razlog njegovom upućivanju, posebno ako je onaj koji govori na traci omiljen u običnom svijetu.

5 – FILM

Jedan od najvećih činilaca pedagoškog uticaja na savremena društva jeste film, koji se prikazuje na televiziji i bioskopu. Mnogi desidenti su postali to što jesu zahvaljujući filmu u bioskopu. Međutim, bilo bi dobro kada bi se film iskoristio za iznošenje istine, posebno nakon unapređenja ove tehnike i otkrića videa, kada je omogućeno snimanje korisnih predavanja, okruglih stolova, islamskih predstava, hutbi petkom, naučnih filmova o čovječijem ili životinjskom tijelu, ili drugim Allahovim stvorenjima sa prigodnim komentarom, a zatim njihovo ponovno prikazivanje u porodičnom krugu ili pred onima na koje želimo uticati da odbace svoja ružna djela. Kakvu li je samo djelatnost imao film pod naslovom "Svekrvina tragedija", koji su režirali neki muslimanski mladići. Kako djelatno djeluju na srce i dušu filmovi koje režiraju mudžahidi iz Afganistana o njihovoj borbi protiv Allahovih neprijatelja, imajući u vidu smišljeno odsustvo vijesti o nedaćama muslimana diljem svijeta sa zvaničnih mas-medija.

6 – TELEFON

Telefon je najjednostavnije indirektno sredstvo za odvratanje od ružnih djela, jer onoga koji razgovara ne vidi niko. Dovoljno je da okrenete broj i razgovarate sa počiniocem lošeg djela o njegovom djelu. Znajte da su mnoga loša djela koja su prošla kroz štampu i televiziju, izmijenjena u pozitivnom smjeru, najviše zahvaljujući vjerskim entuzijastima. Često se dešava da se odbacivanje lošeg djela posredstvom telefona ograniči samo na ono što izlaže štampa, televizija i radio, jer je potvrđenost lošeg djela u tom slučaju van

svake sumnje. Međutim, prilikom razgovora telefonom veoma je bitno posjedovati kulturu govora i njome se koristiti. Razgovarati smirenim glasom, ne pokazujući ljutnju i ne vodeći duge razgovore, a iskazujući svoju brigu prema društvenoj zajednici. Ukoliko se ove sugestije ne budu uvažavale tokom razgovora, druga strana bi mogla prekinuti vezu, ne želeći više čuti niti jedno slovo, čime se svakako gubi lijepa prilika za otklanjanje grijeha.

7 – PLAKAT (NALJEPNICA)

Kada među grupom ljudi uočimo općerašireno loše djelo koje oni upražnjavaju na radnom mjestu ili u džamiji, tada možemo zaljepiti plakat na kome je napisan hadisi-šerif ili riječi jednog od poznatih pobožnjaka, kojima se zabranjuje to loše djelo. Poželjno je izabrati pregledno mjesto, da bi bio dostupan svakome. Isto tako se može raditi na distribuciji malih plakata, na kojima se objašnjava dotično loše djelo.

Ovo su neka od indirektnih sredstava za osporavanja loših djela, koja mnogo pomažu na umanjenju a zatim odstranjenju loših djela, ako se upotrijebe na pravilan način.

DRUGO POGLAVLJE

PRAVILA NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA KOD UTICAJNIH LJUDI

- RAZLOZI NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA UTICAJNIH LJUDI
- KOMENTAR HADISA KOJI GOVORI O NEGIRANJIMA NEVALJALIH DJELA EMIRA
- PRVO PRAVILO: IZBJEGAVANJE NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA SILOM
- DRUGO PRAVILO. KORIŠTENJE MUDROSTI PRI NEGIRANJU RIJEČIMA
- TREĆE PRAVILO: OSTAVLJANJE ODVRAĆANJA OD NEVALJALIH DJELA RIJEČIMA
- ČETVRTO PRAVILO: NUŽNOST JAVNOG IZBJEGAVANJA ZVANIČNOG POLOŽAJA
- PETO PRAVILO: IZBJEGAVANJE SAVJETOVANJA PRED JAVNOŠĆU
- ŠESTO PRAVILO: NEISPOLJAVANJE PROFESORSTVA
- SEDMO PRAVILO: IZBJEGAVANJE GRUBOSTI TOKOM SAVJETOVANJA
- OSMO PRAVILO: SAŽIMANJE PORUKE

NEGIRANJE NEVALJALIH DJELA UTICAJNIH LJUDI

UVOD

ZNAČAJ ČESTITOSTI I POBOŽNOSTI VLADARA

Ljudi od uticaja su ti koji donose važne odluke na svakom mjestu, bilo to vezano za državu kao cjelinu ili za ministarstvo i određeno radno mjesto. Donosilac odluke, dakle, može biti predsjednik države, ministar, direktor ili šef nekog odsjeka i slično.

Svi nabrojani dobijaju vlast i pravo na donošenje odluka od prvog odgovornog čovjeka u državi. Davno je rečeno: "Ako je dobar pastir, dobro je i stado." Također je rečeno: "Ljudi su u vjeri svojih vladara", "Onakvi kakvi ste vi takvi će vam biti i vladari."

Historija nam kazuje da je vladar pravovjernih Omar ibn Hattab, r.a., kada mu je donesena kruna perzijskog vladara, rekao: "Zaista su vjerni ljudi koji su ovo izvršili." Alija, r.a., tada mu reče: "Narod te je vidio skromnog pa je i sam bio skroman, a da te je vidio raskošnog, i sam bi bio raskošan."⁵⁶

Ljudi se po svojoj prirodi povode i ugledaju na one koji ih predvode. Oponašaju ih u načinu odijevanja i osobnim navikama i spremni su ih oponašati u njihovom činjenju dobra, bogobojaznosti, hrabrosti i odanosti.

Iz ovog razloga imam Ibn-Dževzi je rekao: "Najdostojniji za upućivanje jeste vladar." Ovo objašnjava riječima: "U njegovoj čestitosti i pobožnosti ogleda se čestitost i pobožnost cijelog naroda."

Zato su mudraci rekli: "Čestitost vladara bolja je od izobilja vremena." A Ahnef je rekao Muaviji: "Ti si vrijeme – pa ako si dobar, dobri su i ljudi."⁵⁷

⁵⁶ Tarih Umer, 188.

⁵⁷ El-Misbahul-mudi', 1/183.

NISU KAO PREDAŠNJI VLADARI

Ako je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najbolji su ljudi moga stoljeća, zatim drugog, pa trećeg, a potom će doći narod u kojem neće biti dobra"⁵⁸; ako je ovaj prioritet obuhvatao svakog ko je živio u to vrijeme, on bez sumnje obuhvata i vladare tog naroda. Najbolji vladari su oni koji su živjeli u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., zatim oni koji ih slijede, pa oni poslije njih. Sigurno je da vladari današnji nisu kao oni predašnji. Ako se neko usprotivi ovoj tvrdnji uzimajući za dokaz životopise predašnjih učenjaka i njihove oštre osude vladara i namjesnika svog vremena, Ibnu-Muflih im odgovara i kaže: "Što se tiče protivljenja prethodnika njihovim emirima, oni su visoko cijenili i poštovali učenjake, pa ako bi u svom obraćanju ponekad bili i preslobodni (drski), emiri bi to većinom pretrpjeli."⁵⁹

Prva četverica halifa bili su ti koji su odlazili učenjacima tražeći od njih savjet, "a Omer, r.a., svake je večeri sakupljao poznavaoce šerijatskog prava, te bi jedan drugog podsjećali na smrt, dan obračuna i budući svijet. A zatim su plakali kao da ispred sebe imaju džezazu."⁶⁰

Zatim je nastupio period emevijskog hilafeta, u kojem su halife pozivale učenjake da ih podsjećaju na budući svijet, pa ako bi se neko od njih naljutio na halifu, ili mu se obratio na način koji nije očekivao, halifa bi to pretrpio zarad njegova znanja i ugleda.

Za vrijeme abasijske države puno je halifa tražilo savjete od učenjaka, a posebno Harun er-Rešid, koji se proslavio uvažavanjem učenjaka i slušanjem njihovih savjeta, kao i savjeta svakog pojedinca u svom društvu. Čak i ostale halife iz abasijskog perioda koje su bile ispod njega u prihvaćanju uputa, nisu potpuno zanemarile autoritet uleme i prestale slušati savjet. Najmanje što je neki od njih osjećao jeste priznanje svoje vlastite greške ili krivice. Neki od njih su čak i nedaće koje zadese njihov narod vezali za sebe i svoje grijeh, a ne za grijeh naroda.

⁵⁸ Prenosi ga Taberani, a Albani ga smatra sahih hadisom, 3288.

⁵⁹ El-Adabus-šer'ije, 1/197.

⁶⁰ El-Misbahul-mudi', 1/383.

Evo šta nam pripovijeda Ferkad, štićenik Mehdije: "Uskovitlao se vjetar u vrijeme Mehdija pa je ušao u unutrašnjost jedne kuće i svoje lice prisionio uz prašinu a zatim rekao: – Allahu moj, ja sam nevin od ovog grijeha. Svi su ovi ljudi drugo. Ako sam je između Tvojih stvorenja tražen, zbog njega, ja sam pred Tobom. Allahu moj, nemoj sa mnom razočarati pripadnike vjera. To je ponavljao sve dok nije prestao vjetar."⁶¹

RAZLOZI NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA UTICAJNIH LJUDI

Prvi razlog: Uticaj vladara na narod je veliki. Kakav bude on, bit će i oni, a to smo ranije spomenuli.

Drugi razlog: Izbavljenje od kazne.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Allah neće kazniti obične ljude za djelo uglednika, sve dok uglednici ne budu radili posao koji obični ljudi mogu izmijeniti, pa ga ne izmijene. U tom času će Allah dopustiti propast svih ljudi."⁶²

Ova propast se neće dogoditi sve dok ljudi od uticaja ne počine neke grijeha koje običan svijet može otkloniti od njih bez prouzrokovanja bilo kakve štete, a to je vidljivo iz riječi Poslanika, s.a.v.s.: "obični ljudi mogu", i uprkos tome oni se dvoume u negiranju loših djela plašeći se za sebe i svoju nafaku.

Treći razlog: Ne želimo oprostaj.

Prenosi se od Abdullaha ibn Umera, r.a., da je rekao: "Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Vidio sam moj ummet kako se boji kazati silniku da je silnik, kada se to desi, neka znaju da je oprostaj (propast) blizu."⁶³

Četvrti razlog: Pouzdanje u nagradu.

Ponekad daija nailazi na poteškoće, zbog pozivanja na dobro i odvratanje od zla. Nesreća ima više vrsta. Ne mora biti u pitanju samo tjelesno mučenje. To se može ogledati kroz život u emigraciji,

61 El-Misbahul-mudī, 1/421.

62 Hejsemi navodi da ga prenosi Taberanija i da su njegovi prenosiooci pouzdani. Medžme'u ez'zevid, 7/268.

63 Hejsemi veli: Prenosi ga

daleko od rodne grude. Može doći do konfiskacije imovine, ličnog ugrožavanja, napada na čast, pritiska i stalnog motrenja, kaljanja ugleda, neistinitog optuživanja, ili može biti u drugom obliku koji lukavo kreiraju Allahovi neprijatelji. Uslijed svega ovoga, ili samo dijela, daija može pasti u psihičku krizu, koja može prouzrokovati mržnju prema društvu, njegovu izolaciju i okrivljavanje vladara za nevjerstvo. Možda to doprinese njegovom ličnom padu i vraćanju u nevjerstvo. Ako daija za to vrijeme ne bude imao jak osjećaj za nagradom koja ga čeka kod Allaha, zbog onoga što podnosi od iskušenja, neće biti zaštićen od negativnih rezultata koji prate nedaće, a koji dovode do paralize procesa odvratanja od nevaljalih djela, ili ostavljaju trajne posljedice.

Zato je neophodno pristupiti odgajanju budućih naraštaja tako da budu stalno svjesni nagrade kod Allaha, ugledajući se na poznatog ashaba Umejra ibn Habiba ibn Hamašete, koji je vidio Poslanika, s.a.v.s., kao mladić, a koji je svoga sina savjetovao riječima: "Sine moj, čuvaj se druženja sa bestidnim ljudima, jer je druženje sa njima bolest. Ko se sustegne od druženja sa bestidnim, bit će sretan, a ko mu se odazove, kajat će se. Ko nije zadovoljan sa malim što mu dolazi od bestidnika, bit će zadovoljan sa velikim. Ako neko od vas želi narediti dobro ili zabraniti zlo, treba se duhovno pripremiti na strpljenje od uznemiravanja i pouzdati se u nagradu Uzvišenog Allaha, jer onome ko se pouzda u nagradu Uzvišenog Allaha ne može naškoditi nanošenje zla."⁶⁴

Ustvari, neće ni osjetiti pravu slast imena dok ne okusi boli bičevanja i mučenja, u tijesnim i tamnim zatvorskim samicama, i dok ga takvo stanje ne natjera da izgovori riječi slične riječima njegovog brata Hašima er-Rifa'i, koji je u momentima mučenja izrekao slijedeće stihove:

"Živio sam cijeli život vjerujući u Allaha
ali do ovih momenata nisam osjetio slast imena."⁶⁵

64 Hejsemi navodi da ga prenosi Taberanija u E'Fvsatu i da su njegovi prenosiooci pouzdani. Medžme'u ez'zevid, 7/266.

65 Šu'arau ed-da'veti el-islamije, 3/51.

Peti razlog: Ispit pred Allahom na Sudnjem danu.

Kada bi nas samo ovaj razlog poticao na odvracanje uticajnih ljudi i drugih od nevaljalih djela, bilo bi dovoljno. Prenosi se da je Ebu-Se'id el-Hudri rekao: – Rekao je Allahov Poslanik, s.a.v.s.: "Neka niko od vas ne potcjenjuje sebe, ako treba nešto da kaže, pa ne kaže, a Allah mu kaže: Šta te je spriječilo da to ne kažeš? On odgovara: Gospodaru, plašio sam se ljudi. A Allah mu odgovara: Mene se trebaš najviše plašiti."⁶⁶

Sesti razlog:

Imam Ahmed je naveo u svom Musnedu od Poslanika, s.a.v.s.: "U mom narodu ima skupina ljudi koja je, negirajući nevaljala djela, nagradom dosegla njegove prvake."⁶⁷

El-Munavi, u komentaru ovog hadisa, veli: "U mom ummetu ima skupina ljudi koji su snažni u vjeri, svojim primjerom i nagradom su dosegli prvu generaciju. Dakle, Allah ih nagrađuje, i pored kašnjenja njihovog vremena, kao što nagrađuje prvake iz prvog doba, koji su pomogli islam i utemeljili njegova pravila. neko je upitao: A ko su oni, Allahov Poslaniče? Odgovorio je: "To su oni koji negiraju nevaljala djela."⁶⁸

Sedmi razlog: Prvak šehida.

Većina daija koji pozivaju u Allahovu vjeru žele sebi ovakav kraj, koji je najljepše djelo kojim Allahov rob može završiti svoj život na ovom svijetu, postajući šehid na Allahovom putu. A kako li, tek, ako umre kao prvak šehida?

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Prvak šehida je Hamza bin Abdul-Muttalib, i čovjek koji je otišao do uzrujanog vladara, pa mu naredio i zabranio (upozorio ga), pa ga ovaj zbog toga ubio."⁶⁹

Imam Munavi kaže: "Hamza je prvak šehida na ovom i budućem svijetu, a spomenuti čovjek je prvak šehida na budućem svijetu, zbog izlaganja najvrednijeg što posjeduje – svog života – opasnosti radi Allaha, dž.š."⁷⁰

66 Prenosi ga imam Ahmed, a Busajri kaže da mu je sened sahih, El-Fethur-Rabbani, 19/174.

67 Prenosi ga imam Ahmed u svom Musnedu, 4/537. Albani smatra ovaj hadis sahihom, 2220.

68 Fethul-Kadir, 2/537.

69 Prenosi ga Hakim u svom Mustedreku, Albani kaže da je hasen, 3569.

70 Fejdul-Kadir, 4/121.

HADIS O NEGIRANJU NEVALJALIH DJELA EMIRA

Ummu-Seleme, r.a., supruga Poslanika, s.a.v.s., prenosi da je rekao:

"Nad vama će biti emiri, neka njihova djela ćete poznavati i opravdavati, a neka ćete negirati. Onaj ko ih bude prezreo, bit će čist, a onaj ko ih srcem ukori, bit će sačuvan, ali onaj ko sa njima bude zadovoljan i na tome ustrajao.

Ashabi rekoše: Allahov Poslaniče, zar nećemo ratovati protiv njih?

On odgovori: Ne, sve dok namaz obavljaju."⁷¹

Iako se ovaj hadis odnosi na halife i druge koji treba da vladaju onako kako je objavio Allah, ali neki od njih čine grijehe, što njihov rad čini mješavinom između onog što je suglasno vjerezakonu i onog što mu oponira, ipak Poslanik, s.a.v.s., u ovom hadisu zacrtava osnovne odrednice posebne vrste negiranja lošeg, koja se odnosi isključivo na ljude od uticaja i vlasti.

Imam Munavi kaže: "Dakle, prepoznat ćete neka njihova djela, jer su suglasna Šerijatu, a negirati druga, zato što su suprotna Šerijatu. Ko od vas prezre njihova loša djela i taj prezir jezikom iskaže, ukoliko to bude mogao uraditi i na taj način ih spriječiti, on će biti čist od nifaka i dodvaranja. A onaj ko ih samo srcem ukori i njegova slabost ga spriječi da pokaže svoje neslaganje, on će biti spašen od kazne, zato što ih nije javno upozoravao. Ali onaj ko bude zadovoljan sa njihovim lošim djelima i bude ih slijedio u njima, on nije čist od dodvoravanja i nifaka, niti će biti spašen od kazne, jer je on bio njihov saučesnik u grijehu i posistovjetio se s njima u nazivu tugjana (izlaska iz vjerskih okvira)."⁷²

Imam Nevevi kaže: "Ovaj hadis je dokaz za tvrdnju da onaj ko nije u stanju otkloniti loše djelo, nije grješan zbog šutnje, ali je grješan ako bude zadovoljan grijehom, ne osudi ga svojim srcem ili se saglasi sa njim."⁷³

71 Prenosi ga Muslim u poglavlju o imaretu, 63.

72 Fejdul-Kadir, 4/99.

73 Šerh Muslim lin-Nevevi, 12/243.

Iz ovog izvlačimo zaključak da je nužno raditi na negiranju nevaljalih djela uticajnih ljudi, ali na poseban način, imajući u vidu da negiranje njihovih nevaljalih djela rezultira određenim problemima i poteškoćama u radu na širenju istine i kod samih daija. Možda ono bude uzrokom onemogućavanja rada na formiranju jake baze u narodu.

Ako se islamski pokret želi izbaviti iz grijeha prešutkivanja loših djela i okvira dodvoravanja i nifaka, onda se mora okoristiti s ova tri pravila spomenuta u hadisu, a koja trebaju da nam budu vodilja u postavljanju pravila za negiranje nevaljalih djela kod uticajnih ljudi.

PRVO PRAVILO

IZBJEGAVANJE NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA SILOM

Poželjno je što je moguće više izbjegavati negiranje loših djela uticajnih ljudi silom, kao što smo to već spomenuli na više mjesta, imajući u vidu moguću štetu koja bi mogla zadesiti misiju i daije. Silu u negiranju nevaljalih djela uticajnih ljudi možemo koristiti samo kada je u pitanju odbrana života i časti.

DRUGO PRAVILO

KORIŠTENJE MUDROSTI PRI NEGIRANJU RIJEČIMA

Ko bude u mogućnosti izmijeniti nevaljalo djelo vladara riječima, neka to učini, ali mudro i lijepim savjetom. Takav način negiranja je poželjan, ako vladar sluša, ili prisiljen da sluša, zbog pritiska naroda ili iz bilo kog drugog razloga. Mudrost ima svoje oblike i svaki je moguće primijeniti u određenom vremenu i prostoru. Jedan od ovih oblika jeste ispoljavanje daijine brige prema vladaru i strahovanja za vladara od džehenemske vatre.

MUFTIJA SULTANA SELIMA

Ovo je jedan od oblika kojeg je posjedovao muftija Alaud-din el-Džemali, koji je svojom mudrošću uspio spriječiti mnoge nepravde koje je činio sultan Selim, deveti osmanlijski sultan.

Šejh Ali et-Tantavi opisuje ga riječima: "Ubistvo je za njega bilo beznačajno. Zadavio je svoju braću kada se pobojao da bi mu mogli konkurirati u vlasti. Pobio je 17 članova svoje porodice i 7 ministara. Veliki vezir Junus-paša opovrgnuo je njegovu riječ i bio je potpuno u pravu. Međutim, prije nego je svoju riječ dovršio, odsječena mu je glava i pokopan je na mjestu ubistva, u Han Junusu, u blizini Gaze.

Pošto je Čerkezima ostavio zadužbine u Egiptu, veliki vezir Beri-paša mu je rekao: "Gospodaru naš, naša imovina i vojnici iscrpljeni su u ratu sa njima. Ostale su im njihove zadužbine koje će upotrijebiti protiv nas! Noga sultana već je bila u zengiji, kada je dao znak dželatu koji mu je odsjekao glavu, koja je pala na zemlju prije nego je sultan sjeo na sedlo konja."⁷⁴

Ovo su svojstva sultana koji je poznavao samo jezik krvi i nije se ustezao dati znak za pogubljenje svakoga onoga koji mu se, u bilo čemu, protivio. Uprkos tome, suprotstavio mu se poznati učenjak, muftija Alaud-din ali el-Džemali, koji je dobro poznavao način negiranja nevaljalih djela ovakvih ljudi, koji su od velikog uticaja i moći. Dobro je znao kako će ubiti njihovu oholost i ponos i ugasiti njihov autoritet pred veličanstvenošću Svevišnjeg Allaha.

Muftija Alaud-din je radio na polju prosvjete i izdavanja fetvi 26 godina, i to za vrijeme sultana Bajazida I, Selima I i njegovog brata Sulejmana II Veličanstvenog (Zakonodavca). Ovdje ga vidimo kako traži dozvolu za ulazak kod sultana Selima I u njegovu palaču. Ušao je, poselamio ga i sjeo. Sultan je gledao u njega, a na njegovom licu se zapažao izljev gnjeva. Šutio je razjaren, promatrajući zbog čega je došao šejh koji je kod njega ušao bez poziva i sjeo ispred njega bez dozvole.

74 Ridžalun minet-tarih, 215-217.

Muftija je rekao: "Dužnost donosioca fetvi jeste da vodi računa o budućem svijetu sultana. Naredio si da se izvrši pogubljenje 150 radnika. Šerijatski gledano njihovo pogubljenje nije dozvoljeno i trebaš ih pomilovati.

U sultanovom mozgu se ustalasio bijes zbog njegove smjelosti i, za njega, drskosti. Toliko se rasrdio da nije ništa ispred sebe vidio. Međutim, suzdržao se i htio ga je ukoriti bez ubistva.

Rekao mu je: Ti se miješaš u stvari carevine, a to ne spada u tvoj domen rada. Nakon toga se okrenu od njega, očekujući da će muftija odustati i otići.

Međutim, on mu je rekao: Ja govorim o pitanju tvog budućeg života, a to spada u domen mog rada. Bez obzira koliko živio, ti ćeš umrijeti i biti izložen pred Allaha i stati pred njim, radi polaganja računa. Ako im oprostiš, bit ćeš spašen, a ako ne, pred tobom je Džehennem, od koga te ne može odbraniti ni tvoje carstvo, niti te može spasiti tvoja vlast.⁷⁵

Ovim riječima je Allah omekšao srce sultana, a njegovo tijelo je zadrhtalo od istine. Mudročću tog poznatog učenjaka i njegovom inteligencijom, koji je htio obavijestiti sultana da je on samilostiv i brižljiv za njegov budući svijet i da je njegova obaveza da ga usmjeri ka putu u Džennet, a udalji od puta koji vodi u vatru. Nakon toga, sultan je izdao naredbu o pomilovanju radnika.

TREĆE PRAVILO

OSTAVLJANJE ODVRAĆANJA OD NEVALJALIH DJELA RIJEČIMA

Ako je vladar silan i surov, u cilju očuvanja islamskog pokreta i njegovih članova odgađa se postupak negiranja nevaljalih djela riječima, sve dok Allah ne da uvjete u kojima će biti moguće ne-

75 Ridžalun minet-tarih, 215-217.

giranje nevaljalih djela riječima. Ovo ne znači da loša djela, u tom slučaju, ne treba osuđivati srcem i da, kako je rekao imam Nevevi: "Ne griješi se samo šutnjom, nego zadovoljavajući se nevaljalim djelom, da ga prezire srcem ili učestvuje u njemu."

Na ovaj način žeravica ignoriranja nevaljalog djela ostaje upaljena u njegovom srcu, sve dok Allah ne izmijeni stanje u kome će se moći ignorirati nevaljalo djelo riječju ili silom, kako bi ta žeravica, koja je tinjala u njegovom srcu, spalila loše djelo koje nije negirala u vremenu iskušenja. Ovo je način osporavanja nevaljalih djela i njegovo istinsko poimanje. Nemojmo preskakati etape u ovom procesu, prije nego se pokajemo.

AIZ I NAREDBA ZA UBISTVO HAZRETI HUSEJNA

Ovdje se susrećemo sa dubokom oštroumnošću poznatog ashaba Aiza bin Amra bin Hilala, jednog od učesnika "zakletve na vjernost pod drvetom" i pobožnog ashaba.⁷⁶

U njegovom savjetu namjesniku Iraka Ubejdullahu ibn-Zijadu za vrijeme vladavine Jezida, a koji je naredio ubistvo hazreti Husejna, stoji da je rekao:

Čuo sam Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: "Najgori vladari su 'hutame' (okrutnici)." Teško tebi ako si jedan od njih.

Ubejdullah mu je rekao: Sjedi, ti spadaš u onaj lošiji dio (otpatke) drugova Muhammeda, s.a.v.s.

Aiz ga je upitao: Da li je među njima bilo otpadaka? Otpaci su se pojavili poslije njih i od drugih, a ne od njih.⁷⁷

I pored ovakve prostote i ove lične uvrede upućene časnom ashabu, on mu nije uzvratilo riječima koje se odnose na njega lično, nego mu je uzvratilo uopćeno. "Otpaci su se pojavili poslije njih i

76 Usdul gabe, 2/147-148. Učestvovanje u ovoj zakletvi jedan je od najsvjetlijih događaja koji pokazuju visok stepen njihovih saučesnika, do te mjere da je Allah, dž.s., učesnicima ove zakletve oprostio sve grijehe (prim. prev.).

77 Prenosi ga Muslum u poglavlju o imaretu, 23.

od drugih, a ne od njih." Ovakvi metodi se trebaju koristiti sa nepravednim vladarom, koji poznaje samo silu i krv i kod kojeg je tako jeftina bila krv sina kćerke Poslanika, s.a.v.s. – kako, onda, da ne bude jeftina krv Aiza ibni Amra, r.a.?!⁷⁸

KADA SE SABLJA ISPRIJEČI RIJEČIMA

Jezid ibni Muhelleb bio je namjesnik u Basri u vrijeme vladavine Sulejmana ibn Abdul-Melika. Omer ibn Abdul-Aziz mrzio je njega i njegovu porodicu, jer su se isticali svojom ohološću među ljudima i bespravnom uzimanju tuđe imovine. Omer ibn Abdul-Aziz za njih je govorio: Oni su silnici – ja ne volim njima slične.⁷⁸ Jezid je uzvraćao mržnju Omeru, pa kada je Omer preuzeo hilafet, smijenio ga je s položaja namjesnika Basre i doveo ga da mu se sudi za imovinu koju je nezakonito slao Silejmanu. Međutim, on je odbio da mu preda bilo šta od te imovine, što je bio povod njegovom hapšenju.

Kada je saznao za bolest Omera, uplašio se da će nakon njega na vlast doći Jezid ibn Abdul-Melik, koji ga je strašno mrzio, pa je zbog toga pobjegao iz zatvora i Omeru, koji je ležao na smrtnoj postelji, napisao slijedeće riječi:

"Tako mi Allaha, da sam znao da ćeš ostati na vlasti, ne bih napustio zatvor, međutim, ja se nisam mogao pouzdati u Jezida ibn Abdul-Melika."

Nakon toga Omer je izgovorio: "Bože moj, ako on svome narodu želi zlo, spriječi ga i njegovu pakost usmjeri protiv njega samog."⁷⁹

Nakon smrti Omera, r.a., Jezid je otišao do Basre, savladao njeno stanovništvo, zatvorio halifinog namjesnika, svrgnuo Jezida ibn Abdul-Melika i poželio hilafet za sebe. Od učenih ljudi najviše ga je mrzio Hasan el-Basri. Kada je saznao da se želi suprotstaviti vojsci halife i da potstiče narod Basre na otpor, rekao je: "Kakvog li čuda! Grješnik nad grješnicima i otpadnik nad otpadnicima, odavno

poznat po tome. On će ovom narodu pokaljati sve njihove svetinje i navesti ih na svaki grijeh, jest će ono što on jede, ubiti onoga koga on hoće, do te mjere da kada mu uskrate najmanji ostatak hrane u ustima, kog je žvakao, reći će: Ja sam u ime Allaha ljut, i vi budite ljuti."⁸⁰

Kada su za ove riječi saznali Jezid ibn Muhelleb i njegove pristalice, namjeravali su ga ubiti, ali su se plašili da se narod Basre ne okrene protiv njih. U ovoj konfuznoj situaciji Mualla ibn Zijad, pouzdani i pobožni prijatelj Hasana el-Basrije, ulazi kod njega i kaže mu: "Ebu Se'ide, kako tumačiš ovaj ajet iz Allahove knjige?"

Upito ga je: – A koji ajet iz Allahove knjige?

Odgovorio mu je: – Allahove riječi iz ovog ajeta: "I vidiš kako se mnogi od njih utrkuju u grijehu i neprijateljstvu i nedozvoljeno zaradenom jelu. Kako je ružno to što oni rade."

Ebu-Se'id, odnosno Hasan el-Basri odgovara: Ebu-Abdullah, narod se prihvatio sablje koja se ispriječila riječima."

Zatim ga je upitao: – Ebu-Se'ide, da li si svjestan nagrade onoga koji govori u ovakvoj situaciji?

Odgovorio je: Ne.

Zatim je Mu'alla rekao: – Potom sam mu citirao dva hadisa: Pričao nam je Ebu-Se'id el-Hudri da je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako kaže: "Neka se od vas niko ne usteže iz straha prema ljudima da kaže istinu ako je vidi, ili da opomene na veliku grešku, jer se on time ne približava edželu (času smrti), niti se udaljava od nafake."⁸¹

Zatim je Hasan pripovjedio drugi hadis, rekavši: Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Vjernik ne smije poniziti sebe. Rečeno je: – A šta je to samoponiženje? Odgovorio je: Da se izloži kušnji koju neće moći podnijeti."⁸²

80 Vefijatul e'ajan, 6/304.

81 Imam Ahmed prenosi hadis sličan ovome, a Sa'ati kaže da mu je seneb hasen. El-Fethur-Rabbani, 19/174.

82 Ovaj hadis ima svoj nastavak. Hejsemi kaže: "Prenosi ga Ebu-Ja'la, a njegovi prenosioci odgovaraju po stepenu prenosiocima Buharijinog Sahiha. Medžm'uz-zevaid, 7/274.

78 Vefijatul e'ajan, 6/299.

79 Vefijatul e'ajan, 6/301.

ČETVRTO PRAVILO

NUŽNOST JAVNOG IZBJEGAVANJA ZVANIČNOG POLOŽAJA

Mnogi vladari smatraju, iz lične greške ili ga u to uvjere njihovi saradnici, ili Allahovi neprijatelji preko zabludujuće štampe ili lažnih knjiga, da je cilj islamskog pokreta preuzimanje vlasti. Zbog ovakve loše informiranosti i formiranja pogrešnog mišljenja, vladar poduzima preventivne mjere, kao što su vršenje pritiska na pripadnike islamskog pokreta, zatvaranja, zlostavljanja, protjerivanja, a u nekim slučajevima i uništavanja, kada njegovo mišljenje dostigne stepen uvjerenja.

U trenucima jake srdžbe i prevelike ljubavi za vlašću dolazi do zamjene tema, i to: između uvjeravanja neprijatelja naroda i njihovih insinuacija, te izobličavanja zahtjeva islamskog pokreta, i stvarnih zahtjeva islamskog pokreta, a to je "da vlast mora biti u skladu sa Allahovom objavom" bez osvrtnja na ličnost vladara i način njegovog dolaska na vlast, sve dok on sudi po Allahovom zakonu i društvo priprema za to. Islamisti ne nastoje da oni budu vladari. Njihova osnovna teza jeste da se Allahu povrati Njegovo uzurpirano pravo od ljudi i da se odlika koja pripada samo Allahu uskrati čovjeku koji je sam sebi, bespravno, pripisao, zbog čega je došlo do širenja nasilja, koje je zahvatilo sve strane svijeta. Došlo je do deformacije poretka a anarhija je postala zakon na osnovu kojeg se narodu sudi, pošto su Allahov zakon i mudrost zapostavljeni.

Sve daije i cjelokupan islamski pokret dužni su o ovoj istini upoznati vladare. Možda to bude presudan faktor za odbacivanje nekih zapreka sa njihovog puta pozivanja Allahovoj, dž.š., vjeri.

IBN-DINAR IZVRŠAVA OVU OBAVEZU

Nije neobično da ovo načelo objašnjava učenjak iz prvih stoljeća islama, a to je Malik ibn Dinar, koji je zahvaljujući svom ponašanju

i načinu razgovora uspio uvjeriti vladare svog vremena da on ne žudi za vlašću i rukovođenjem u kojem oni uživaju, što ih je navelo da ga pažljivo slušaju i da obrate pažnju na njegovo osuđivanje grijeha bez zle volje i ljutnje. On je ušao kod emira Basre i pred njim osuđivao neka pitanja na inteligentan i razobrit način, kada mu je rekao: "Čitao sam u nekim knjigama: Nema glupljeg od vladara. Ko je veća neznalica od onoga koji Mi grijeh čini? Ko je ponosniji od onoga ko od Mene ponos zatraži. O Nepravedni vladaru, predao sam ti zdravu i debelu stoku, pa si pojeo meso, obukao vunu i ostavio kosti koje klepeću."⁸³

Kada je Malik završio svoj govor, emir je shvatio da se odnosi na njega, ali se nije naljutio, niti mu je zabranio da govori. Razlog svoje ljubaznosti objasnio mu je riječima: "Znaš li šta te ohrabrilo protiv nas i šta nas udaljava od tebe?"

Odgovorio je: Ne.

Rekao mu je: "Tvoja mala požuda za nama i prepuštanje vlasti koju imamo nama."⁸⁴

Dakle, ovoga se vlastodršci najviše plaše, kada je u pitanju opozicija, a pogotovo islamisti. U ovome je uspio Malik kada je sablast ove bojazni udaljio od vladara njegova vremena. Njegove riječi su prostrujale kroz njihove sjednice i odvratile ih od mnogih loših djela.

Medutim, kada neko zbog ovosvjetskog života izmijeni svoj naum i njegova preokupacija postane traženje ovosvjetskih dobara od sultana, tada njegove riječi neće imati odraza u dušama ljudi od autoriteta, bez obzira na stepen njegove učenosti, jer su svjesni činjenice da njegova namjera nije njihovo poučavanje nego njihovo iskorištavanje.

Ova stvar zbunjuje imama Ibnul-Dževzija zbog kontradiktornosti koja je u njoj vidna, pa kaže: "Čudno je čija se duša ističe za traženjem nauke – a nju traži samo čista duša – da se taj lahko ponizi. Svoje dostojanstvo vidi samo u dunjaluku, a ponosi se skromnošću."⁸⁵

83 Tenbihil gafilin, lin-Nehhas, str. 95. izdat u Rijadu.

84 Tenbihul gafilin, 49.

85 El-Adabus-šer'ije, 1/246.

IBN-TEJMIJE I ZALJUBLJENICI PRIJESTOLJA

Kada su Tataři navalili na Siriju 669. po H. i porazili vojne odrede Nasira ibn Kalavuna, veliki broj vojnika, uglednika, učenjaka i emira je pobjegao. Došlo je do opće pljačke i otimačine. Osuđenici su pobjegli iz zatvora. Cvrst i siguran u sebe bio je imam Ibn-Tejmije, dok je gledao skupine bjegunaca. Njegova duša mu nije sugerirala bijeg. Njegovo srce nije moglo pristati na napuštanje vjernosti, iako su je napustili zaljubljenici prijestolja.

Zapanjeno je podsticao sultana i emira na pripremanje odbrane i sakupljanje vojske. Govorio im je oštro, ljutito i grubo, dok se hrvao sa bolom u srcu zbog jakog napuštanja emaneta a želje za očuvanjem života: "Ako ste se vi odrekli Sirije i njene zaštite, mi ćemo joj postaviti sultana koji će je štiti i čuvati i koristiti je za vrijeme njene sigurnosti. A ako pretpostavimo da vi niste njeni vladari niti namjesnici, ako narod od vas zatraži pomoć, dužni ste se odazvati. A kako ste tek to dužni, a vi ste njeni vladari i namjesnici, a oni vaši podanici, i vi ste odgovorni za njih. Nakon ovakvih riječi, moral emira je porastao. A Ibn-Tejmije ostao je među njima sve dok naposljetku sultan sa svojom vojskom nije krenuo prema Siriji."⁸⁶

Za vrijeme bijega sirijskih vladara, Ibn-Tejmije je postao prvi čovjek grada Damaska i njegov neustoličeni vladar. Osuđivao je griješna djela, uspostavio šerijatski zakon, zajedno sa svojim pristalicama zaveo red i povratio sigurnost u Siriji. To je potaklo ljubomoru kod nekolicine zavidnika, koji su htjeli da mu naprave smicalicu. Vicesultanu je stiglo pismo u kom je pisalo da se Ibn-Tejmije i oni koji su sa njim, počevši od učenjaka, preko pojedinaca pa do uglednih ljudi, savjetuju sa Tatarima, sa njima dopisuju i podržavaju onoga ko im je naklonjen.⁸⁷

Iste nevolje i spletke događaju se u novom ruhu nosiocima islamskog pokreta u novije vrijeme. Optužuju ih da kontaktiraju sa Englezima i da pokušavaju izvršiti udar na poredak. To je optužba

86 El-Bidaje ven-nihaje, 14/15.

87 El-Kevakibu ed-derarijj.

koju su diktatorski režimi stalno ponavljali kada su željeli udariti po islamskom pokretu.

Sultan Nasir li Dinillahi pozvao ga je sebi i rekao mu: "Obaviješten sam da ti se ljudi pokoravaju i da u duši želiš vlast."

Kada je zaljubljenik prijestolja završio sa čitanjem teksta optužbe, Ibn-Tejmije se nije zanimao za njega, nego je htio da u duši svakog zaljubljenika u prijestolje ugravira riječi uzvišenosti nad ovosvjetskim prolaznim uživanjima. Želio ih je uvjeriti da su dajje daleko iznad toga da žude za onim o čemu ljudima govore da ga trebaju izbje-gavati i ostaviti. Pa je povikao gromoglasno, tako da su ga svi koji su se nalazili u dvorani dobro čuli. I kao da je naslućivao da uši sultana predstavljaju uši svakog zaljubljenika vlasti koji uništavaju neporočne i nevine duše zbog svojih prijestolja, da se ne bi polju-ljala. Drhtao je govoreći: "Ja da to učinim? Tako mi Allaha, tvoje carstvo i carstvo Mongola, ne vrijede kod mene ni jedne pare! Sul-tan se na to samo nasmijao i odgovorio mu da mu je Allah bio usadio u srce veliki strah: Tako mi Allaha, ti si iskren, a onaj koji je govorio protiv tebe lažov je."⁸⁸

BEHLUL I REŠID

"Behlul je rekao Rešidu: – Koga je Allah opskrbio imetkom i ljepotom, pa se suzdrži u svojoj ljepoti i utješi u svom imetku, u Allahovom defteru će biti upisan kao čestit i pobožan.

Rešid je mislio da nešto želi, pa je rekao: – Naredili smo izmirenje tvoga duga.

Odgovorio je: – Ne čini to, vladaru pravovjernih. Ne ispunjava se dug dugom. Vraćaj pravo njegovim vlasnicima i izmiri svoj dug prema sebi.

Rešid je rekao: – Naredili smo da ti daju plaću od koje ćeš se moći izdržavati.

88 El-Kevakibu ed-derarijj.

Odgovorio je. – Ne čini to, vladaru pravovjernih, jer Slavljani ne daje tebi a da zaboravlja mene. Proživio sam život a nisam primao tvoju plaću niti se bojao za nafaku. Odlazi, ne treba mi tvoja plaća! Na to mu Rešid reče. – Uzmi ovih hiljadu dinara.

Odgovorio je: – Vрати ih njihovim vlasnicima, to je bolje za tebe. A šta ja da uradim sa njima? – Prođi me se, već si me uznemirio! Rešid se udaljio od njega, a ovaj život mu se učinio bezvrijednim.⁸⁹

PETO PRAVILO

IZBJEGAVANJE SAVJETOVANJA PRED JAVNOŠĆU

Ovo je veliko pravilo u negiranju nevaljanih djela uticajnih ljudi. Prethodno smo, prilikom govora o nekim pravilima, spomenuli riječi pojedinih učenjaka koje govore o ovom problemu. Ako pouka ili negiranje nevaljanih djela u mnoštvu svijeta kod običnih ljudi izazivaju neugodnost, kod uticajnih ljudi je ta neugodnost mnogo izraženija. To im je mnogo neprijatnije nego ostalima, što je i nagnalo Rešida, koji se smatra najboljim halifom Benu-Abbasa da El-Asme'iju spominje neka pravila o savjetovanju uticajnih ljudi. Prvo od njih je: Nedavanje nikakve kritike na javnom mjestu, pa kaže:

“Abdul-Melik, ti si učeniji od nas, a mi smo mudriji od tebe. Nemoj nas kritikovati među masom i ne požuruj sa svojim savjetom uprazno. Pusti nas na miru sve dok te nešto ne upitamo. A kada u odgovoru postigneš zadovoljavajući nivo, nemoj ga produžavati, osim ako to tražimo od tebe. Obrati pažnju na ono što je najotmenije u odgoju. Jednako pravedno postupaj u podučavanju. Najkraćim riječima, postigni krajnji cilj.”⁹⁰

89 El-Bidaje ven-nihaje, 10/200.

90 Edebud-dunja ved-din, 91.

ŠESTO PRAVILO

NEISPOLJAVANJE PROFESORSTVA

El-Maverdi kaže: “Neka svoje savjetovanje ispolji u vidu uzajamnog podsjećanja i razgovora, a ne u vidu poučavanja i davanja instrukcija. Svako zaostajanje u obrazovanju sramežljivo je za vladara i on ga nastoji prikriti. Ako učini grešku ili grijeh, riječju ili djelom, nećemo ga javno ispravljati.

Priča se da je Abdul-Melik ibn Mervan upitao Ša'bija: Kolika ti je plaća?

Odgovorio je: – Dvije hiljade (el-fejn).

Zatim mu je rekao: – Nepravilno si izgovorio.

On mu odgovori: – Pošto se vladar pravovjernih nije koristio čistim jezičkim izrazom, nisam htio da mu uzvratim pravilnim i čistim govorom.”⁹¹

Obratimo pažnju na njegovu učtivost prema vladaru i njegovo poznavanje metoda negiranja nevaljalog djela: kako mu on nije htio staviti do znanja da je pogriješio u gramatici, nego mu je tražio opravdanje i rekao za njega da se nije htio koristiti čistim jezičkim izrazom, iako ga je poznavao.

SEDMO PRAVILO

IZBJEGAVANJE GRUBOSTI TOKOM SAVJETOVANJA

Ponovo se susrećemo sa Rešidom, koji je El-Asme'ija poučio načelima negiranja pred vladarem. Ovoga puta suprotstavio mu se isposnik koji ne zna ništa od ovih načela. Inače, Rešid je mnogo volio učenjake i rado slušao njihove pouke. To ga je navelo da sasluša dotičnog isposnika koji je bio veoma grub u svom nastupu, pa mu je rekao: “O ti, budi pravedan u svojoj kritici prema meni i u onome što tražiš od mene.”

91 Edebud-dunja ved-din, 91.

Isposnik je odgovorio: Ovo je malo šta ti treba reći.

Rešid ga je upitao: – Reci mi, da li sam ja lošiji i gori ili firaun?

Odgovorio je: – Firaun.

Zatim je upitao: Reci mi, da li si ti bolji ili Musa ibn Imran?

Odgovorio je: Musa, Allahov odabranik i onaj koji je sa njim razgovarao.

Rešid je na to rekao: – Zar nisi znao da je on, pošto je Allah poslao njega i njegovog brata Haruna firaunu, rekao njima dvojici: "Pa mu blagim riječima govorite, ne bi li razmislio ili se pobojavao."

Rekao je: Da.

Zatim mu je rekao: "Ovo je firaun u svojoj uobraženosti i oholosti, a ti si došao meni, koji sam u ovakvom stanju, koje ti je poznato. Ispunjavam Allahove zapovijedi. Ne vjerujem ni u koga osim Njega. Izvršavam Allahove zakone i propise, Njegove naredbe i zabrane. Ti si me opominjao koristeći se najodvratnijim i najodurnijim riječima. Niti si odgojen Allahovim odgojem, niti si ponašanje pobožnih prihvatio. Pa ko te može zaštititi da ne nasrnem na tebe? Ti si sam sebe izložio onome od čega si bio siguran."

Isposnik mu je tada rekao: – Pogriješio sam, vladaru pravovjernih, i molim te za oprost.

Rekao mu je: – Allah ti oprostio; i naredio da mu daju 20 000 dirhema, koje je on odbio primiti.⁹²

Možda će neko od dajja žudjeti za najboljom smrću i da postigne najveći džihad, riječju istine koju će izgovoriti pred srditim vladarom. Riječju koja u sebi sadrži žestinu i grubost koja odgovara grijesima uzrujanog vladara. Međutim, on mora procijeniti situaciju u kojoj se nalazi, pa ako će se šteta nakon izgovorenih grubih riječi odnositi samo na njega, dozvoljava se da se te riječi izgovore, ako će one djelovati na ovakve tirane. Ako pak smatra da će se teškoće prenijeti i na ostale pripadnike islamskog pokreta, u tom slučaju nije dozvoljeno.

Ovo pitanje Ibnul-Dževzi objašnjava riječima:

92 Tarihut-Taberi, 8/7.

"Od dozvoljenog u upućivanju na dobro i odvratanju od zla, kada su u pitanju vladari, jeste skretanje pažnje na loša djela koja rade i upućivanje lijepih riječi kojima se misle odvratiti od njih. A što se tiče strogih riječi, kao što su: O zalime (sliniče), O ti koji se Allaha ne bojiš, i sl. A ako će one prouzrokovati neprilike koje će se odraziti i na druge, onda to nije dozvoljeno, a ako bojazan postoji samo za njega lično, u tom slučaju je, po mišljenju većine učenjaka, dozvoljeno upotrijebiti ih."⁹³

OSMO PRAVILO

SAŽIMANJE PORUKE

Ibn-Muflih u svojoj knjizi "El-Adabuš-šer'ijje" navodi riječi Alije ibn Sulejmana, u kojima stoji: "Poželjno je u obraćanju prema vladarima da se što je moguće više sažme i skрати govor. Dug govor dosadi im i može ih odvesti na osuđivanje lijepih zahtjeva koji im se upućuju i odbijanje svega što se od njih traži."⁹⁴

Njihova prevelika zaokupljenost pitanjima podanika, unutrašnje i spoljne opasnosti, kontinuirano praćenje rada odgovornih lica u državnim organima, ne daje im dovoljno vremena za slušanje dugih vazova koji su u većini slučajeva samo proizvoljna i nepripremljena izlaganja.

PRIMJERI SAŽETIH PORUKA

1. Muavija, r.a., rekao je Ibn-Kivau: "Vidiš li kakvo je vrijeme došlo?" On mu odgovori: "Ti si vrijeme, ako ti budeš čestit i pobožan – i vrijeme će biti takvo."⁹⁵

93 El-Adabuš-šer'ijje, 1/197.

94 El-Adabuš-šer'ijje, 1/393.

95 El- Misbahul-mudl', 2/42.

2. Omer ibn Abdul-Aziz napisao je Hasanu el-Basriji: "Posavjetuj me i budi kratak", pa mu je napisao: "Najglavnije što će tebe samog učiniti boljim i čime ćeš druge popravljati jeste skromnost u dunjaluku. A skromnost biva samo sa čvrstim uvjerenjem, a čvrsto uvjerenje sa razmišljanjem, a razmišljanje sa uzimanjem pouke. Pa kada porazmisliš o dunjaluku, uvidjet ćeš da nije dostojan da za njega prodaš sebe i naći ćeš da si dostojan da sebe počastiš skromnošću prema dunjaluku. Jer, dunjaluk je kuća iskušenja i stan gafleta (nemarnosti)."⁹⁶
3. Abdul-Aziz ibn Ebi-Hazim prenosi od svoga oca da je rekao: Rekao mi je Omer ibn Abdul-Aziz: "Pouči me." Rekao sam mu: "Lezi na bok i smatraj da ti je smrt pored glave, zatim razmisli šta bi želio da ti se dogodi u taj čas, pa to uradi sad. A ono što ne bi želio da ti se dogodi tad, ostavi ga sad."⁹⁷
4. Šebib ibn Šejbe savjetovao je El-Mensura, pa mu je rekao: "Uzvišeni Allah nije iznad tebe dao nikog, i zato neka iznad tvoje zahvale (Allahu) ne bude ničija zahvala."⁹⁸
5. Ibn-Simak je savjetovao vladara pravovjernih Haruna er-Rešida pa mu je rekao: "Vladaru pravovjernih, Allahova moć ti je omogućila položaj i sa njega ćeš jednog dana otići. Obrati pažnju gdje odlaziš, u Džennet ili Džehennem?! Harun je nakon tih riječi, toliko plakao, da zamalo nije umro.
6. U životopisu Abdullaha ibn Abdul-Aziza el-Umerija – poznatog pobožnjaka – zapisane su njegove riječi, upućene vladaru pravovjernih Harunu er-Rešidu, dok je stajao na Safi: "Pogledaj koliko je ljudi oko Kabe?" Odgovorio je: – Mnogo. Zatim mu je rekao: – Svako od njih će na Sudnjem danu biti pitan za sebe, a ti ćeš biti pitan za sve njih. Nakon ovih riječi, Rešid je puno plakao, tako da su mu donosili maramicu za maramicom da njima obriše svoje suze."⁹⁹

96 El- Misbahul-mudī, 2/67.

97 El- Misbahul-mudī, 2/81.

98 El-Adabus-Ser'ijje, 1/198.

99 El-Bidaje ven-nihaje, 10/185.

7. Imam Ibnul-Dževzi savjetovao je halifu El-Mustedi'a bi emri-llah pa mu je rekao: – Kada bih se pojavio na prijestolju, rekao bih: Vladaru pravovjernih, Budi sa Allahom, Kojeg si potreban onako kako je On sa tobom, iako te uopće nije potreban. On nije postavio iznad tebe nikoga i zato nemoj dozvoliti da Njemu iko bude zahvalniji od tebe."

ZAKLJUČAK

Nakon izlaganja ovih pravila izvedenih iz časnog Kur'ana i čistog sunneta, zatim riječi čestitih ashaba, učenjaka prve generacije muslimana i nosilaca islamskog pokreta savremenog doba, ne tvrdim da su ovo sva pravila koja su u funkciji očuvanja islamskog pokreta tokom njegovog djelovanja na negiranje nevaljanih djela kod ljudi, od iskrivljenja, povodenja za drugim ili potpunog uništenja, prije konačnog formiranja njegovih pripadnika. Ipak mislim da je ovdje spomenuta većina najvažnijih pravila i smatram da primjena ovih pravila, možda, neće dovesti do obustave iskušenja sa kojima se, s vremena na vrijeme, suočava islamski pokret, ali su ovo načini koji nam pomažu da ustrajemo na ovom hairli putu, kojeg je pojasnio Kur'an i koji nas usmjerava ka boljim rezultatima a manjim gubicima, ako Allah da.

SADRŽAJ

RIJEČ IZDAVAČA	3
RIJEČ MUFTIJE TUZLANSKOG	5
UVOD	7
PREDGOVOR	11
ZAŠTO "METODE DA'VETA U SPREČAVANJU I OTKLANJANJU LOŠIH DJELA"?	12
POD ZASTAVOM MELEKA	13
BODLJIKE BEZ LISTOVA	13
NAMETLJIVOST DAIJA	14
ČAST I PONOS PRIPADA NAMA, A NE DRUGIMA	15
PLAŠLJIVA LIJENČINA	16
I. VRSTE ZABRANA NEVALJALIH DJELA	
VRSTE POČINILACA NEVALJALIH DJELA	19
VRSTE ZABRANA NEVALJALIH DJELA I VRSTE POČINILACA DJELA	20
VRSTE POČINILACA DJELA	21
REZIME	22
NJIHOVE VRSTE U ODNOSU NA SAVJETE KOJI IM SE UPUČUJU	22
II. SVOJSTVA ONIH KOJI RADE NA ZABRANJIVANJU NEVALJALIH DJELA	25
SVOJSTVA ONIH KOJI RADE NA ZABRANJIVANJU NEVALJALIH DJELA (Uvod)	26
1. MUDROST	27
ČIŠĆENJE OD PRLJAVIH NASLAGA	28
2. SABUR (STRPLJIVOST)	29
3. SPOZNAJA ALLAHA I IZUČAVANJE NAUKE	29
RIBAR I MREŽA	30
NEOPHODNO ZNANJE	
NUŽNOST SPOZNAJE VRSTA ŠERIJATSKIH PROPISA I DJELA POSLANIKA, S.A.V.S.	31
PRVO: VRSTE ALLAHOVIH PROPISA	32
1. OBAVEZA	32
2. ZABRANA	32
3. POŽELJNOST	32

4. NEPOŽELJNOST	32
5. DOZVOLJENOST	33
DRUGO: DJELA VJEROVJESNIKA, S.A.V.S.	34
4. ISKRENOST	34
NARIKAČA KOJA JE IZGUBILA DIJETE I UNAJMLJENA NARIKAČA	35
IZ MORALA LICEMJERA	36
SPOJ VODE I VATRE	36
LAŽNI ŠEHID	37
5. UZOR	37
6. SKROMNOST	39
7. UČTIVO SLUŠANJE	40
8. BLAGOST I NJEŽNOST	41
III. UVJETI SPREČAVANJA LOŠEG NASILNIM PUTEM	43
UVJETI SPREČAVANJA LOŠEG NASILNIM PUTEM	44
PRVI UVJET	45
DRUGI UVJET	45
EL-MEHDI I SANDALE POSLANIKA, S.A.V.S.	46
TREĆI UVJET	47
- NEGIRANJE NEVALJALOG DJELA RIJEČIMA	48
- NEGIRANJE NEVALJALOG DJELA SRCEM	48
IV. KORACI KOJI SE PODUZIMAJU PRILIKOM SUZBIJANJA NEVALJALOG DJELA (UVOD)	51
KORACI KOJI SE PODUZIMAJU PRILIKOM SUZBIJANJA NEVALJALOG DJELA	52
PRVI KORAK: UPOZNAVANJE	52
DRUGI KORAK: POUKA	52
TREĆI KORAK: OŠTAR PRIJEKOR	53
ČETVRTI KORAK: SPREČAVANJE SILOM	53
PETI KORAK: ZASTRAŠIVANJE	53
ŠESTI KORAK: UDARANJE	53
SITUACIJE U KOJIMA SPADA OBAVEZA SPREČAVANJA LOŠEG DJELA	54
PRVO POGHLAVLJE PRAVILA NEGIRANJA	57
PRAVILA NEGIRANJA, UVOD	58

PRVO PRAVILO	
STAVLJANJE VAŽNIJEG ISPRED VAŽNOG	58
POSŁANIK, S.A.V.S., POUČAVA MUAZA PRAVILU	60
IBN - EBI - Z'IB I NAMJESNIK MEDINE	61
DRUGO PRAVILO	
POSTEPENOST U NEGIRANJU NEVALJALIH DJELA	61
PUTOVANJE SA VJERNIKOM IZ PORODICE FARAONA	62
PRVI STEPEN:	
UVELIČAVANJE RUŽNOG DJELA	62
DRUGI STEPEN:	
POJAŠNJENJE DOKAZA O SPREČAVANJU LOŠIH DJELA	63
TREĆI STEPEN:	
PREDVIĐANJE NAJLOŠIJIH MOGUĆNOSTI	64
ČETVRTI STEPEN:	
VJEROVATNOĆA ISKRENOSTI DAIJE	64
PETI STEPEN:	
NEODREĐENA OPĆA PRIJETNJA	64
ŠESTI STEPEN:	
PODSJEĆANJE NA ALLAHOVE BLAGODATI I UPOZORENJE OD NJEGOVA GNJEVA	65
SEDMI STEPEN:	
ISPOLJAVANJE STRAHA PREMA SVOM NARODU I PODSJEĆANJE NA PROPAST NARODA PRIJE NJIH	66
OSMI STEPEN:	
ZASTRAŠIVANJE SUDNIM DANOM	67
DEVETI STEPEN:	
PODSJEĆANJE NA IDENTIČNE DOGAĐAJE KOJI SU SE DESILI U NJIHOVOM VREMENU	68
ZAVRŠETAK RAZGOVORA	68
PRIDOBIVANJE SRCA	69
TREĆE PRAVILO	
NAPUŠTANJE UHOĐENJA	70
NEPRIHVATLJIVA ISPRIKA	71
EBU-JA'LA OBJAŠNJAVA IZUZETAK	72

ČETVRTO PRAVILO	
UTVRDIVANJE ČINJENICA	73
BLAGOST I SMIRENOST (BEZ ŽURBE) ŠTITI DAIJE OD NEDAČA	74
RAZLOG OPOMENE	75
RASTANAK SA HIDROM	76
SULEJMAN, A.S., I PUPAVAC	78
UPOZNAVANJE SA STANJEM STVARI PRIJE NEGIRANJA	78
NEPOVREDIVOST UČENJAKA	79
PETO PRAVILO	
NEMA PRIGOVARANJA MUDŽTEHIDU U ONOME OKO ČEGA SE ULEMA RAZILAZI	81
ŠESTO PRAVILO	
IZBOR ODGOVARAJUĆEG VREMENA	82
SEDMO PRAVILO	
TAJNO SAVJETOVANJE	83
OSMO PRAVILO	
KOMBINACIJA NEKIH OVODUNJALUČKIH ŽELJA SA STVARIMA AHIRETA	84
DEVETO PRAVILO	
NAPUŠTANJE PROVOKACIJA I KORIŠTENJE DOKAZA	86
RUŠITELJ KIPOVA	87
MRZIMO NEISTINU, ALI NE MRZIMO ONE KOJI JE SLIJEDE I	89
NISAM ZADOVOLJAN SA SOBOM	90
SILE IBN - EŠJEM I NJEGOVO DOMIŠLJATO NEGIRANJE NEVALJALOG DJELA	91
KADA SE UPOTREBLJAVA OKRUTNOST	91
DESETO PRAVILO	
LJUBAZNO POSTUPANJE ZLO DOBRIM UZVRATI	92
PRIMJERI IZ RASPRAVA POSLANIKA	93
NUH, A.S., SA SVOJIM NARODOM	94
ŠU'AJB, A.S., I NJEGOV NAROD	95
HUD, A.S., I NJEGOV NAROD	98
OD SINOVA VJEROVJESNIKA	99

DOK SU GA DRUGI ZANEMARILI, ON GA JE VEOMA DOBRO SHVAĆAO	100
JEDANESTO PRAVILO	
BIRANJE MANJE ŠTETE LUT, A.S., SA SVOJIM NARODOM	101
PRIMJERI IZ STVARNOSTI	102
DVANAESTO PRAVILO	
INDIREKTNA SREDSTVA NEGIRANJA	105
1-PISMO	105
Glavni sadržaj pisma	106
PISMA POSLANIKA, s.a.v.s.,	107
PISMA LIDERA REFORME U NOVIJE VRIJEME	
IMAM HASAN EL-BENNA	112
ABDUS-SELAM JASIN	113
2 - KNJIGA	114
3 - NOVINSKI ČLANAK	115
4 - SNIMLJENA TRAKA	116
5 - FILM	117
6 - TELEFON	117
7 - PLAKAT (NALJEPNICA)	118
DRUGO POGLAVLJE	
PRAVILA NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA KOD UTICAJNIH LJUDI	119
NEGIRANJE NEVALJALIH DJELA UTICAJNIH LJUDI (UVOD)	120
ZNAČAJ ČESTITOSTI I POBOŽNOSTI VLADARA	120
NISU KAO PREDŠNJI VLADARI	121
RAZLOZI NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA UTICAJNIH LJUDI	122
HADIS O NEGIRANJU NEVALJALIH DJELA EMIRA	125
PRVO PRAVILO	126
IZBJEGAVANJE NEGIRANJA NEVALJALIH DJELA SILOM	126
DRUGO PRAVILO	126
KORIŠTENJE MUDROSTI PRI NEGIRANJU RIJEČIMA	126
MUFTIJA SULTANA SELIMA	127

TREĆE PRAVILO	128
OSTAVLJANJE ODVRAĆANJA OD NEVALJALIH DJELA RIJEČIMA	128
AIZ I NAREDBA ZA UBISTVO HAZRETI HUSEJNA	129
KADA SE SABLJA ISPRIJEČI RIJEČIMA	130
ČETVRTO PRAVILO	132
NUŽNOST JAVNOG IZBJEGAVANJA ZVANIČNOG POLOŽAJA	132
IBN-DINAR IZVRŠAVA OVU OBAVEZU	132
IBN-TEJMIJE I ZALJUBLJENICI PRIJESTOLJA	134
BEHLUL I REŠID	135
PETO PRAVILO	136
IZBJEGAVANJE SAVJETOVANJA PRED JAVNOŠĆU	136
ŠESTO PRAVILO	137
NEISPOLJAVANJE PROFESORSTVA	137
SEDMO PRAVILO	137
IZBJEGAVANJE GRUBOSTI TOKOM SAVJETOVANJA	137
OSMO PRAVILO	139
SAŽIMANJE PORUKE	139
PRIMJERI SAŽETIH PORUKA	139
ZAKLJUČAK	141

فقه الدعوة في انكار المنكر

تأليف

عبد الحميد البلالي

ترجمة

زهدي عادلوفتش

المراجع الشرعي

أنس ليفاكوفتش

الإخراج الفني

بُحَاد كازيتش

مستشار اللغة اليوسينية

سيناهد خليلوفتش

المدقق اللغوي

سامية خليلوفتش

أعدته وأخرجه بالحاسب الإلي

زاغرب شركة (د.ن)

إصدار

الهيئة السهو دية العليا لمسا عدة اليوسنة والمرسك

كتاب رقم ١٨

الطبعة الاولى

يوزع مجاناً

٢٠٠٠ نسخة

سرايغو ١٤١٨هـ - ١٩٩٧م

فقه الدعوة

في

إنكار المنكر

تأليف

عبد الحميد البلالى

بوزع مجاناً

فقه الدعوة في إنكار المنكر

تأليف

عبد الحميد البلالي

يوزع مجاناً